

**Ievietots e-portfelī 27.09.2019.
(bez izskatīšanas MK sēdē)**

**Informatīvais ziņojums par Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādņu
2015.–2020. gadam īstenošanas starpposma novērtējumu**

Rīgā, 2019

SATURS

Lietoto saīsinājumu un terminu skaidrojums.....	5
Ievads	9
Situācijas raksturojums	10
Pamatnostādņu īstenošana laika posmā no 2015.-2017. gadam.....	16
1. Paplašināt pakalpojumu nodrošināšanu reģistrētajiem bezdarbniekiem, atbilstoši profilēšanas rezultātā identificētajām individuālajām vajadzībām	17
1.1. Nodrošināt reģistrētajiem bezdarbniekiem mērķētākus ADTP pasākumus atbilstoši bezdarbnieku profilēšanas rezultātiem	17
1.1.1. Nodrošināt mērķētāku atbalstu reģistrētajiem bezdarbniekiem, izvērtējot piedāvāto pasākumu atbilstību individuālajām vajadzībām.....	18
1.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	19
2. Paaugstināt karjeras pakalpojumu izmantošanas intensitāti karjeras plānošanas procesā	21
2.1. Nodrošināt karjeras informāciju un atbalsta pasākumu kopumu reģistrētajiem bezdarbniekiem, darba meklētājiem, bezdarba riskam pakļautām personām u.c.....	21
2.1.1. Stiprināt karjeras konsultāciju lomu darba meklēšanas atbalsta pasākumu ietvaros..	22
2.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	23
3. Palielināt riska grupu bezdarbnieku iesaisti darba tirgū, risinot būtiskākos bezdarba iemeslus.....	25
3.1. Sekmēt reģistrēto bezdarbnieku, kam ir pastāvīgas grūtības iekļauties darba tirgū, nodarbinātību	25
3.1.1. Nodrošināt kvalitatīvu ADTP pasākumu īstenošanu, izvērtējot pasākumu rezultātus atbilstoši to mērķa grupai un pilnveidojot atbilstoši nepieciešamībai.....	26
3.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	34
4. Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību	41
4.1. Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību, veicinot nodarbinātības iespējas, tostarp augsta darba tirgus riska grupām	41
4.1.1. Īstenot sociālās uzņēmējdarbības izmēģinājumu projektu	41
4.1.2. Izstrādāt likumprojektu par sociālās uzņēmējdarbības tiesisko regulējumu	42
4.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	42
5. Palielināt reģionālās mobilitātes iespējas ekonomiskās aktivitātes veicināšanai	44

5.1. Sekmēt reģionālo mobilitāti ar mērķi veicināt ekonomisko mobilitāti ap ekonomiskajiem centriem.....	44
5.1.1. Atbilstoši izvērtējumam pilnveidot izmēģinājuma projektu „Darbs Latvijā” un uzsākt patstāvīgu pasākuma īstenošanu.....	44
5.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	45
6. Paplašināt informācijas pieejamību par darba tirgus aktualitātēm un uzlabot darba tirgus situācijas analīzes efektivitāti	47
6.1. Palielināt informācijas pieejamību par brīvajām darba vietām	47
6.1.1. Informēt sabiedrību par iespējām reģistrēt brīvās darba vietas un informācijas pieejamību CV/Vakanču portālā	47
6.2. Izvērtēt darba tirgus situāciju un ADTP pasākumu atbilstību darba tirgus situācijai ...	48
6.2.1. Apzināt un izpētīt būtiskākās darba tirgus problēmas, kuru risināšanai nepieciešama dziļāka izpēte	48
6.3. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	51
7. Pilnveidot sadarbības mehānismu labāku darba tirgus rezultātu nodrošināšanai..	53
7.1. Pilnveidota sadarbība nodarbinātības veicināšanai institūciju starpā.....	53
7.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	57
8. Paaugstināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju, pilnveidojot darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes	59
8.1. Veicināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju darba tirgū ar apmācību palīdzību	59
8.1.1. Izvērtēt izmēģinājuma projekta „Praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs” rezultātus un veikt nepieciešamās izmaiņas.....	60
8.1.2. Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kvalifikāciju un kompetences atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām un indivīda interesēm	62
8.1.3. Īstenot apmācības (t.sk. e-prasmes) un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk. iesaistot darba devējus	65
8.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	71
9. Palielināt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējas reģistrētajiem bezdarbniekiem.....	73
9.1. Sekmēt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanu.....	73
9.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	74
10. Veicināt darba vietu kvalitātes uzlabošanu	75
10.1. Īstenot pasākumus darba vietu kvalitātes uzlabošanās sekmēšanai.....	75

10.1.1. Veikt padziļinātu izpēti par jauno nodarbinātības formu izplatību un ieviešanu darba tirgū.....	75
10.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	75
11. Iekļaujošai nodarbinātībai draudzīgākas darbaspēka nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība	78
11.1. Pilnveidot nodokļu un pabalstu sistēmu, īpaši vēršot uzmanību uz mazo algu saņēmēju situācijas uzlabošanai	78
11.1.2. Izstrādāt priekšlikumu diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu	78
11.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.....	80
Kopsavilkums un secinājumi	82

Lietoto saīsinājumu un terminu skaidrojums

Lietotie saīsinājumi:

ADTP	Aktīvā darba tirgus politika
BURVIS	Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēma
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDVVI	Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra “Darba drošības un vides veselības institūts”
DTAPS	Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
EP	Eiropas Padome
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
Eurostat	Eiropas Savienības statistikas birojs
FM	Finanšu ministrija
GMI	Garantētais minimālais ienākumu līmenis
IDMP	Individuālais darba meklēšanas plāns
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IN pamatnostādnes	Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JG	Jauniešu garantija
KPP	Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi
LBAS	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LM	Labklājības ministrija

LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
LU	Latvijas Universitāte
MK	Ministru kabinets
MK noteikumi nr.75	2011.gada 25.janvāra Ministru kabineta noteikumi nr.75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem”
NEP	Nozaru ekspertu padomes
NRP	Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PB	Pasaules Banka
PIKC	Profesionālās izglītības kompetences centrs
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
SAM	Specifiskais atbalsta mērķis
SOPA	Pašvaldību Sociālās palīdzības administrēšanas lietojumprogramma
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VDI	Valsts darba inspekcija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VSAA	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra

Lietotie termini:

Bezdarbnieks - visas tās personas, kuras vai nu ir, vai nav reģistrētas Nodarbinātības valsts aģentūrā un kuras atbilst visiem šiem nosacījumiem: 1) pārskata nedēļā nekur nestrādāja un nebija pagaidu prombūtnē no darba; 2) pēdējo 4 nedēļu laikā aktīvi meklēja darbu; 3) darba atrašanās gadījumā bija gatavas nekavējoties (tuvāko 2 nedēļu laikā) sākt strādāt. Šajā kategorijā ieskaita arī personas, kuras darbu jau ir atradušas un uzsāks to 3 mēnešu laikā.

Bezdarba līmenis - bezdarbnieku īpatsvars atbilstošās vecuma grupas ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā, procentos.

Bezdarbnieku profilēšana – metode darbam ar klientiem, kura sniedz atbalstu klientam piemītošo vajadzību un ilgstoša bezdarba riska identificēšanai un iespējamās rīcības scenārijus šī riska novēršanai. Profilēšanas metode paredz klientu sadalīšanu noteiktās funkcionālās grupās, ar katrai grupai secīgu pakalpojumu klāstu un sadarbības noteikumiem.

Darbspēka pieprasījums – tautsaimniecībā nepieciešamais strādājošo skaits, ko nosaka aizpildīto darba vietu un vakanto darba vietu kopskaits.

Darbinieki, kas zaudējuši cerību atrast darbu - Darbspēka apsekojuma dati ļauj apzināt tos ekonomiski neaktīvos iedzīvotājus darbspējīgā vecumā, kas (vairs) nemeklē darbu, jo uzskata, ka to neatradīs. Cilvēki, kuri ir snieguši šādu subjektīvu pašnovērtējumu, tiek saukti par darbiniekiem, kas zaudējuši cerības atrast darbu, un šādus cilvēkus bieži uzskata par slēptajiem bezdarbniekiem, jo viņi tiktu uzskaitīti kā bezdarbnieki, ja aktīvi meklētu darbu.

Ekonomiskās aktivitātes līmenis – ekonomiski aktīvo iedzīvotāju (nodarbināto iedzīvotāju un bezdarbnieku kopskaits) īpatsvars atbilstošās vecuma grupas iedzīvotāju kopskaitā, kas parāda sabiedrības gatavību nekavējoties iesaistīties tautsaimniecības attīstībā attiecīgajā laika periodā.

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji – nodarbinātie un darba meklētāji, kuri aktīvi meklē darbu, tai skaitā gan reģistrētie, gan neregistrētie bezdarbnieki NVA.

Ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji – personas neatkarīgi no vecuma, ieskaitot personas, kas jaunākas par darbspējas vecumu, kuras nevar pieskaitīt ne pie nodarbinātajiem iedzīvotājiem, ne arī pie darba meklētājiem (mājsaimnieces, nestrādājošas personas ar invaliditāti, izglītības iestāžu audzēkņi un studenti darbspējas vecumā, kas nestrādā un nemeklē darbu, nestrādājošie pensionāri, personas, kas zaudējušas cerības atrast darbu, personas, kas nevar strādāt ģimenes apstākļu dēļ u.c.).

Ekvivalento patērētāju skaits mājsaimniecībā tiek iegūts, izmantojot modificēto Eiropas sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) skalu. Pirmajam pieaugušajam tiek pielīdzināts svars 1,0, katram nākamajam mājsaimniecības loceklim vecumā no 14 gadiem un vecākam – 0,5, bet katram bērnam, kas jaunāks par 14 gadiem, – 0,3. Summējot katram mājsaimniecības loceklim piešķirto svaru, iegūst ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā.

Ilgstošie bezdarbnieki - Personas, kuras ir bez darba 12 mēnešus un ilgāk, aktīvi meklē darbu un tā atrašanas gadījumā ir gatavas sākt strādāt tuvāko 2 nedēļu laikā.

Mediāna - statistiskais rādītājs, kas raksturo novērojumu, kas sagrupēti no zemākās vērtības līdz augstākajai, centra vērtību (sadalījuma viduspunktu).

Nabadzības riska indekss - iedzīvotāju procentuālais īpatsvars, kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir mazāks par 60 % no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas (t.i., zem nabadzības riska sliekšņa).

Nabadzības riska sliekšnis – 60 % no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā.

Nodarbinātības līmenis – nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars atbilstošās vecuma grupas iedzīvotāju kopskaitā. Šis rādītājs parāda, kāda daļa no darbaspējas vecuma iedzīvotājiem patiešām ir reāli nodarbināti tautsaimniecībā attiecīgajā laika periodā. Rēķinot nodarbinātības līmeni, tiek iekļauti ne tikai darba ņēmēji, bet arī darba devēji un pašnodarbinātie.

Nodarbinātie iedzīvotāji – visas tās personas, kas pārskata nedēļā vismaz vienu stundu veic jebkādu darbu vai nu par samaksu naudā vai arī par atlīdzību precēs vai pakalpojumos, arī pašnodarbinātās personas, darba devēji un personas, kas strādā, lai iegūtu produkciju pašu patēriņam.

Reģistrētā bezdarba līmenis – Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrēto bezdarbnieku (darbspējas vecumā) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju darbaspējas vecumā skaitā, procentos.

Reģistrētie bezdarbnieki – personas, kuras saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu ir reģistrējušās NVA kā bezdarbnieki un ir tiesīgas saņemt NVA pakalpojumus.

Reģistrētie darba meklētāji – personas, kuras saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu ir reģistrējušās NVA kā darba meklētāji un ir tiesīgas saņemt NVA pakalpojumus (izņemot bezdarbnieka pabalstu un profesionālās izglītības piedāvājumu, bet saņemt valsts pensiju, mācīties vidējās izglītības programmā klātienē, būt pilnā valsts apgādībā).

Ievads

Informatīvais ziņojums par “Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādņu 2015. - 2020. gadam” (turpmāk – IN pamatnostādnes) starpposma novērtējumu ir izstrādāts, pamatojoties uz 2015. gada 12. maija MK sēdes rīkojuma Nr.244 (prot. Nr. 23 21. §) (turpmāk – Rīkojums) 8.1. punktā doto uzdevumu Labklājības ministrijai sagatavot un labklājības ministram iesniegt noteiktā kārtībā MK pamatnostādņu īstenošanas starpposma novērtējumu līdz 2019. gada 31. maijam. Saskaņā ar Rīkojuma 7.punktu kā pamatnostādņu īstenošanas līdzatbildīgās un iesaistītās institūcijas ir NVA, FM, IZM un VDI.

Informatīvais ziņojums uzkrājošā veidā sniedz informāciju par IN pamatnostādņu ietvertu risinājumu un tajā iekļauto aktivitāšu īstenošanas ieviešanas gaitu (progresu) un citiem īstenotajiem atbalsta pasākumiem un aktivitātēm, lai izpildītu IN pamatnostādņu **mērķi** - sekmēt iekļaujoša darba tirgus veidošanos, pilnvērtīgi izmantojot Latvijas iedzīvotāju cilvēkresursu potenciālu, tajā skaitā mazinot bezdarba sociālās sekas, atbalstot bez darba palikušo cilvēku atgriešanos darba tirgū un sociālās atstumtības riskam pakļauto grupu pārstāvju pēc iespējas ilgu noturēšanos darba tirgū, kā arī uzlabojot darba vietu kvalitāti.

IN pamatnostādņu starpposma novērtējums tiek sniegts **par laiku no 2015. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 31. decembrim**, ko paredz IN pamatnostādņu politikas un darbības rezultātu (IN pamatnostādņu 5.sadaļa) ietvars ar izvērtējumu par 2017. gada (ieskaitot) sasniegtajiem rezultātiem. Ņemot vērā to, ka LM īstenotā projekta Nr.9.2.1.2./15/I/001 “Iekļaujoša darba tirgus un nabadzības risku pētījumi un monitorings” ietvaros Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk – OECD) no 2017. gada jūnija līdz 2019. gada aprīlim īstenoja zinātnisku pētījumu par sociālās atstumtības riskam pakļauto bezdarbnieku iespējām iekļauties darba tirgū, ar 2018.gada 6.jūnija MK rīkojumu Nr.252 (prot. Nr.27 13.§) tika mainīts Rīkojuma 8.1. uzdevuma izpildes termiņš no 2018. gada 31. maija uz 2019. gada 31. maiju, lai pamatnostādņu īstenošanas starpposma novērtējumā iekļautu OECD zinātniskā pētījuma–rezultātus. OECD zinātniskā pētījuma galvenie secinājumi ir iekļauti IN pamatnostādņu starpposma novērtējuma 6.2.1. apakšsadaļā, kā arī attiecīgajās starpposma novērtējuma sadaļās, kuras ir saistītas ar OECD zinātniskā pētījuma saturu un tā galvenajiem rezultātiem.

OECD pētījumu sērijas “*Connecting People with Jobs*” ietvaros veica Latvijas darba tirgus izvērtējumu¹ (turpmāk – OECD zinātniskais pētījums), salīdzinot Latvijas darba tirgus pasākumus ar OECD labajām praksēm, kā arī sniedzot neatkarīgu īstenoto pasākumu izvērtējumu un rekomendācijas darba tirgus politikas pilnveidei. Līdz ar starptautisku un salīdzinošu rīcībpolitiku novērtējumu OECD zinātniskajā pētījumā ietverts arī detalizēts aktīvās darba tirgus politikas pasākumu ietekmes izvērtējums par indivīdu darba tirgus rezultātiem, izmantojot administratīvos mikrodatus (datus indivīda līmenī) no NVA, VSAA, PMLP datubāzēm, kā arī no pašvaldību sociālās palīdzības datubāzes SOPA.

¹ Pētījums pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/evaluating-latvia-s-active-labour-market-policies_6037200a-en

Situācijas raksturojums

Nodarbinātības līmenis

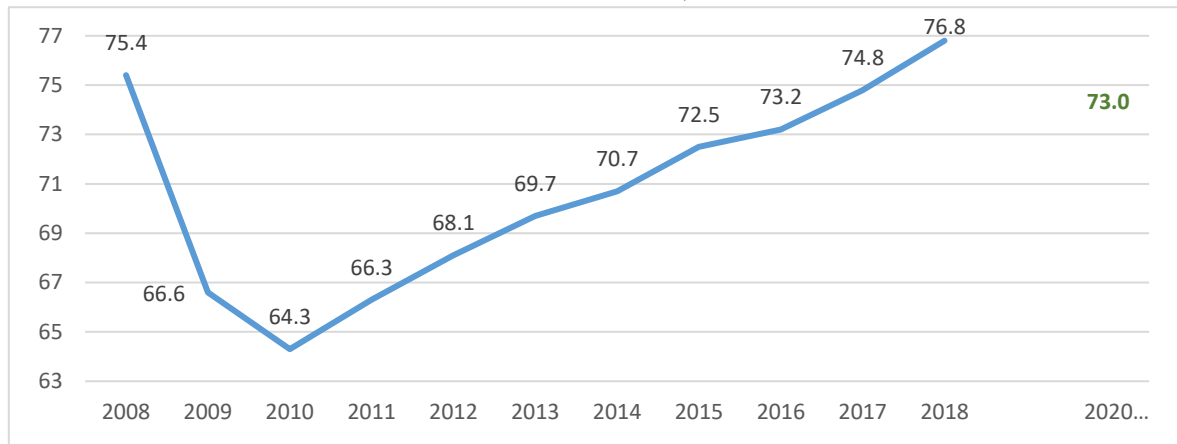
Atbilstoši EK stratēģijai „ES 2020” valstis vieno kopīgs mērķis attīstībai – gudra, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme. Šāds mērķis ir izvirzīts, lai mazinātu ekonomiskās krīzes radītās sekas un ilgtermiņā veicinātu visas ES konkurētspēju. Attiecībā uz iekļaujošu izaugsmi galvenie mērķi tiek saistīti ar augstu nodarbinātības līmeni, kā arī sociālo un teritoriālo kohēziju. Lai tuvinātos šiem mērķiem, veicinātu nodarbinātību un izaugsmi Latvijā, 2011. gada 26. aprīlī MK tika apstiprināta NRP (protokols Nr.27 34.§), nosakot nacionālo mērķi – līdz 2020. gadam sasniegt 73% nodarbinātības līmeni (vecuma grupā 20-64 gadi). Kā ES kopējais mērķis ir noteikts - 75% nodarbinātības līmeņa sasniegšana.

Nodarbinātības līmeņa mērķis 2020.gadam tika sasniegts jau 2016.gadā (skat. 1.attēlu). Ekonomiskā izaugsme arī turpmāk sekmēs nodarbinātības pieaugumu, tomēr pieauguma tempi varētu kļūt lēnāki, jo izaugsme lielā mērā balstīsies uz produktivitātes kāpumu. Nodarbinātības līmeņa pieaugumu daļēji noteiks arī sagaidāmais iedzīvotāju skaita samazinājums darbaspējas vecumā.

Attēls Nr.1

Nodarbinātības līmeņa (iedzīvotāji vecumā 20-64 gadi) mērķis

Nodarbinātības līmenis, %

Avots: CSP

Salīdzinājumā ar Igaunijas, Lietuvas un Skandināvijas valstu nodarbinātības līmeni, Latvijā tas ir zemāks. Tas savukārt nozīmē, ka valstī vēl ir **potenciāls** piesaistīt darba tirgum ekonomiski neaktīvos iedzīvotājus – bezdarbniekus. Tā kā jau šobrīd ir zems bezdarba līmenis Rīgā un aptuveni trīs ceturtdaļas vakanču tiek reģistrētas Rīgas reģionā, tad izteiktāka darbaspēka nepietiekamība ir vērojama Rīgā un Pierīgā, kas piesaistīs darba meklētājus arī no citiem reģioniem.

Nodarbinātie iedzīvotāji

Laika periodā no 2015.gada ir vērojama negatīva nodarbināto iedzīvotāju vecumā no 15-64 gadiem skaita dinamika. Nodarbināto skaits ir samazinājies no 862 tūkst. 2015.gadā līdz 856 tūkst. 2017.gadā. 2017. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis Latvijā bija zemāks nekā vīriešu (sievietēm – 60,1 %, vīriešiem – 66,0 %). Gan sieviešu gan vīriešu

nodarbinātības līmenis Latvijā ir augstāks nekā ES vidēji – attiecīgi par 5,7 procentpunktiem un 0,8 procentpunktiem. 2017. gadā visaugstākais nodarbinātības līmenis (80,8 %) bija personām ar augstāko izglītību, bet viszemākais personām ar pamatizglītību vai zemāku izglītību – 30,8 %.

Joprojām saglabājas izteiktas reģionālās atšķirības. Viszemākais nodarbinātības līmenis 2017.gadā bija Latgales reģionā (54,9%), kur vērojams arī lēnākais nodarbinātības līmeņa pieaugums starp reģioniem. Savukārt augstākais nodarbinātības līmenis bija Rīgas un Pierīgas reģionā (66,4 %), kur vērojams arī straujākais nodarbinātības līmeņa pieaugums.

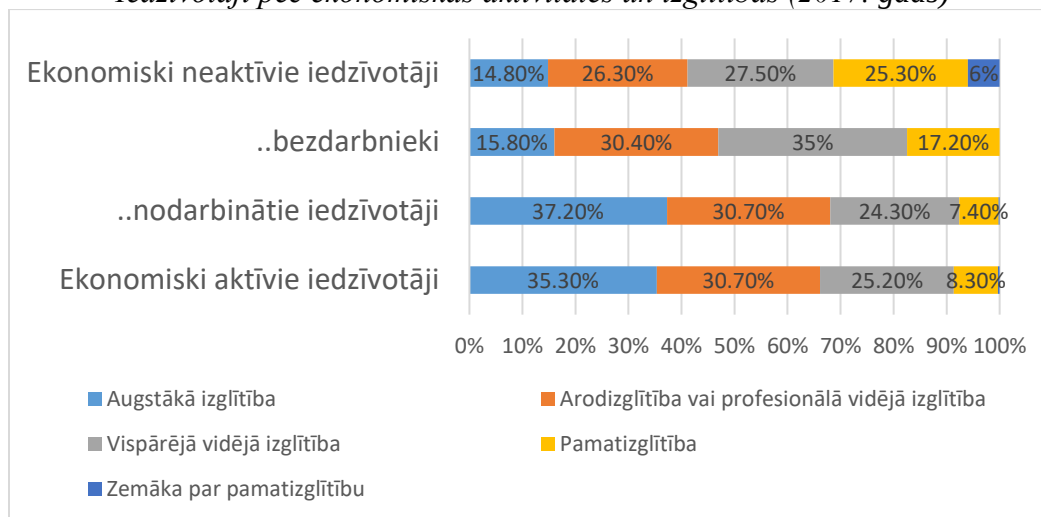
Ekonomiskā aktivitāte un nodarbinātības iespējas

Atbilstoši CSP darbaspēka apsekojuma rādītājiem 2017. gadā Latvijā bija 980,3 tūkstoši ekonomiski aktīvie iedzīvotāji (nodarbinātie un bezdarbnieki), kas bija nedaudz vairāk kā divas trešdaļas jeb 68,9 % no visiem iedzīvotājiem 15–74 gadu vecumā. Iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti ietekmē dažādas faktori, piemēram, vecums, dzimums un iegūtais izglītības līmenis. Visaugstākā ekonomiskā aktivitāte 2017.gadā bija iedzīvotājiem 25–54 gadu vecumā (robežās no 85,4 % līdz 91,1 %), bet viszemākā – jauniešiem 15–19 gadu vecumā (9,3 %), jo šajā vecumā jauniešu prioritāte ir mācības, nevis darbs vai aktīvi darba meklējumi. Vīriešu ekonomiskās aktivitātes līmenis ir augstāks nekā sievietēm ne tikai Latvijā, bet visās ES dalībvalstīs. 2017. gadā vīriešu aktivitātes līmenis sasniedza 73,2 %, kas bija par 8,1 procentpunktu augstāks nekā sievietēm. Salīdzinot ekonomiskās aktivitātes līmeni pēc iegūtā izglītības līmeņa, vērojama sakarība – jo augstāks izglītības līmenis, jo augstāks aktivitātes līmenis. 2017. gadā visaugstākais ekonomiskās aktivitātes līmenis (84,1 %) bija iedzīvotājiem ar augstāko izglītību, bet viszemākais – ar pamatizglītību vai zemāku izglītības līmeni (37,9 %).

2017. gadā atbilstoši CSP datiem 35,3% no visiem ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem bija ar augstāko izglītību, 30,7% – ar arodizglītību vai profesionālo vidējo izglītību, 25,2% – ar vidējo vispārējo izglītību, bet 8,3% – ar pamatizglītību (skat. 2.attēlu). Šāds izglītības līmeņa sadalījums būtiski neatšķiras no citām ES valstīm.

Attēls Nr.2

Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes un izglītības (2017. gads)

Avots: CSP

Ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaitam ir tendence samazināties ne tikai Latvijā, bet arī ES. 2017. gadā ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju skaitā bija 31,1 %, kas ir zemāks nekā vidēji ES (35,3 %). 2017. gadā sievietes veidoja trīs piektdaļas (59,5 %) no ekonomiski neaktīvajiem iedzīvotājiem. 2017. gadā gandrīz trešā daļa (29,6 %) ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju dzīvoja Rīgas reģionā.

Atbilstoši EM Latvijas Ekonomikas attīstības pārskatā secinātajam līdzās uzlabojumiem darba tirgū izaicinājumus rada negatīvā demogrāfiskā situācija un darba tirgus reģionālās atšķirības, kas ierobežo jaunu darbinieku piesaisti straujāk augošās nozarēs un ekonomiski spēcīgākos reģionu centros. Jāņem vērā, ka iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības rādītāji ir sasnieguši vēsturiski augstākās atzīmes, līdz ar to darbaspēka piesaistes iespējas no ekonomiski neaktīvās iedzīvotāju daļas ir gandrīz izsmeltas. No otras puses, ekonomikas izaugsme pēdējos gados ir bijusi lielā mērā balstīta uz produktivitātes pieaugumu, tādējādi darbavietu pieaugums kopumā ir saglabājies mērens – atbilstoši darba tirgus piedāvājuma puses iespējām.

2017.gada 12 mēnešos NVA reģistrētas 71 342 vakances, kas ir par 15 015 vairāk nekā 2016. gadā. NVA ir apzinātas profesijas ar vislielāko reģistrēto vakanču skaitu (piemēram, kravas automobiļa vadītājs, betonētājs, pavārs, ēku celtnieks, namdaris). Vienlaikus visbiežāk reģistrēto profesiju vidū ir reģistrēts arī salīdzinoši augsts bezdarbnieku skaits, kas bieži vien norāda uz vakanču neizpildīšanos zemā atalgojuma un/vai darba apstākļu dēļ. Tas daudzos gadījumos nemotivē pieņemt attiecīgos darba piedāvājumus.

2018.gada laikā NVA tika pieteiktas 88 492 **vakances**, kas ir par 17 150 jeb 24% vairāk kā 2017.gadā. 2018.gada beigās NVA datu bāzē bija 17 929 aktuālās brīvās darba vietas: Rīgas reģionā – 14 494, Zemgalē – 917, Latgalē – 905, Kurzemē – 868, Vidzemē – 745.

Bezdarba līmenis

Laika posmā no 2015. gadam līdz 2017.gadam bezdarba līmenis ir samazinājies no 9,9 % līdz 8,7 %. Samazinājums vērojams arī reģistrētā bezdarba līmeņa datos (skat. 3.attēlu). Zemākais reģistrētā bezdarba līmenis 2018. gada nogalē bija Rīgā (3,9%) un Rīgas reģionā (4,2%), bet lielākais Latgalē (14,7%). Kurzemē reģistrētā bezdarba līmenis bija 7,5%, Vidzemē – 6,4% un Zemgalē – 6,2%. Vienlaikus ap 70% no visām jaunajām vakancēm tiek reģistrētas Rīgas reģionā.

2018. gada beigās NVA bija reģistrēti 59 tūkstoši bezdarbnieku un reģistrētā bezdarba līmenis bija **6,4%**. Arī **vidējais bezdarba ilgums** (dienās) no gada uz gadu turpina samazināties - 2018.gadā tas bija 173 (2017.gadā bija 194 dienas, 2014.gadā – 324 dienas).

Tā kā nodarbinātība daudzās nozarēs nav atguvusies, ne visi, kas pēc ekonomiskās krīzes Latvijā kļuva par bezdarbniekiem, atkal ir atraduši darbu. Tā vietā daudzi, iespējams, ir pametuši darba tirgu un kļuvuši ekonomiski neaktīvi, iesaistījušies ēnu ekonomikā vai pārcēlušies uz citu valsti. OECD vērtējumā Latvijā joprojām ir samērā daudz darbinieku, kas zaudējuši cerības atrast darbu. Darbinieku, kas zaudējuši cerības atrast darbu, skaits Latvijā 2015. un 2016. gadā atgriezās pirmskrīzes līmenī, sarūkot līdz aptuveni 20 000. Taču joprojām šo personu īpatsvars 2016. gadā bija trešais augstākais starp visām Eiropas OECD valstīm. Tāpēc viens no iekļaujošas nodarbinātības politikas uzdevumiem būtu uzrunāt cilvēkus, kuri ir pametuši darba tirgu un kuriem trūkst motivācijas meklēt darbu. Latvijas darbaspēka apsekojumā 2012. –2016. gadā iegūtie dati liecina, ka trīs ceturtdaļas darbinieku, kas zaudējuši cerības atrast darbu, vēlētos strādāt.

Reģistrētā bezdarba līmenis mēneša beigās, % un skaits

Reģistrētā bezdarba līmenis mēneša beigās, %												
Mēneši												
Gadi	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2013	10,9	10,9	10,8	10,4	9,9	9,6	9,5	9,3	9,1	9,1	9,3	9,5
2014	9,8	9,9	9,8	9,6	9,1	8,9	8,6	8,4	8,2	8,2	8,3	8,5
2015	9,0	9,1	9,2	8,8	8,6	8,6	8,6	8,5	8,3	8,3	8,4	8,7
2016	9,1	9,2	9,1	8,8	8,4	8,3	8,3	8,1	7,9	7,9	8,0	8,4
2017	8,5	8,4	8,3	7,8	7,4	7,2	7,1	6,9	6,6	6,6	6,7	6,8
2018	7,0	7,1	7,0	6,7	6,4	6,4	6,4	6,3	6,1	6,1	6,2	6,4

Bezdarbnieku skaits (uz mēneša beigām)												
Mēneši												
Gadi	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2013	107488	107687	107063	102760	97769	94754	92975	91202	89435	89616	91619	93321
2014	96762	97736	96496	92010	87780	85296	83163	80938	79104	79183	79869	82027
2015	86246	87873	86604	82833	80567	80688	80671	79825	78557	78052	79153	81780
2016	85452	86581	85414	82268	79092	78164	77425	75664	74357	74053	75348	78357
2017	80016	79152	76431	71705	68439	66708	65554	63717	61461	61014	61538	63121
2018	65136	65282	64631	61882	59548	59119	58888	58051	56734	56726	57455	59588

Avots: NVA

2018. gada beigās lielākās mērķgrupas no bezdarbnieku kopskaita bija **bezdarbnieki vecumā 50 gadi un vairāk (40,5%)** un **ilgstošie bezdarbnieki**– 25,1%, pat neraugoties uz būtisko šīs grupas reģistrēto bezdarbnieku skaita samazinājumu (skat. 4. attēlu).

Ilgstošo bezdarbnieku skaita un īpatsvara rādītāji
NVA reģistrēto bezdarbnieku vidū

Avots: NVA

Lai gan atbilstoši CSP datiem kopš 2010.gada turpinās samazinās ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā, 2017.gadā sasniedzot 3,3%, tomēr šis rādītājs gandrīz divreiz pārsniedz OECD valstu vidējo līmeni. Augstāks ilgstošā bezdarba līmenis nekā Latvijā bija tikai septiņās OECD valstīs, bet Igaunijā (2,0 %) un

Lietuvā (2,7 %) tas bija ievērojami zemāks. Nedaudz vairāk par trešdaļu (37,3 %) ilgstošo bezdarbnieku bija ar vispārējo vidējo izglītību. Katrs piektais (22 %) bija ar pamatizglītību vai zemāku, kas ir trīs reizes biežāk nekā nodarbināto skaitā ar šādu izglītības līmeni. Savukārt augstākā izglītība bija 10,5 % ilgstošo bezdarbnieku.

Ilgstošā bezdarba risks ir atkarīgs arī no tā, kā beigušās iepriekšējās darba attiecības. Attiecīgi ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars Latvijā ir salīdzinoši augsts iepriekš atlaisto darbinieku vidū (40%), tāpat arī to personu vidū, kas pārtraukušas darba attiecības slimības vai invaliditātes dēļ (37 %).

Darba samaksa

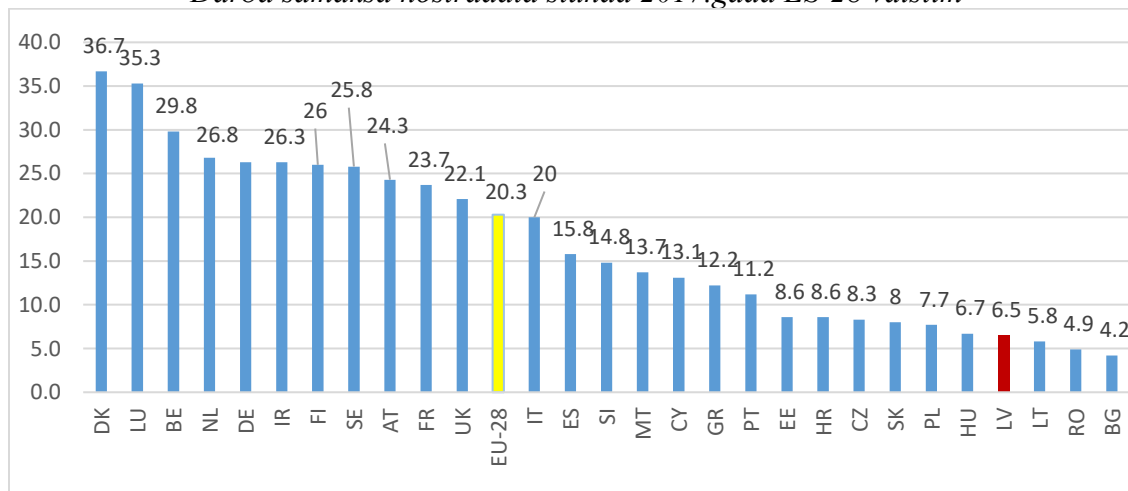
Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, kopš 2010. gada beigām ir atsācies **atalgojuma pieaugums**. Vidējā bruto darba samaksa laika periodā 2011.-2017. gadam ir pieaugusi par 40%. Pēdējos gados tās tempi paātrinās. 2017. gadā mēneša vidējā bruto alga pieauga par 67 eiro jeb 7,9%, gada beigās sasniedzot 926 eiro (2013.gadā 716 eiro, 2010.gadā 633 eiro). Vidējā neto darba samaksa, kas aprēķināta, izmantojot darba vietā piemērojamo minimālo diferencēto neapliekamo minimumu, bija 676 eiro jeb 72,9 % no bruto algas, un gada laikā tā auga lēnāk (par 7,0 %) nekā atalgojums pirms darbaspēka nodokļu nomaksas.

Patēriņa cenu kāpums 2017. gadā par 2,9 % samazināja algoto darbinieku pirktspēju (neto darba samaksas reālais pieaugums bija 4,0 %). Atbilstoši CSP statistikai 2017.gadā, salīdzinot ar gadu iepriekš, par 7% pieauga strādājošo reālās darba, savukārt 2018.gadā tās pieaugums bija vēl par 2 procentpunktiem augstāks, sasniedzot 109 %.

Salīdzinot ar pārējām ES valstīm, vidējais atalgojums Latvijā ir viens no zemākajiem (4. zemākais ES 28 valstu vidū). 2017. gadā vidējā darba samaksa nostrādātā stundā bija 6,5 eiro, ES28 – 20,3 eiro (skat. 5.attēlu).

Attēls Nr.5

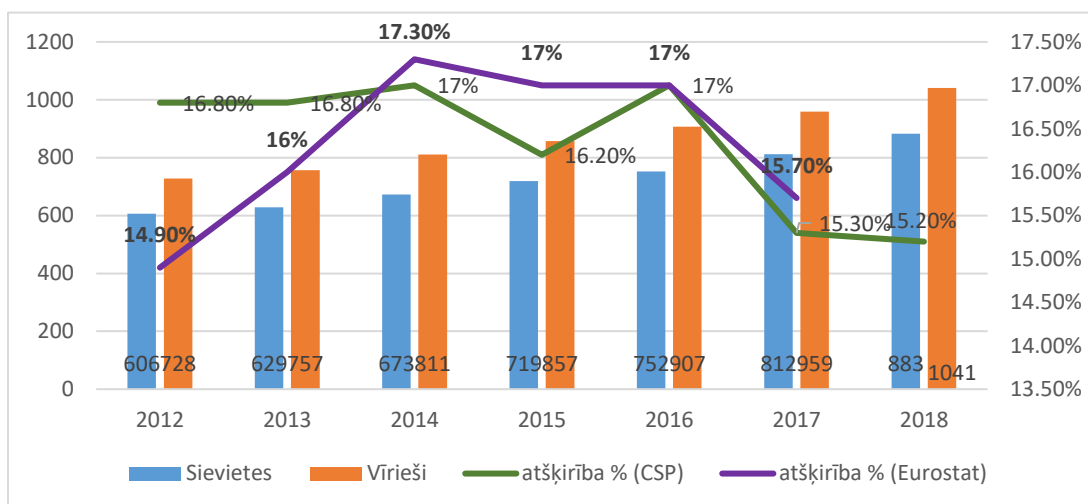
Darba samaksa nostrādātā stundā 2017.gadā ES-28 valstīs

Avots: Eurostat

Latvijā, tāpat kā citās ES valstīs, sievietes, kas strādā algotu darbu, vidēji pelna mazāk nekā vīrieši. Atbilstoši CSP statistikai 2017.gadā Latvijā sieviešu un vīriešu stundas atalgojuma atšķirības rādītājs bija 15,3 %, bet 2018. gadā par 0,1 procentpunktu mazāks jeb 15,2% (skat. 6.attēlu).

*Sieviešu un vīriešu vidējās darba samaksas pieaugums
bruto EUR (ikgadējie dati, CSP)*

Avots: CSP/ Eurostat

Pamatnostādņu īstenošana laika posmā no 2015.-2017. gadam

Pamatnostādņu īstenošanai ir izvirzīti trīs rīcības virzieni ar uzdevumiem un darbības rezultātiem:

- **Iekļaujošs darba tirgus**

Rīcības virziena ietvaros sasniedzamie politikas apakšmērķi:

- Paplašināt pakalpojumu nodrošināšanu reģistrētajiem bezdarbniekiem, atbilstoši profilēšanas rezultātā identificētajām individuālajām vajadzībām;
- Paaugstināt karjeras pakalpojumu izmantošanas intensitāti karjeras plānošanas procesā;
- Palielināt riska grupu bezdarbnieku iesaisti darba tirgū, risinot būtiskākos bezdarba iemeslus;
- Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību;
- Palielināt reģionālās mobilitātes iespējas ekonomiskās aktivitātes veicināšanai.

- **Līdzsvarots darba tirgus**

Rīcības virziena ietvaros sasniedzamie politikas apakšmērķi:

- Paplašināt informācijas pieejamību par darba tirgus aktualitātēm;
- Uzlabot darba tirgus situācijas analīzes efektivitāti;
- Pilnveidot sadarbības mehānismu labāku darba tirgus rezultātu nodrošināšanai;
- Paaugstināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju, pilnveidojot darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes;
- Palielināt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējas reģistrētajiem bezdarbniekiem;
- Veicināt darba vietu kvalitātes uzlabošanos.

- **Nodarbinātību sekmējoša vide**

Rīcības virziena ietvaros sasniedzamais politikas apakšmērķis:

- Iekļaujošai nodarbinātībai draudzīgākas darbaspēka nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība.

1. Paplašināt pakalpojumu nodrošināšanu reģistrētajiem bezdarbniekiem, atbilstoši profilēšanas rezultātā identificētajām individuālajām vajadzībām

1.1. Nodrošināt reģistrētajiem bezdarbniekiem mērķētākus ADTP pasākumus atbilstoši bezdarbnieku profilēšanas rezultātiem

Bezdarbnieku profilēšana ir NVA klientu grupēšana pēc nepieciešamo pakalpojumu klāsta (t.sk., nosakot, vai klientam vispār nepieciešamas apmācības, lai ātrāk atgrieztos darba tirgū), vēl pirms klienta vēlmes izteikšanas, pirms tam analizējot bezdarbnieka iepriekš iegūto izglītību, darba pieredzi un citus apstākļus, kas veido spēju pašam vai ar valsts atbalsta palīdzību integrēties darba tirgū. Profilēšanas metode paredz klientu sadalīšanu noteiktās funkcionālās grupās, kur katrai grupai tiek noteikts pakalpojumu klāsts un sadarbības noteikumi. Tādējādi ar profilēšanas palīdzību tiek nodrošināta bezdarbnieka secīga iesaiste aktīvajos nodarbinātības pasākumos, ņemot vērā konkrētās personas individuālo bezdarba situāciju.

Pārskata periodā turpinājās bezdarbnieku profilēšanas sistēmas novērtēšana un pilnveidošana, tādējādi NVA nodrošinot mērķētāku pieeju dažādu bezdarbnieku mērķgrupu atgriešanai darba tirgū, lai efektīvi un ātri aizpildītu vakances un piedāvātu konkrētai personai piemērotākos darba tirgus politikas pasākumus. 2016. gadā SIA “Ernst & Young Baltic” veiktā izvērtējuma ietvaros par NVA reģistrēto bezdarbnieku profilēšanas metodes ietekmi uz bezdarbnieku darbā iekārtošanos tika secināts, ka:

1) profesionālās izglītības pasākumu nodrošināšana bezdarbniekiem ar zemu darba atrašanas iespēju līmeni (atbilstoši līdzšinējai NVA praksei) ir atbilstoša un atbalstāma arī turpmāk (šīm profilēšanas grupām nav negatīva efekta no apmeklētības);

2) uzlabojot piedāvāto aktivitāšu klāstu profesionālās izglītības pasākuma ietvaros, kopējais profesionālās izglītības ietekmes uz darbā iekārtošanos novērtējums uzlabotos;

3) neformālās izglītības efekts uz profilēto bezdarbnieku darbā iekārtošanos būtu vērtējams ilgākā termiņā, jo daļa aktivitāšu visticamāk nerada tūlītējas priekšrocības darba atrašanai, bet ir mērķētas uz prasmju pilnveidi un nostiprināšanu, kas ilgākā termiņā, iespējams, ļauj iekārtoties darbā veiksmīgāk nekā bez šīm prasmēm;

4) ir iespējams piemērot automātisku pasākumu noteiktām personu grupām ieteikumu, atbilstoši profilēšanas matricai, ņemot vērā pozitīvo ietekmi uz darbā iekārtošanos visu apmeklētāju vidū;

5) nepieciešams izvērtēt nesabalansētības (starp augsto ieteikumu pasākuma apmeklēšanai un zemās apmeklētības skaitu) iemeslus atsevišķiem ADTP pasākumiem ar pozitīvu ietekmi uz darbā iekārtošanos un veikt atbilstošas izmaiņas profilēšanas metodes pielietošanā, kas attiecīgi būtu - samazināt ieteikumu skaitu (ja pastāv kādi bezdarbnieku raksturojoši, izvērtējumā neapskatīti apstākļi, kas ietekmē faktisko apmeklētību), un/vai veicināt apstākļu sekmēšanu pasākuma faktiskai nodrošināšanai bezdarbniekam pēc ieteikuma sniegšanas;

6) atsevišķiem ADTP pasākumiem būtu jānosaka zemāks prioritātes līmenis, kas

atbilst faktiskai ietekmei uz darbā iekārtošanos, bet atsevišķiem pasākumiem ir nepieciešams profilēšanas matricā paaugstināt prioritātes līmeni noteiktām bezdarbnieku grupām;

7) nepieciešams risināt dažas ar datu kvalitāti, apjomu un piemērotību saistītas problēmas, lai efektīvāk varētu novērtēt saikni starp profilēšanas rezultātiem un faktisko ADTP pasākumu ietekmi uz nodarbinātības veicināšanu;

8) profilēšanas metodes efektivitātes turpmākai padziļinātai izvērtēšanai būtu vēlams veikt ilgtermiņa analīzi, tai skaitā, izmantojot tādus nodarbinātību raksturojošus rādītājus kā jaunajā darbā nostrādātais laiks, ienākumu līmenis u.c..

Nemot vērā sniegtos ieteikumus un saturiski atjaunotu profilēšanas matricu, tai skaitā nodrošinātu Vispārīgās datu aizsardzības regulas prasības, 2018. gadā pilnveidota profilēšanas metodika (pilnveidotā profilēšanas metode ietver trīs profilēšanas grupas - 1.grupa: "Bezdarbnieki ar augstām darba atrašanas iespējām, ar prognozēto darbā iekārtošanos līdz 6 mēnešiem"; 2.grupa: "Bezdarbnieki ar vidējām darba atrašanas iespējām, ar prognozēto darbā iekārtošanos no 6 līdz 12 mēnešiem"; 3.grupa: "Bezdarbnieki ar zemām darba atrašanas iespējām, ar prognozēto darbā iekārtošanos 12 un vairāk mēneši").

1.1.1. Nodrošināt mērķētāku atbalstu reģistrētajiem bezdarbniekiem, izvērtējot piedāvāto pasākumu atbilstību individuālajām vajadzībām

NVA reģistrēto bezdarbnieku mērķa grupu dalība piemērotu pasākumu iesaistē tiek noteikta, balstoties uz profilēšanas rezultātiem, t.sk., ņemot vērā, personas iepriekšējo pieredzi darba tirgū, iegūto izglītību, kā arī iemaņu un prasmju līmeni, motivāciju. No 2015. gada 31. decembrī uzskaitē esošajiem bezdarbniekiem profilēti bija 92 %; 2016.gada 31. decembrī - 95,6 %, bet 2017. gada 31. decembrī - 98,1%. Rādītāja 100% izpildes ierobežojoši faktori ir saistīti ar individuāliem gadījumiem, kad personas zaudē bezdarbnieka statusu, kuru dēļ profilēšana nenotiek.

Nemot vērā, ka tādas bezdarbnieku grupas kā ilgstošie bezdarbnieki, bezdarbnieki ar invaliditāti un veselības problēmām, bezdarbnieki ar garīga rakstura traucējumiem saskaras ar lielākām iekļauties darba tirgū, pārskata periodā tika pilnveidots atbalsts un ADTP pasākumi šīm mērķa grupām:

1) no 2015.gada līdz 2019.gada beigām ESF līdzfinansēta pasākuma *Profesionālā rehabilitācija* ietvaros paredzēts izstrādāt un ieviest: a) profesionālās rehabilitācijas programmas (t.sk. pilnveidotu profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu cilvēkiem ar I un II invaliditātes grupu, nosakot jaunus kritērijus, metodes un instrumentus, cilvēka veselības stāvokļa, motivācijas, darbspēju, darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu novērtēšanai); b) prasmju sertificēšanas sistēmu, t.sk. izstrādāt prasmju aprakstus un prasmju apmācību programmas, pilnveidot profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, nosakot kritērijus, metodes un instrumentus cilvēka motivācijas, darbspēju, veselības stāvokļa, darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu novērtēšanai. Projekta ietvaros 2016.gadā veikts pētījums, identificējot profesijas, kuras darba devējs būtu gatavs deleģēt personām ar invaliditāti un garīga rakstura traucējumiem, kā arī prasmes, kādas būtu nepieciešamas darba tirgū. Balstoties uz pētījuma rezultātiem, cilvēkiem ar smagu invaliditāti ir izstrādātas un tiek ieviestas 5 jaunas, darba tirgus pieprasījumam atbilstošas profesionālās izglītības programmas;

2) lai uzlabotu NVA sniegto pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti, 2016.gada augustā tika noslēgts deleģēšanas līgums ar Latvijas Nedzirdīgo biedrību par surdotulka pakalpojumu sniegšanu aktīvo nodarbinātības pasākumu laikā;

3) 2017.gadā subsidētās nodarbinātības pasākumi tika papildināti ar jaunu pakalpojumu veidu bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem – atbalsta persona darbā, kas piedalās pārrunās ar darba devēju, sniedz atbalstu darba vadītāja norādīto darba uzdevumu apgūvē un izpildē, palīdz veidot komunikāciju ar darba devēju, darba vadītāju un darba kolēģiem, kā arī sniedz psiholoģisku un motivējošu atbalstu;

4) veiktas izmaiņas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, atsevišķi nodalot profesionālās piemērotības noteikšanu no profesionālās rehabilitācijas pakalpojuma, tādējādi nodrošinot profesionālās piemērotības noteikšanu ilgstošajiem bezdarbniekiem un bezdarbniekiem ar veselības problēmām. Paredzētās izmaiņas ir vērstas uz efektīvākas sadarbības nodrošināšanu starp Sociālās integrācijas valsts aģentūru un NVA reģistrēto bezdarbnieku ar invaliditāti vai prognozējamu invaliditāti, bezdarbnieku ar funkcionāliem traucējumiem integrācijai darba tirgū un personas vajadzībām un spējām atbilstošākā atbalsta sniegšanā.

Augstas atsevišķu iedzīvotāju grupu finanšu saistības rada šķēršļus efektīvākai ēnu ekonomikas mazināšanai un līdzdalībai darba tirgū, jo cilvēkiem šādās situācijās zūd motivācija turpināt izglītošanās pasākumus, gūt legālus ienākumus un/ vai veikt nodokļu nomaksu no visa gūto ienākumu apjoma. Būtiski uzsvērt, ka šīs finanšu saistības ir arī nepietiekamu ienākumu sekas bezatbildīgas kreditēšanas un zemas finanšu pratības apstākļos. Saskaņā ar LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes veiktā pētījuma rezultātiem un PTAC apkopotajiem datiem, ar katru gadu Latvijā pieaug iedzīvotāju kredītsaistību apjoms, īpaši distances un patērīņa kredītu segmentā. Taču vienlaikus pieaug distances kredītņēmēju skaits, kuriem radušās grūtības atdot parādu, un, kas pagarinājuši kredīta atmaksu trīs un vairāk reizi, savukārt, sarucis to kredītņēmēju skaits, kas spējis atmaksāt parādu bez pagarinājuma. Ņemot vērā sabiedrības finanšu pratības jautājumu pieaugošo aktualitāti, īpaši, zemās finanšu pratības negatīvo ietekmi uz iedzīvotāju ienākumiem un iesaistīšanos nodarbinātībā, NVA pārskata periodā uzsāka preventīvus un izglītojošus pasākumus bez darba esošo personu finanšu pratības uzlabošanai, kā arī jautājumos par mājsaimniecības budžeta plānošanu. 2017. gada 2.pusgadā ESF projekta „Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” ietvaros tika izstrādāta e-apmācības programma programmu “Mana nauda šodien un rīt. Finanšu pratība” un nodrošināta tā pieejamība. Programma sniedz zināšanas par valsts un mājsaimniecības budžeta plānošanu, ienākumu gūšanas veidiem, nodokļu nozīmi, izdevumu kontroli, kredītu būtību, finanšu dokumentu nozīmi, cenas veidošanos, finanšu sektora lomu ekonomikā un finanšu pakalpojumu veidiem, patērētāju tiesībām un atbildību, sociālās apdrošināšanas sistēmas darbības principiem u.c. E-apmācības modulis ir pieejams NVA mājaslapā ne tikai NVA reģistrētajiem bezdarbniekiem un darba meklētājiem, bet arī ikvienam cilvēkam, kurš vēlas pārbaudīt vai pilnveidot savas zināšanas finanšu pratībā. Ņemot vērā jautājuma par finanšu pratību aktualitāti, nākamajos gados pastiprināta uzmanība būtu veltāma padziļinātu konsultāciju un atbalsta sniegšanai NVA klientiem parādsaistību risināšanas jautājumos.

1.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

Profilēšanas metode palīdz sākotnēji noteikt bezdarbnieka gatavību integrēties darba tirgū un bezdarbniekam nepieciešamos (secīgos) atbalsta pasākumus. Profilēšanas metodes izmantošana kopumā sniedz pozitīvu ieguldījumu mērķētāka atbalsta bezdarbniekiem nodrošināšanā. Taču nepieciešama tās turpmāka pilnveide, samazinot profilēto grupu skaitu, pārskatot prioritāšu līmeni atsevišķiem ADTP pasākumu ieteikumiem atbilstoši

apmeklētības datiem. OECD zinātniskā pētījumā sniegts priekšlikums bezdarba riskam mazāk pakļauto NVA klientu profilēšanā piemērot e-rīku veidā (tiešsaistes veidā), savukārt NVA klientiem ar augstāko bezdarba risku piemērot padziļinātas intervijas un analīzi, prognozējot arī iespējamo laika ietvaru līdz tiks atrasts darbs sasaistē ar nepieciešamo ADTP pasākumu piedāvājumu, kā arī veidojot sasaisti ar reģionālajiem darbaspēka pieprasījuma rādītājiem.

Tabula Nr.1

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis						
1. Paplašināt pakalpojumu nodrošināšanu reģistrētajiem bezdarbniekiem, atbilstoši profilēšanas rezultātā identificētajām individuālajām vajadzībām						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
1.1.	Nodrošināt reģistrētajiem bezdarbniekiem mērķētākus ADTP pasākumus atbilstoši bezdarbnieku profilēšanas rezultātiem	LM/NVA; Pašvaldību sociālie dienesti	Ziņojums par bezdarbnieku profilēšanas un piemērota darba kritēriju ieviešanas rezultātiem un iespējamiem priekšlikumiem to pilnveidei	x (2013)	1	Izpildīts: 2016. gada SIA “Ernst & Young Baltic” izvērtējums par NVA reģistrēto bezdarbnieku profilēšanas metodes ietekmi uz bezdarbnieku darbā iekārtošanos; OECD zinātniskais pētījums
1.1.1.	Nodrošināt mērķētāku atbalstu reģistrētajiem bezdarbniekiem, izvērtējot piedāvāto pasākumu atbilstību individuālajām vajadzībām		Ieviesti bezdarbnieku profilēšanas sistēmas pilnveidojumi (atbilstoši ziņojumā secinātajam)	x (2013)	1	Izpildīts: Skat. 1.1.sadaļu par profilēšanas metodes pilnveidošanu
			Veikta ADTP grupēšana (paketēšana) atbilstoši mērķgrupu vajadzībām	x (2013)	1	Izpildīts: Profilēšanas metode paredz ADTP pasākumu grupēšanu atbilstoši NVA klienta vajadzībām, motivācijai, prasmēm un pieredzei
			Ieviesti jauni ADTP pasākumi atbilstoši mērķgrupu vajadzībām	x (2013)	2	Izpildīts: Skat. 1.1.1. apakšsadaļā sniegto informāciju.
			Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars, kam piedāvāts atbalsts darba meklēšanai vai pakalpojumi atbilstoši profilēšanas rezultātiem	x (2013)	100%	Izpildīts: No 92% līdz 98,1% robežās.
Darbības rezultāts: Reģistrētie bezdarbnieki saņem individualizētu atbalsta pasākumu kopumu (darba meklēšanas atbalsts, iesaiste ADTP pasākumos) atbilstoši profilēšanas rezultātiem						

2. Paaugstināt karjeras pakalpojumu izmantošanas intensitāti karjeras plānošanas procesā

2.1. Nodrošināt karjeras informāciju un atbalsta pasākumu kopumu reģistrētajiem bezdarbniekiem, darba meklētājiem, bezdarba riskam pakļautām personām u.c.

NVA karjeras konsultāciju mērķis ir nodrošināt atbalstu profesionālās piemērotības, pārkvalifikācijas un karjeras plānošanas jautājumu risināšanā bezdarbniekiem, darba meklētājiem un citām personām saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu. Karjeras konsultants veicina klienta integrāciju darba tirgū, nodrošinot atbalstu karjeras izvēlē un plānošanā, profesionālās piemērotības noteikšanā, t.sk. pirms klientu iesaistes apmācību un nodarbinātības pasākumos. NVA piedāvātie karjeras konsultāciju veidi - individuāla karjeras konsultācija, individuāla diagnosticējošā karjeras konsultācija, grupu karjeras konsultācija, grupu informatīvā karjeras konsultācija. NVA karjeras pakalpojumi (klātienēs un neklātienēs formātā) ir pieejami visiem interesentiem. Klātienēs pakalpojumi – karjeras konsultācijas, neklātienēs pakalpojumi ietver informatīvas e-konsultācijas un informāciju NVA mājas lapas sadaļā “Karjera”.

Lai sekmētu karjeras pakalpojumu pieejamību, to kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām, 2017. gadā tika veiktas izmaiņas karjeras pakalpojumu struktūrā - palielinot individuālo, t.i., uz konkrētu klientu vērsto pakalpojumu klāstu, un samazinot grupu karjeras konsultācijas. Lai nodrošinātu mērķēta atbalsta sniegšanu, ir izstrādātas un karjeras konsultantu darbā tiek izmantotas dažādām vecuma grupām (pusaudži un jaunieši, pieaugušas personas, gados vecākas personas) atbilstošas motivācijas izpētes metodikas.

2015.gadā karjeras konsultācijas (viena persona var saņemt karjeras konsultācijas gan kā bezdarbnieks, darba meklētājs, gan kā cita persona) saņēma 45,8 % reģistrēto bezdarbnieku, 2016.gadā - 43,1 %, 2017. gadā - 56,5 %. Karjeras konsultāciju saņēmumu bezdarbnieku īpatsvars palielinās, nevis pieaugot pakalpojumu saņēmumu bezdarbnieku skaitam, bet gan samazinoties reģistrēto bezdarbnieku skaitam. Karjeras konsultācijās iesaistīto personu skaits pārskata periodā sadalījumā pa bezdarbnieku riska grupām ir atspoguļots 2. tabulā.

Tabula Nr.2

Iesaiste karjeras konsultācijās (bez JG projekta)

Gads	Kopējais personu skaits	Riska grupas					
		Jaunieši** (no 15 līdz 24 gadi)	Personas ar invaliditāti	Atbrīvotie no ieslodzījuma	Personas pēc bērna kopšanas atvaļinājuma	Personas vecumā 50+	Ilgstošie bezdarbnieki
2015	37525	2760 (7%)*	3421 (9%)*	115 (0,3%)*	375 (1%)*	14622 (39%)*	8266 (22%)*
2016	34254	2338 (7%)	3322 (10%)	133 (0,4%)	443 (1%)	12591 (37%)	4699 (14%)
2017	35645	2589 (7,3%)	3633 (10,2%)	121 (0,3%)	496 (1,4%)	12696 (35,6%)	3674 (10,3%)
* % no kopējā karjeras konsultācijās iesaistītā klientu skaita; **Jaunieši, kuri neatbilst JG mērķa grupai: skolēni, pilna laika studenti u.c. jaunieši – citas personas, kas nav bezdarbnieki)							

Avots: NVA

Karjeras konsultācijās vairāk piedalās sievietes - 2017. gadā šo pakalpojumu izmantoja

20 305 sievietes un 15 340 vīrieši. Sieviešu aktīvāka iesaistīšanās karjeras pakalpojumos var tikt skaidrota gan ar demogrāfisko situāciju, gan ar psiholoģisko aspektu: sievietes aktīvāk meklē valsts atbalstu dažādu problēmu (šajā gadījumā bezdarba problēmu) risināšanā, tādējādi elastīgāk piemērojoties darba tirgus pārmaiņām.

JG ietvaros jauniešu bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA karjeras konsultācijas, ar katru gadu pieaug (no 47% 2015.gadā līdz 52% 2017.gadā). Kopš projekta sākuma 2014. gadā līdz 2018. gadam JG ietvaros jauniešiem tika sniegtas 176 839 karjeras konsultācijas (168 677 saņēma karjeras konsultācijas NVA JG mērķa grupas jauniešiem un 8 162 VIAA JG mērķa grupas jauniešiem, individuāli un grupās). 2017. gadā JG ietvaros karjeras konsultācijas jauniešiem vecumā no 15 līdz 29 gadiem tika sniegtas 28 531 konsultācijas. 2017.gadā šajā vecuma grupā uzskaitē atradās 38 750 jaunieši bezdarbnieki, kas nozīmē, ka karjeras konsultāciju saņēmumu skaits īpatsvara rādītājs bija 74%.

Lai paplašinātu informācijas pieejamību sabiedrībai un politikas veidotājiem par darba tirgu, kā arī izveidotu vienkāršu un lietotājiem draudzīgu instrumentu e-vidē, kas parādītu darba tirgus pieprasījumu un piedāvājumu perspektīvā, 2016.gadā uzsākta ESF projekta “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”² īstenošana. Projekta ietvaros veikts pētījums par pārkārtojumu sistēmas izveides iespējām un darba tirgus prognožu sasaisti ar rīcībpolitiku (pabeigts 2019.gada aprīlī), pilnveidota īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģija (pabeigta 2018.gada jūnijā), no 2017.gada ikgadēji tiek veikta darba devēju aptauja darba tirgus īstermiņa prognožu atjaunošanai, īstenoti informatīvie un apmācību pasākumi nodarbinātības politikas veidošanā un īstenošanā iesaistīto institūciju darbiniekiem un amatpersonām. Savukārt 2018. gadā uzsākta tehniskās specifikācijas izstrāde darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognožu atspoguļošanas platformas (tai skaitā vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes rīka un vizuālā risinājuma (prototipa)) izveidei.

Iepriekšminētā pētījuma par prognožu sasaisti ar rīcībpolitiku ietvaros secināts, ka karjeras konsultanti (gan izglītības, gan nodarbinātības) kopumā nav pietiekami informēti par vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu būtību un nepieciešamību analizēt situāciju darba tirgū vidējā un ilgtermiņā. Arī prognožu atspoguļojums nav piemērots karjeras konsultantu vajadzībām – ziņojuma izpēte prasa ievērojamus laika resursus. Būtiska problēma karjeras konsultantiem ir iespējamo risinājumu noteikšana gadījumos, kad prognožu rezultāti izpētīti un klientiem jāiesaka iespējamie rīcības virzieni. Tomēr karjeras konsultācijas ir viens no galvenajiem veidiem, kā īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu informācija var nonākt pie individuāla lietotāja. Gan izglītības, gan NVA karjeras konsultantiem nepieciešami papildu laika resursi darba tirgus prognožu interpretācijai un profesionālās pilnveides iespējas.

2.1.1. Stiprināt karjeras konsultāciju lomu darba meklēšanas atbalsta pasākumu ietvaros

Karjeras konsultāciju saņēmumu īpatsvara palielināšanās, samazinoties reģistrēto bezdarbnieku skaitam, liecina par ierobežoto karjeras konsultantu kapacitāti. NVA ietvaros (budžeta finansējums) ir 34 karjeras konsultantu slodzes, ESF projektā “Jauniešu garantijas” bija 37 karjeras konsultantu slodzes. Diemžēl kopš 2014. gada karjeras konsultantu slodžu

² ESF projekts Nr.7.1.2.2/16/I/001 „Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” tiek īstenots darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Izveidot Darba tirgus apstieidzošo pārkārtojumu sistēmu, nodrošinot tās sasaisti ar Nodarbinātības barometru” 7.1.2.2. pasākuma “Darba tirgus apstieidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana” ietvaros.

skaitis nav mainījies. NVA karjeras konsultantu vidējais mēneša atalgojums (pirms nodokļiem – bruto) – 721 eiro. Pieprasījums pēc karjeras konsultāciju pakalpojuma darba tirgū noteikti saglabāsies. Šis pakalpojums nepieciešams dažāda vecuma cilvēkiem dažādos dzīves posmos, lai pamatoti izvēlētos un vadītu savu izglītību un nodarbinātību atbilstoši savām interesēm, spējām un darba tirgus pieprasījumam. Lai novērtētu NVA klientu apmierinātību ar saņemtajām karjeras konsultācijām un izstrādātu priekšlikumus pakalpojumu pilnveidei, 2018. gadā tika veikta elektroniskā klientu aptauja. Kopumā aptaujas rezultāti liecina par NVA karjeras pakalpojumu augsto līmeni: pakalpojumu pozitīvi vērtē 94% respondentu (73,7% apmierināti un 20,3% drīzāk apmierināti).

Nepalielinot atbalstu karjeras konsultāciju nodrošināšanai, tai skaitā karjeras konsultantu piesaistei un kapacitātes stiprināšanai, nav iespējama sekmīga IN pamatnostādnēs 2020. gadam noteiktā mērķa – 70 % īpatsvara rādītāja – sasniegšana, ko vēl vairāk ietekmēs JG projekta noslēgšanās.

2.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

Reģistrēto bezdarbnieku, kas saņēmuši karjeras konsultācijas, īpatsvara rādītāja izpilde ir iespējama divu scenāriju gadījumā: (1) reģistrēto bezdarbnieku turpmākā skaita samazināšanās gadījumā vai (2) karjeras konsultantu skaita palielināšanās gadījumā. Tāpēc bez atbalsta palielināšanas karjeras konsultācijas pakalpojumu sniegšanai nav iespējama lielākas mērķa grupas sasniegšana.

Karjeras konsultācijas ir nozīmīgs pasākums NVA klientu turpmākajai integrācijai darba tirgū, jo īpaši ņemot vērā mūsdienu darba tirgus straujās pārmaiņas (digitalizācija, automatizācija u.c.), kā rezultātā sabiedrību ir nepieciešams izglītēt ar informāciju par turpmākajām darba tirgus prognozēm, nodarbinātības iespējām atbilstošās nozarēs un pieejamo valsts atbalstu nodarbinātības veicināšanā. Lai nodrošinātu labāku iedzīvotāju informētību par īstermiņa un vidēja termiņa prognozējamām izmaiņām darba tirgū, NVA un IZM jāsadarbojas ar EM, nodrošinot karjeras konsultantu apmācības vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu izmantošanai.

Tabula Nr.3

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 2. Paaugstināt karjeras pakalpojumu izmantošanas intensitāti karjeras plānošanas procesā						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
2.1.	Nodrošināt karjeras informāciju un atbalsta pasākumu kopumu reģistrētajiem bezdarbniekiem, darba meklētājiem, bezdarba riskam pakļautām personām u.c.	LM/NVA	Izveidots un pilnveidots web-bāzēts Nodarbinātības barometrs	X (2013)	1	Daļēji izpildīts, izpilde turpinās: ESF projektu “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” ietvaros.
			Pilnveidots Nodarbinātības barometrs	X (2013)	x	Izpilde turpinās: ERAF projekta Nr. 2.2.1.1/17/I/032

			(sasaiste ar informāciju par izglītības iestādēm, skolēnu un studentu skaitu, izglītības kvalitātes rādītājiem)			„Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozēšanas un monitoringa sistēmas izveide” ietvaros.
Darbības rezultāts: Uzlabots karjeras atbalsta pasākumu saturs, t.sk. pilnveidojot karjeras pakalpojumu sniedzēju rīcībā esošo informāciju par darba tirgus vidēja un īstermiņa prognozēm						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
2.1.1.	Stiprināt karjeras konsultāciju lomu darba meklēšanas atbalsta pasākumu ietvaros	LM/NVA	Reģistrēto jauniešu bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA karjeras konsultācijas	78% (2012)	95%	Daļēji izpildīts: Reģistrēto jauniešu bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA karjeras konsultācijas - 74%.
			Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA karjeras konsultācijas	50% (2012)	60%`	Daļēji izpildīts: Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA karjeras konsultācijas - 56,5 %.
Darbības rezultāts: Reģistrētajiem bezdarbniekiem mērķtiecīgāk piedāvāts karjeras attīstības atbalsts, ņemot vērā darba tirgus prognozes						

3. Palielināt riska grupu bezdarbnieku iesaisti darba tirgū, risinot būtiskākos bezdarba iemeslus

3.1. Sekmēt reģistrēto bezdarbnieku, kam ir pastāvīgas grūtības iekļauties darba tirgū, nodarbinātību

Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi Latvijā tiek nodrošināti balstoties uz labās prakses pieredzi, t.sk. attiecībā uz tiem, kas ieviesti sasaistē ar Eiropas Padomes Ieteikumu par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū³. 2019. gada aprīlī EK publicēja pētījumu par EP Ieteikuma ieviesto rīcībpolitiku progresu ziņojumu “*Study for the evaluation of the European Council Recommendation on integration of Long term unemployed on the labour market - Mapping of Policy Changes*”, kura izstrādē ieguldījumu attiecībā uz Latvijas novērtējumu sniedza arī NVA, LM un nacionālā līmeņa neatkarīgie eksperti. EK pētījuma rezultāti⁴ liecina, ka Latvija ir ieviesusi vairumu (uzrādījusi progresu kvalitātes kritēriju izpildē salīdzinājumā ar iepriekšējā pētījuma ietvaru līdz 2015. gadam) no Ieteikumā ietvertajām atbalstāmajām darbībām un pasākumiem: “Pasākumi ar mērķi palielināt ilgstošo bezdarbnieku reģistrācijas tvērumu”; “Individuāls novērtējums un pieeja”; “Līgumi par integrāciju darbā”; “Ciešākas saites ar darba devējiem”. Kā izņēmums ir kritērijs par “Katra ilgstošā bezdarbnieka kontaktpunkta” (*Single point of contact*) piemērošana. Kontaktpunkts būtu atbildīgs par reģistrēto ilgstošo bezdarbnieku atbalstīšanu, sniedzot koordinētu pakalpojumu piedāvājumu, kurā iekļautas pieejamās darba iespējas un sociālā atbalsta pakalpojumi. Šā kontaktpunkta pamatā var būt institūciju savstarpējas koordinācijas sistēma un/vai to var izraudzīties no esošajām struktūrām, tomēr šāda ieteikuma piemērošana ir katras ES dalībvalsts ziņā, kas izriet arī no pieejamajiem resursiem. Kopumā vairums no ES dalībvalstīm saskaras ar grūtībām šī kritērija izpildē, lai arī ir vērojams progress citu ieteikumu izpildē.

OECD zinātniskajā pētījumā bezdarbnieka pabalsta (pabalsta apjoma pakāpeniska samazināšana ik pēc trim mēnešiem) un bezdarbnieka statusa piešķiršanas nosacījumi tiek vērtēti kā spēcīgs stimulējošs reģistrētajiem NVA klientiem ātrāk atgriezties darba tirgū, vienlaikus norādot uz vairākiem izaicinājumiem:

1) lai gan bezdarbnieka pabalsta piešķiršanas nosacījumi tiek uzskatīti kā ilgstošā bezdarba mazināšanas ietekmējošs instruments, tomēr bezdarbnieka pabalsta izmaksāto summu ievērojamā amplitūda Latvijā (no 9 % līdz 269 % no vidējās algas), OECD valstu vidū konstatētais zemākais bezdarbnieka pabalsta apmērs bez noteikta minimālā pabalsta sliekšņa liecina, ka dažkārt pabalsta summa var būt nepietiekoša sociālai aizsardzībai bezdarba gadījumā, savukārt citkārt - pārāk augsta, lai stimulētu darba meklēšanas centienus. Kā norādīts OECD zinātniskajā pētījumā bezdarbnieku pabalstu sistēma un līdz ar to reģistrēšanās NVA ir mazāk pievilcīga arī sezonas darbiniekiem. 2017.gadā kopumā tikai 24 % no visiem bezdarbniekiem bija reģistrēti NVA un saņēma bezdarbnieka pabalstu, vēl 18 % bija reģistrēti, bet nesaņēma bezdarbnieka pabalstu, savukārt 58 % bezdarbnieku neregistrējās NVA un nesaņēma pabalstus. Bezdarbnieka pabalsta saņemšana un

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32016H0220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32016H0220(01))

⁴ Pieejams: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9346&furtherNews=yes> Atšķirībā no iepriekšējā novērtējuma (skat. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15130&langId=en>) novērtējumā papildus tika iekļauti ilgstošo bezdarbnieku kontaktpunkta, līguma par integrāciju darba tirgū, nodarbinātības dienestu kapacitātes atspoguļojuma izvērtējumi.

reģistrēšanās NVA ir saistīta ar reģistrētā bezdarba ilgumu. Proti, 12 mēnešu periodā trīs ceturtdaļas no bezdarbniekiem vairs neatrodas NVA uzskaitē, kas skaidrojams ar bezdarbnieka pabalsta piešķiršanas beigām pēc 9 mēnešiem;

2) bezdarbnieka statusa saglabāšanas nosacījumi Latvijā pēdējos gados kļuvuši stingrāki. Piemēram, pēc trīs mēnešiem NVA klientiem darba piedāvājumi ir jāpieņem arī tad, ja tie nav saistīti ar personu iepriekšējo nodarbošanos. Vērtējot bezdarbnieku iekļaušanās iespējas darba tirgū, OECD zinātniskajā pētījumā ieteikts mazināt sankciju apjomu atbalsta piešķiršanā un statusa saglabāšanā nebūtisku pārkāpumu gadījumā (piemēram, īslaicīgu pabalsta samazinājumu, ja bezdarbnieks nepieņem atbilstošu darba piedāvājumu).

Lai gan reģistrētie ilgstošie bezdarbnieki aptuveni divas reizes vairāk kā pārējo mērķa grupu bezdarbnieki piedalās ADTP pasākumos, OECD zinātniskajā pētījumā norādīts, ka Latvijai trūkst stimulu, kas vēl vairāk veicinātu bezdarbnieku, t.sk. ilgstošo bezdarbnieku, reģistrēšanos NVA. Reģistrēšanās NVA motivācija daļēji ir saistīta arī ar valsts un pašvaldību sniegtā atbalsta saņemšanas nosacījumiem, esošajiem nodokļu stimuliem. Vairums bezdarbnieku, kuri nevar pretendēt uz pašvaldību sociālo palīdzību, tai skaitā GMI pabalsta saņemšanu, nelabprāt reģistrējas NVA. Sociālās palīdzības saņēmēju aktivizēšana izriet arī no pašvaldību iniciatīvām un atbalsta. Pašvaldību sociālie darbinieki izstrādā individuālos rīcības plānus ar mērķi uzlabot sociālās palīdzības saņēmēja situāciju. Tā kā sociālās palīdzības saņēmējiem ir obligāti jāreģistrējas NVA, pēc reģistrēšanās tiek nodrošināta šo personu integrēta sasaiste ar NVA nodarbinātības pasākumiem. Vienlaikus dažas pašvaldības piemēro vēl papildus pasākumus, lai aktivizētu sociālās palīdzības saņēmējus. Tomēr šādi papildu centieni ir atkarīgi no pašvaldības budžeta un mazāk sastopami pašvaldībās ar nepietiekamu finansējumu.

OECD vērtējumā pašvaldību un NVA sadarbība ir svarīgs faktors sociālās palīdzības saņēmēju aktivizēšanai, tāpēc ir nepieciešama konsekventa pieeja iestāžu starpā. OECD uzsver, ka 2013.gada NVA izmēģinājumuprojekts ilgstošo sociālās palīdzības saņēmēju aktivizēšanai uzrādīja vērā ņemamus ieguvumus, balstoties uz kopīgu pieeju sociālās palīdzības saņēmēju atbalstam. Jo īpaši OECD uzsver sociālo dienestu un NVA kopīgās tikšanās ar bezdarbniekiem, tomēr šīs mērķa grupas turpmākai aktivizēšanai svarīga ir holistiska pieeja, ko jānodrošina arī turpmāk.

OECD zinātniskajā pētījumā ir norādīts, ka augsts nodokļu slogs ierobežo darbaspēka piedāvājuma stimulus. Darbspējīgām personām pieejamie sociālie pabalsti dažos gadījumos var ietekmēt indivīda motivāciju pieņemt darba piedāvājumu, proti, pabalstu saņemšanai tiek dota priekšroka nekā nodarbinātībai, jo īpaši, ja vienlaikus pastāv neformālas darba iespējas.

3.1.1. Nodrošināt kvalitatīvu ADTP pasākumu īstenošanu, izvērtējot pasākumu rezultātus atbilstoši to mērķa grupai un pilnveidojot atbilstoši nepieciešamībai

Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācija

Ilgstošo bezdarbnieku līdzdalība ADTP pasākumos pārskata periodā ir palielinājusies. 2015.gadā no kopējā unikālā bezdarbnieku skaita, kuri uzsāka aktīvos nodarbinātības pasākumus (bez KPP), 46,1 % bija ilgstošie bezdarbnieki, 2016.gadā – 44,5%, bet 2017.gadā – 45,4 %. 2015. gadā NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos (t.sk. KPP) piedalījās 28 859 ilgstošie bezdarbnieki, 2016.gadā – 30 993 ilgstošie bezdarbnieki, 2017. gadā 47 201 ilgstošais bezdarbnieks. Līdzdalība ADTP pasākumos

pozitīvi ietekmē mērķa grupas nodarbinātības rezultātus. 63,8 % no visiem ilgstošajiem bezdarbniekiem, kas 2017. gadā ir iekārtojušies darbā (8 207 ilgstošie bezdarbnieki), ir iekārtojušies darbā pēc kāda ADTP pasākuma pabeigšanas (izņemot KPP informatīvās dienas). 2016. un 2015. gadā šie rādītāji attiecīgi bija 60,5 % (8 687 ilgstošie bezdarbnieki) un 59,1 % (8 417 ilgstošie bezdarbnieki).

ESF projekta “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” ietvaros tika uzsākta motivācijas programma ilgstošo bezdarbnieku motivācijai un atgriešanai darba tirgū, kuras mērķis ir veicināt ilgstošo bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos piemērotā pastāvīgā darbā vai piemērotās apmācībās (vairāk par projektu skat. 4.tabulā).

Tabula Nr.4

Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi

Mērķis: Veicināt ilgstošo bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos piemērotā pastāvīgā darbā, piemērotā apmācību programmā vai kādā no NVA piedāvātajiem pasākumiem.
Mērķa grupa: bezdarbnieki, kuri bijuši bez darba vismaz 12 mēnešus (ilgstošie bezdarbnieki), t.sk. bezdarbnieki ar invaliditāti un prognozējamu invaliditāti, kā arī bezdarbnieki, kuriem ir konstatēta vai ir iespējama alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarība.
Atbildīgā institūcija: NVA Pasākumi tiek īstenoti ESF projekta “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” ietvaros.
Finansējums un tā avoti: 9.1.1. SAM “Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū” finansējuma ietvaros, kopējais finansējums: 27 939 197 EUR.
Pasākuma ietvaros līdz 2017. gada 31. decembrim īstenoti šādi pasākumi:
Individuālas speciālistu konsultācijas un grupu konsultācijas (tai skaitā karjeras, psihologu, psihoterapeitu konsultācijas), kas veicina personas pašapziņas paaugstināšanos un motivāciju integrēties darba tirgū. Karjeras konsultāciju sniegšana uzsākta ar 2016. gada janvāri, psihologa un psihoterapeita konsultācijas – ar 2016. gada oktobri. Individuālas un grupu karjeras konsultācijas sniegtas 27 802 NVA klientiem, no tiem 15 269 vecumā no 50 gadiem, individuālas un grupas psihologa konsultācijas – 5 158 personām, no tiem 2 991 vecumā no 50 gadiem, individuālas un grupas psihoterapeita konsultācijas – 3 748 personām, no tiem 2 012 vecumā no 50 gadiem.
Atbalsta pasākumi bezdarbniekiem ar atkarības problēmām (“Minesotas 12 soļu programma”, “Emocionālā stresa terapija (kodēšana)”, “Narkologa atzinuma saņemšana”). 2016. gada februārī uzsākts atbalsta pasākums “Atbalsta pasākumi bezdarbniekiem ar atkarības problēmām” “Minesotas 12 soļu programmas” ietvaros, savukārt 2017. gadā – “Emocionālā stresa terapiju (kodēšana)”, bet personām, kurām ir iespējama alkohola, narkotisko un psihotropo vielu atkarība, bet nav narkologa atzinums, kopš 2017. gada tiek nodrošināta tā saņemšana. Kā papildu veicinošo instrumentu atbalsta pieejamībai, bezdarbniekam atbalsta pasākuma ietvaros tiek nodrošināts transporta pakalpojums viņa nogādāšanai no NVA filiāles vai dzīvesvietas līdz ārstniecības iestādei un atpakaļ. Atbalsts atkarību ārstēšanai nodrošināts 793 personām, no kurām 239 vecumā no 50 gadiem.

Veselības pārbaudes (arodslimību ārsta vai arodveselības un arodslimību ārsta (turpmāk – arodslimību ārsts) konsultācija un atzinums, ārstu speciālistu apskate, laboratoriskie un funkcionālie izmeklējumi saskaņā ar arodslimību ārsta norīkojumu). Lai nodrošinātu atbalsta pasākuma “Veselības pārbaudes” pieejamību, tiek nodrošināts transporta pakalpojums klientu nokļūšanai līdz ārstniecības iestādei un atpakaļ. Pasākuma īstenošana uzsākta 2017. gada augustā. Veselības pārbaudes nodrošinātas 898 personām, no tiem 563 vecumā no 50 gadiem.
Profesionālās piemērotības noteikšana. Profesionālās piemērotības noteikšanas ietvaros tiek noskaidrotas bezdarbnieku intereses un motivācija mācīties, novērtētas to spējas un zināšanas, kā arī iemaņu atbilstība izvēlētajai profesijai. Šo pakalpojumu bezdarbniekiem ar invaliditāti vai prognozējamu invaliditāti nodrošina Sociālās integrācijas valsts aģentūra. Lai nodrošinātu pasākuma īstenošanu, projekta sadarbības partneris Sociālās integrācijas valsts aģentūras nodrošina transporta pakalpojuma sniegšanu klientu nogādāšanai līdz pasākuma īstenošanas vietai un atpakaļ, papildus klientiem tiek nodrošināta izmitināšana un ēdināšana. Pasākuma īstenošana uzsākta 2017. gada maijā. Profesionālā piemērotība noteikta 182 personām, no tiem 106 vecumā no 50 gadiem.
Motivācijas programma darba meklēšanai un sociālā mentora pakalpojumi. Tiek piedāvāts iesaistīties motivācijas programmā darba meklēšanai (ietver nodarbības, kas vērstas uz atbalsta sniegšanu, individuālo sociālo problēmu risināšanu, personības un sociālo prasmju attīstīšanu un pilnveidošanu, sadzīves prasmju pilnveidošanu, motivācijas stiprināšanu un sagatavošanos darba procesam) un sociālā mentora pakalpojums, kas ietver praktisko atbalstu, konsultācijas un ieteikumus darbā iekārtošanās jautājumos. Lai nodrošinātu atbalsta pasākumu pieejamību, tiek nodrošināta transporta pakalpojums nokļūšanai līdz motivācijas programmas īstenošanas vietai un atpakaļ. Tāpat motivācijas programmas ietvaros tiek nodrošināta ēdināšana. Klientu iesaiste pasākumā uzsākta ar 2017. gada jūnijā.
Motivācijas programma darba meklēšanai un sociālā mentora pakalpojumi ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti. Tiek piedāvāts iesaistīties motivācijas programmā darba meklēšanai (ietver nodarbības, kas vērstas uz atbalsta sniegšanu, individuālo sociālo problēmu risināšanu, personības un sociālo prasmju attīstīšanu un pilnveidošanu, sadzīves prasmju pilnveidošanu, motivācijas stiprināšanu un sagatavošanos darba procesam) un sociālā mentora pakalpojums, kas ietver praktisko atbalstu, konsultācijas un ieteikumus darbā iekārtošanās jautājumos. Lai nodrošinātu atbalsta pasākumu pieejamību, tiek nodrošināta transporta pakalpojums nokļūšanai līdz motivācijas programmas īstenošanas vietai un atpakaļ. Tāpat motivācijas programmas ietvaros tiek nodrošināta ēdināšana, kā arī nepieciešamības gadījumā izmitināšana, nodarbību speciālista asistentu, surdotulka pakalpojumi. Bezdarbnieku ar invaliditāti iesaiste pasākumā uzsākta 2018. gada maijā. Kopā motivācijas programmās iesaistīti 2 334 dalībnieki, no tiem 1 488 vecumā no 50 gadiem.
Sabiedrības izpratnes veicināšanas pasākumi par ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumiem: – 5 semināri darba devējiem: Jelgava (05.04.2017.), Talsi (20.09.2017.), Rīga (19.10.2017.), Madona (14.11.2017.), Līvāni (12.12.2017.);

- 6 semināri NVO, sociālo dienestu darbiniekiem: Valmiera (29.03.2017.), Kuldīga (26.04.2017.), Rīga (19.09.2017.), Bauska (10.10.2017.), Preiļi (09.11.2017.), Madona (14.12.2017.);
- 5 vakanču gadatirgi: Cēsis (11.05.2017.), Ventspils (17.05.2017.), Rīga (25.05.2017.), Jelgava (12.09.2017.), Rēzekne (20.10.2017.).
- izstrādāts informatīvs buklets, kuru izplatīšanai tiek piesaistītas NVA filiāles.
- NVA personāla apmācības darbam ar mērķa grupas bezdarbniekiem ietvaros, nodrošinātas ārējās apmācības.

Avots: LM/NVA

Atbalsts personām vecumā 50+ saistībā ar aktīvo novecošanos

2017. gadā ADTP pasākumos (t.sk. KPP) piedalījušies 55 921 tūkst. bezdarbnieki vecumā 50 gadi un vairāk (2015. gadā - 42 779 personas, 2016. gadā - 44 143 personas). Gados vecāki reģistrētie bezdarbnieki visvairāk iesaistās KPP, pasākumā „Algotie pagaidu sabiedriskie darbi”. 2015.gadā darbā iekārtojušies 16 480 bezdarbnieki vecumā 50 gadi un vairāk, 2016.gadā - 17 141 personas, bet 2017. gadā tie bija 16 783 bezdarbnieki vecumā 50 gadi un vairāk. Visos pārskata perioda gados aptuveni 30% no šiem bezdarbniekiem darbā iekārtojās pēc kāda aktīvā nodarbinātības pasākuma pabeigšanas (izņemot KPP informatīvas dienas).

Galvenie rīcības virzieni aktīvās novecošanās situācijas uzlabošanai ir noteikti LM izstrādātajā konceptuālajā ziņojumā “**Aktīvās novecošanās stratēģija ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā**” (apstiprināts MK 07.09.2016., prot. Nr. 44 29.§). Stratēģijas mērķa grupa ir 50 gadus un vecāki iedzīvotāji, īpaši līdz pensionēšanās vecuma sasniegšanai, kuri saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem iesaistei darba tirgū. Kā galvenie rīcības virzieni aktīvas novecošanās veicināšanai ir noteikti nodarbinātības veicināšana, mūžizglītības nodrošināšana, veselīgs un aktīvs dzīvesveids, kā arī sociālā drošība.

Lai nodrošinātu stratēģijas ieviešanu, NVA kopš 2017. gada īsteno ESF projektu “Atbalsts ilgākam darba mūžam”. Tā ietvaros tiek organizēti sabiedrības izpratnes veidošanas pasākumi ilgāka un labāka darba mūža veicināšanai, darba vides un cilvēkresursu potenciāla izvērtējums, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, darba vietas pielāgošana, veselības uzlabošanas pasākumi, NVA personāla (karjeras konsultantu) apmācība darbam ar gados vecākām personām un darba devējiem (sīkāk skat. 5.tabulā). ESF projekta “Atbalsts ilgākam darba mūžam” ietvaros kolektīvo pārrunu veikšanu par novecošanās pārvaldības jautājumiem nodrošina projekta sadarbības partneri LDDK un LBAS.

Tabula Nr.5

Vecuma grupas 50+ atbalsta pasākumi

Darbības programmas apakšaktivitāte, kuras ietvaros piešķirts ESF finansējums	Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.2. specifiskā atbalsta mērķa “Paildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību”
Projekta īstenotājs	NVA
Projekta apstiprināšanas datums	15.12.2016.
Īstenošanas periods	72 mēneši (01.01.2017.-31.12.2022.)
Projekta mērķis	Projekta mērķis ir veicināt gados vecāku nodarbināto personu darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību.
Finansējums	Projektam pieejamais kopējais attiecināmais finansējums ir 10

	596 211 eiro, tai skaitā ESF finansējums – 9 006 779 eiro un valsts budžeta finansējums – 1 589 432 eiro.
Sabiedrības izpratnes veidošanas pasākumi ilgāka un labāka darba mūža veicināšanai: Mērķis: Veicināt darba devēju un gados vecāko nodarbināto personu, kā arī sabiedrības izpratni kopumā par sabiedrības un darbaspēka novecošanās tendencēm un iespējamajiem risinājumiem ilgāka un labāka darba mūža veicināšanai. Mērķa grupa: darba devēji (komersanti un valsts vai pašvaldību institūcijas) un bezdarba riskam pakļautas personas vecumā no 50 gadiem. Pasākuma ietvaros līdz 2018. gada 31. decembrim īstenoti šādi pasākumi: • 2017. gada 28. novembrī gadā tika organizēta konference Rīgā un piecu reģionālo semināru cikls “Pieredze, zināšanas un veselība ilgākam darba mūžam”, kuri notika Daugavpilī (01.12.2017.), Kuldīgā (05.12.2017.), Gulbenē (08.12.2017.), Ozolniekos (12.12.2017.) un Cēsīs (14.12.2017.). Konferencē un semināros ar lekcijām piedalījās darba aizsardzības speciālisti, arodārsti, personāla speciālisti, lai stāstītu par problēmām, kādas ir jārisina, ja darba devējs nodarbina gados vecākas personas. Semināros vairāku uzņēmumu pārstāvji dalījās ar savu pieredzi un labo praksi gados vecāko darbinieku iekļaušanos darba kolektīvā un priekšrocībām uzņēmuma darbā; • 2018. gadā tika organizēti divi semināru cikli “Pieredzei vienmēr būs vērtība”, kuri notika Ventspilī (04.04.2018.), Rēzeknē (06.04.2018.), Siguldā (12.04.2018.), Valmierā (21.04.2018.), Madonā (25.04.2018.), Bauskā (13.09.2018.), Limbažos (20.09.2018.), Liepājā (27.09.2018.), Jēkabpilī (04.10.2019.) un Rīgā (09.10.2018.). Dalībai semināros tika aicināti uzņēmumu, iestāžu, valsts un pašvaldības kapitālsabiedrību personāla vadības speciālisti, vadītāji un darba drošības speciālisti. Praktisko semināru cikls tika organizēts, izmantojot metodiku, kas ļauj pašiem dalībniekiem piedāvāt risinājumus un ieteikumus un definēt problēmsituācijas jomās, kas saistītas ar darbaspēka novecošanos, veselības uzlabošanu, izglītības pilnveidi. Praktiskā semināra ietvaros dalībnieki piedāvāja risinājumus, novecošanās pārvaldībai un nodarbināto darba vides uzlabošanai. Semināru ietvaros visbiežāk minētās idejas bija saistītas ar darba vides infrastruktūras un darbinieku veselības uzlabošanas aspektiem, piemēram: regulāra veselības monitoringa programma darba vietās; „Džentelmeņu un lēdiju komplekts” – lietotne, kas ļauj salīdzināt fizioloģiskos datus dažādos laika posmos, ļauj sekot līdzi iespējamām veselības izmaiņām un atbilstoši reaģēt. Piemēri problēmu risinājumiem, kuri tika minēti semināros: „15 minūtes bez tehnikas!” – katru dienu 15 minūtes darbā kolektīvs iztiek bez tehnoloģiju izmantošanas un šajā laikā pēc rotācijas principa darbinieki (pārstāvēt dažādas vecuma un interešu grupas) ierosina nodarbes šīm 15 minūtēm. „Nāc līdz piektdienā!” – tematiskas pieredzes apmaiņas pēcpusdienas piektdienās, kur mērķis ir mazināt paaudžu konfliktu un pārvērst to paaudžu sadarbībā. Lai stiprinātu darbinieku pārliecību par savām prasmēm un precīzāk sevi pozicionētu, tika piedāvāta darbinieku apmaiņas programma „Emulators” - darba devējs reizi mēnesī dod iespēju darbiniekiem gūt pieredzes apmaiņu citā struktūrvienībā, filiālē, citā pilsētā, tādejādi palīdzot darbiniekam novērtēt savu maksimālo atbilstība ieņemamajam amatam un stiprināt produktivitātes rādītājus. „Mūsu organizācijas ģenealoģija” – kuras vadmotīvs ir „Bez pagātnes nav nākotnes!”. Sākotnēji tiek izpētīta darbinieku izcelsme – tādejādi organizācijā strādājošie iepazīst ne tikai paši sevi, bet arī lietas apkārt un, savukārt, citiem kolēģiem iespēja uzzināt to, kas darbiniekam patīk, kas viņu iedvesmo un motivē. Ja kolektīvs zina savas „saknes” un stiprās puses – tas veido stabilu pamatu pārliecinātībai un attīstībai. Tā ir iespēja uzzināt par interesantiem	

vietējā tūrisma galamērķiem Latvijā un izmantot iespēju tos apmeklēt, balstoties uz praksē pārbaudītu vērtību – kolēģu ieteikumiem. Kopumā projekta organizētajos pasākumos no 2017. gada ir piedalījušies gandrīz 500 dalībnieki.

- Uzsākta informatīvi izglītojoša kampaņa “Zaļā gaisma gados stiprajiem!”, kuras ietvaros īstenotas 2 informatīvi izglītojošas sesijas: no 2018. gada 23. augusta līdz 2018. gada 12. septembrim un no 2018. gada 21. novembra līdz 2018. gada 13. decembrim. Augusta informatīvās kampaņas galvenais uzdevums bija piesaistīt darba devēju un sabiedrības uzmanību projektam “Atbalsts ilgākam darba mūžam” un galvenajām plānotajām aktivitātēm. Savukārt novembra sesijā galvenā uzmanība tika vērsta uz darba devēju izglītošanu, aicinot pievērst uzmanību saviem gados vecākiem darbiniekiem, izmantoto viņu pieredzi, lai to nodotu citiem sava uzņēmuma darbiniekiem, uzsverot viņu priekšrocības darba tirgū.

Darba vides un cilvēkresursu potenciāla izvērtējums komersantos un pašvaldību institūcijās:

Mērķis: Veicināt darba vietu kvalitāti, atbilstoši gados vecāku darbinieku vajadzībām, tādējādi sekmējot gados vecāko nodarbināto personu darbspēju saglabāšanu un nodarbinātību.

Mērķa grupa: darba devēji (komersanti un valsts vai pašvaldību institūcijas) un bezdarba riskam pakļautas personas vecumā no 50 gadiem nozarēs ar lielāku gados vecāku darbinieku īpatsvaru.

2018. gada 16. augustā tika apstiprināta darba vides un cilvēkresursu potenciāla izvērtējuma veikšanas metodika, lai varētu nodrošināt pakalpojuma sniegšanas uzsākšanu.

2018. gada 1. oktobrī izsludināta darba devēju pieteikšanās dalībai pasākumā “Darba vides un cilvēkresursu potenciāla izvērtējums”. Dalībai projektā pieteicās 45 darba devēji.

2018. gada decembrī tika noslēgti līgumi ar darba devējiem par darba vides un cilvēkresursu potenciāla izvērtējumu, kuru veikšana tika uzsākta 2019. gada janvārī.

Atbalsta pasākumi mērķa grupai (atbilstoši darba vides un cilvēkresursu izvērtējumam):

- karjeras konsultācijas;
- prasmju nodošanas pasākumi (informālā izglītība);
- mentorings (informālā izglītība);
- KPP;
- darba vietas pielāgošana;
- veselības uzlabošanas pasākumi.

Mērķis: Veicināt gados vecāko nodarbināto personu darbspēju saglabāšanu un nodarbinātību.

Mērķa grupa: bezdarba riskam pakļautas personas vecumā no 50 gadiem, kuras strādā nozarēs ar lielāku gados vecāku darbinieku īpatsvaru.

Minētie atbalsta pasākumi mērķa grupai, kas ietver karjeras konsultācijas, informālo izglītību, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus, darba vietas pielāgošanu atbilstoši ergoterapeita atzinumam, kā arī veselības uzlabošanas pasākumi netika īstenoti līdz 2017. gada 31. decembrim. 2017. un 2018. gadā NVA izstrādāja pasākumu organizēšanas iekšējos procesus un veica nepieciešamo pasākumu īstenotāju iepirkumus. Atbalsta pasākumu mērķa grupai īstenošana uzsākās 2019. gada aprīlī.

NVA personāla (karjeras konsultantu) apmācība darbam ar gados vecākām personām un darba devējiem.

LDDK pārstāvji piedalījās karjeras konsultantu apmācību semināros, sniedzot informāciju par karjeras iespējām nozarēs. Kā arī ir paredzēta apmācība 2021. un 2022.

gadā, lai pēc projekta noslēguma gados vecākām bezdarba riskam pakļautām personām un darba devējiem būtu iespēja saņemt atbalstu problēmsituāciju risināšanā.

Kolektīvo pārrunu veikšana par novecošanās pārvaldības jautājumiem - nodrošina projekta sadarbības partneri LDDK un LBAS.

Sadarbības partneri no 2017. gada kopumā ir konsultējuši par novecošanās pārvaldības jautājumiem un informējuši par NVA paredzētajām atbalsta iespējām darba devējiem 118 darba devējus un 20 valsts un pašvaldības iestādes, kā arī 16 nozaru arodbiedrības.

Avots: LM/NVA

2018. gadā tika noslēgta starpresoru vienošanās starp NVA un VIAA par sadarbību ESF projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” īstenošanā. Šī projekta ietvaros nodarbinātas personas no 25 gadu vecuma (priekšrocības uzņemšanā – personām virs 50 gadiem, kas NVA projektā „Atbalsts ilgākam darba mūžam” saņēmuši rekomendāciju profesionālās tālākizglītības, profesionālās pilnveides vai neformālās izglītības programmas apguvei) saņem karjeras konsultācijas un informāciju par iespēju pieteikties VIAA apmācību programmām un ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanai. Personām virs 50 gadiem pieejami arī speciāli šai mērķa grupai izstrādāti KPP, kas ietver individuālas konsultācijas un grupu nodarbības (kursi, semināri, lekcijas) darba meklēšanas metožu apguvei, psiholoģiskam atbalstam un darba tirgum nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguvei. Pasākumā no 2015.gada 1.janvāra līdz 2017. gada 31. decembrim reģistrēti 85 740 dalībnieki, no kuriem 38 720 ir pasākuma dalībnieki vecumā no 50 gadiem.

Jauniešu garantijas pasākumi

2017. gadā JG ietvaros darba meklēšanas atbalsta pasākumos piedalījās 116 036 jaunieši (unikālās personas), t.sk. konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos – 38 499 jaunieši. Jauniešiem tika sniegtas 148 562 karjeras konsultācijas (140 688 saņēma karjeras konsultācijas NVA un 7 874 VIAA, individuāli un grupās). Savukārt ilgtermiņa atbalstu⁵ saņēma 25 629 jaunieši⁶ (17 114 reģistrētie bezdarbnieki; 8 010 nenodarbinātie jaunieši un 505 ieslodzījuma vietās esošie jaunieši 7.2.1.2.pasākuma ietvaros). Dalībnieku skaits 2017.gadā sasniedza 89% no kopējā plānotā JG iesaistāmo jauniešu skaita. Savukārt 8.3.3.SAM projekta “PROTI un DARI!” pasākumos ir piedalījušies 873 jaunieši jeb 17% no plānotā iesaistāmo jauniešu skaita (un no tiem 391 persona sekmīgi pabeidza dalību atbalsta aktivitātēs). Rezultātā projekta “Jauniešu garantija” īstenošanas laikā dalību skaits (viena persona var tikt iesaistīta vairākās JG aktivitātēs) jauniešiem, kas nemācās un nestrādā, līdz 2017. gadam bija 218 959 (NVA un VIAA kumulatīvie dati), tādējādi jaunieši uzlaboja savu izglītības līmeni, ieguva darba pieredzi vai pastāvīgu darbavietu.

Kopš JG projekta īstenošanas sākuma līdz 2017. gadam reģistrētā bezdarbnieka statusu NVA saņēmuši 64 836 jaunieši vecumā 15-24 gadi un 70 244 jaunieši vecumā 25-29

⁵ Atbilstoši 2013.gada 22.aprīļa ES Padomes ieteikumā par garantijas jauniešiem izveidi noteiktajam 7.2.1. SAM ietvaros projektu līmenī par kvalitatīvo (ilgtermiņa) piedāvājumu tiek uzskatīti pasākumi, kas palīdz jauniešiem iegūt izglītību, darba pieredzi (subsīdētās darbavietas, pirmā darba pieredze jauniešiem, darbam nepieciešamo iemaņu attīstība nevalstiskajā sektorā) un uzsākt pašnodarbinātību vai komercdarbību. Papildinošie pasākumi, kas nav tā saucamais „kvalitatīvais piedāvājums” ir darba meklēšanas atbalsta pasākumi, karjeras konsultācijas un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi.

⁶ Dalībnieku kopskaitā nav ieskaitīti nodarbinātie jaunieši, kas var piedalīties VIAA projektā, jo viņus nevar uzskaitīt par NEET grupas jauniešiem.

gadi⁷, savukārt VIAA īstenotajās programmās iesaistījās 8 515 nenodarbinātie jaunieši⁸. 2014.- 2017. gadā darbā iekārtojās 36 125 NVA reģistrētie jaunieši bezdarbnieki vecumā 15 - 24 gadi un 45 311 jaunieši vecumā 25-29 gadi (60% no visiem NVA reģistrētajiem jauniešiem bezdarbniekiem).

Subsidētā nodarbinātība

Pasākumu noteiktām personu grupām jeb subsidētās nodarbinātības mērķis ir palīdzēt bezdarbniekiem izprast darba tirgus prasības, nodarbinot tos valsts līdzfinansētās darba vietās, un veicināt bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos pastāvīgā darbā. Subsidētajās darba vietās nodarbina NVA mērķa grupu bezdarbniekus, piemēram, ilgstošos bezdarbniekus, kā arī bezdarbniekus, kuru vecums ir virs 55 gadiem un bezdarbniekus ar invaliditāti. Bezdarbnieka iesaistes pasākumā ilgums ir no 12-24 mēnešiem. Pasākuma laikā bezdarbnieks saņem vismaz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu (430 euro apmērā), kur pusi sedz NVA un pusi sedz darba devējs (personām ar invaliditāti NVA sedz pilnu minimālo mēneša darba algas apmēru).

Atbilstoši 2016.–2017. gada grozījumiem normatīvajā regulējumā (MK noteikumos Nr.75) regulāri pilnveidoti pasākuma "Pasākumi noteiktām personu grupām" īstenošanas nosacījumi, t.sk., palielinot arī finanšu atbalstu pasākuma mērķa grupas iesaistītajiem. Lai sniegtu papildus atbalstu biedrībām un nodibinājumiem, kuri veido subsidētās darbavietas nelabvēlīgā situācijā esošu bezdarbnieku nodarbināšanai un sekmētu bezdarbnieku iekārtošanos darbā pēc NVA apmācību pabeigšanas, tika paredzēts, ka NVA sedz valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas no algas dotācijas daļas arī gadījumos, kad biedrība vai nodibinājums konkrēto pasākumu ietvaros nodarbina bezdarbniekus tajās profesijās, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu apmācību, kā arī gadījumos, kad subsidētās darba vietas veido biedrība vai nodibinājums, kas sniedz atbalstu personām ar redzes invaliditāti. Tāpat darba devējiem nodrošināta iespēja saņemt finanšu atbalstu darba vietu pielāgošanai, darba vadītāja izmaksām u.c. izmaksu segšanai arī gadījumos, kad darba devējs nepieprasa dotāciju bezdarbnieka darba algai subsidētās nodarbinātības ietvaros.

2017. gadā subsidētās nodarbinātības pasākumi tika papildināti ar jaunu pakalpojumu veidu bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem – atbalsta persona darbā, kas piedalās pārrunās ar darba devēju, sniedz atbalstu darba vadītāja norādīto darba uzdevumu apguvē un izpildē, palīdz veidot komunikāciju ar darba devēju, darba vadītāju un darba kolēģiem, kā arī sniedz psiholoģisku un motivējošu atbalstu. Atbalsta personas pakalpojums tika piemērots ne tikai uzsākot dalību konkrētā pasākumā („Pasākumi noteiktām personu grupām”), bet arī uzsākot dalību citos nodarbinātības pasākumos, kas paredz darba līguma slēgšanu. No 03.03.2017. arī „Apmācība pie darba devēja” un „Pirmā darba pieredze jauniešiem” un paredzēta iespēja saņemt atbalstu arī nesaņemot algas subsīdijas un citus pakalpojumus, kas bija pieejami pasākumu ietvaros. Papildus no 09.03.2018. tika palielināta atbalsta personas atlīdzība (stundas likme) no 4,5 uz 7 euro. Ieteikums ar grozījumiem MK noteikumos Nr.75 tapa sadarībā ar nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, kuru ikdienas darbs ir saistīts ar personu ar garīga rakstura traucējumiem integrāciju sabiedrībā, tai skaitā arī darba tirgū.

⁷ Iegūstot reģistrētā bezdarbnieka statusu, jauniets automātiski nonāk JG un ar viņu sāk intensīvi strādāt NVA speciālisti.

⁸ VIAA programmās var iesaistīties jaunieši, kuri var būt/vai nebūt reģistrēti NVA kā bezdarbnieki vai darba meklētāji, bet vienlaikus nav atbalsta saņēmēji NVA īstenotajā atbalsta pasākumā (izņemot jauniešus, kas ir iesaistīti NVA pasākuma ietvaros darba meklēšanas atbalsta pasākumos, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos un karjeras konsultācijās).

NVA atbalsta personas pakalpojumu nodrošina pēc pieprasījuma, taču kopš pakalpojuma ieviešanas brīža neviens bezdarbnieks šādu vēlmi nav izteicis. Saistībā ar to kā viena no problēmām ir uzticēšanās pakalpojuma sniedzējam, jo personas ar garīga rakstura traucējumiem labprātāk atbalstu izvēlas saņemt no līdzcilvēkiem.

Pasākumu noteiktām personu grupām no 2015.gada 1.janvāra līdz 2017. gada 31. decembrim iesaistīti 2 713 bezdarbnieki, t.sk. 786 bezdarbnieki ar invaliditāti. 425 bezdarbniekiem ar invaliditāti tika pielāgotas darba vietas atbilstoši darba vietas apsekojuma rezultātā ergoterapeita sniegtajam atzinumam.

Personām ar invaliditāti vērstie ADTP pasākumi ir veicinājuši šo bezdarbnieku grupas iekļaušanos sabiedrībā un darba tirgū, ļaujot izprast darba tirgus prasības un sekmējot iekārtošanos pastāvīgā darbā, par ko liecina arī statistika – 2017. gadā darbā iekārtojušās 3 618 personas ar invaliditāti, no kurām 1 563 jeb 43,2 % iekārtojās darbā pēc kāda aktīvā pasākuma pabeigšanas (izņemot KPP informatīvās dienas). Bezdarbniekiem ar invaliditāti nepieciešamības gadījumā tiek piešķirtas vienreizējas dotācijas apmācību vai darba vietas pielāgošanai personas ar invaliditāti vajadzībām, segtas asistentu pakalpojumu izmaksas, kas saistītas ar nokļūšanu līdz mācību, prakses vai darba vietai, kā arī tiek segtas surdotulku, ergoterapeitu un citu speciālistu pakalpojumu izmaksas. 2017. gadā NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos piedalījās 18 942 personas ar invaliditāti.

3.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

NVA īstenotie pasākumi ir palīdzējuši mazināt gan bezdarbnieku skaitu mērķa grupās, gan vispārējo bezdarbu. ADTP pasākumi, kas ir vērsti uz **ilgstošo bezdarbnieku** un 50+ vecuma grupas bezdarbnieku problēmu risināšanu (kas ir darbaspēka rezerve, kas vēl netiek pilnvērtīgi izmantota) ir mazinājuši sociālo spriedzi, kā arī palīdzējuši saglabāt darba prasmes cilvēkiem, kas nav varējuši ātri atgriezties darba tirgū.

OECD zinātniskajā pētījumā secināts, ka Latvijā ir labi attīstīta sistēma visneaizsargātāko bezdarbnieku nodarbināšanai subsidētajās vai valsts līdzfinansētajās darba vietās (“Pasākumi noteiktām personu grupām”). Balstoties uz starptautisko praksi, OECD uzsver, ka subsīdijas samazina darba devēju finansiālās izmaksas vai riskus, kas saistīti ar nezināmu nodarbināmās personas produktivitāti. Līdzīgi kā nodarbinātības pakalpojumu gadījumā, subsidētā nodarbinātība ir īpaši piemērota jauniešiem, kuri pirmo reizi ienāk darba tirgū un kuru netiešā produktivitāte var būt zemāka par vidējām darba algām.

OECD zinātniskā pētījuma rezultāti liecina, ka subsīdiju saņēmēji uzrāda sekmīgus nodarbinātības rezultātus pēc dalības pasākumā - 46 % personu tika nodarbināti vienu mēnesi pēc subsīdiju izmaksas izbeigšanas un 38 % trīs mēnešu periodā un vēlāk arī gada griezumā. Vairums no programmas dalībniekiem (87% vienu mēnesi un 70% divus mēnešus pēc programmas beigām) turpināja būt nodarbināti iepriekš subsidētajā darba vietā. Tomēr gadu pēc programmas beigām 57% atrada jaunu darbu. Vairāk nekā pusei subsidētajā nodarbinātībā iesaistīto NVA klientu pasākums kalpoja kā atspēriena punkts turpmākajai integrācijai darba tirgū. Saskaņā ar OECD zinātniskā pētījuma rezultātiem subsidētajai nodarbinātībai ir labvēlīga un statistiski nozīmīga ietekme uz visām programmas mērķa grupām: personām vecumā no 55 gadiem, jauniešiem (20 – 29 gadu vecumā) un personām ar invaliditāti. Kopumā dalība programmā par 43% palielina nodarbinātības iespējas 12 mēnešus pēc pasākuma beigām. Salīdzinot ar jauniešiem un vecākā gada gājuma personām, personām ar invaliditāti programmai ir mazāk labvēlīga ietekme, kam var būt vairāki iemesli, piemēram, salīdzinoši vāja saikne starp nodarbinātību un sociālajiem pakalpojumiem,

papildus stimulu neesamība darba devējiem, lai pieņemtu darbā personas ar invaliditāti un atbilstoši pielāgotu darbavietu. Arī diskriminējoša prakse darba tirgū kopumā var būt pamatojums mazāk labvēlīgiem nodarbinātības rezultātiem.

Lai veicinātu visneaizsargātāko bezdarbnieku grupu nodarbinātību, OECD aicina samazināt subsidēto nodarbinātības pasākumu administratīvo slogu darba devējiem gan pasākumu īstenošanas laikā, gan pēc tā, kas saistīts ar ikmēneša iesniedzamajiem ziņojumiem par subsidēto NVA klientu darba uzskaiti un izmaksāto atalgojumu. OECD iesaka automatizēt (e-iesniegumu formā) un padarīt vienkāršāku atskaides procesu, kas īpaši var atvieglot mazo uzņēmumu iesaisti subsidētajā nodarbinātībā un atkārtotu uzņēmumu iesaisti kopumā. Lai novērstu šķēršļus personu ar invaliditāti iekļaušanai darba tirgū, OECD iesaka diferencēt subsīdiu piešķiršanas nosacījumus (gan apjomu, gan izmaksas ilgumu) atbilstoši personas spējām, vajadzībām un darba pienākumiem. Personām ar smagu invaliditāti, kurām subsīdijas ir absolūti nepieciešamas turpmākajai nodarbinātībai, subsīdijas varētu būt kā pastāvīgs darba atbalsta pasākums. Papildus OECD aicina Latvijā izvērst informatīvās kampaņas darba devējiem, lai veicinātu aktīvāku personu ar invaliditāti pieņemšanu darbā, jo balstoties uz starptautiskajiem novērojumiem, ir pierādīts, ka tieši mazie uzņēmumi (darba devēji) varētu gūt lielāku ieguvumu no algu subsīdijām personām ar invaliditāti, bet šiem darba devējiem parasti ir pieejama ierobežota informācija par valsts pieejamo atbalstu.

OECD zinātniskajā pētījumā secināts, ka algotu pagaidu sabiedrisko darbu programma ir noderīga atsevišķām bezdarbnieku grupām un tai ir pozitīva ietekme uz sociālo integrāciju, t.sk. mājāsaimniecību ienākumiem. Īpaši pozitīva ietekme pasākuma īstenošanai ir situācijā, kad darba vietu skaits ir ierobežots. Vienlaikus OECD vērš uzmanību uz programmas dalības rezultātiem, kur katrs piektais bijušais sabiedrisko darbu veicējs pēc gada atkārtoti atsāk dalību programmā. Tādējādi kļūst skaidrs, ka daļai personu un mājāsaimniecību atkārtota dalība algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos ir dzīves stratēģija, jo īpaši Latvijas attālākajos reģionos.

Tabula Nr.6

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 3. Palielināt riska grupu bezdarbnieku iesaisti darba tirgū, risinot būtiskākos bezdarba iemeslus						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
3.1.	Sekmēt reģistrēto bezdarbnieku, kam ir pastāvīgas grūtības iekļauties darba tirgū, nodarbinātību	LM/NVA	Izvērtēti ilgstošo bezdarbnieku - sociālās palīdzības saņēmēju - aktivizācijas pasākumi un to aizstāšanas iespējas ar integrētiem risinājumiem, sadarbojoties NVA un sociālajiem dienestiem	x (2013)	1	Izpildīts: Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi izvērtēti EK pētījumā par EP Ieteikuma ieviesto rīcībpolitiku progressa ziņojumu.

Darbības rezultāts:						
Izvērtēti ilgstošo bezdarbnieku - sociālās palīdzības saņēmēju - aktivizācijas pasākumi un to aizstāšanas iespējas ar integrētiem risinājumiem, sadarbojoties NVA un sociālajiem dienestiem						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
3.1.1.	Nodrošināt kvalitatīvu ADTP pasākumu īstenošanu, izvērtējot pasākumu rezultātus atbilstoši to mērķa grupai un pilnveidojot atbilstoši nepieciešamībai	LM/NVA	Ieviests bezdarbnieku - sociālās palīdzības saņēmēju aktivizācijas pasākumu integrēts risinājums (sadarbojoties NVA un sociālajiem dienestiem)	x (2013)	1	Procesā: Nodrošināta NVA un sociālo dienestu sadarbība, ņemot vērā arī 2013.gada izmēģinājumprojekta rezultātus.
			Reģistrēto ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kas iesaistīti ADTP pasākumos	36,5% (2012)	45%	Izpildīts: Īpatsvara rādītājs: 45,5%
			Izstrādāts ziņojums ar priekšlikumiem integrētā risinājuma pilnveidošanai	x (2013)	1	Procesā: Sistēmiskais ietvars izpētīts OECD zinātniskā pētījuma ietvaros. Plānots pilnveidot sadarbības modeli 2020.gadā.
			Darbības rezultāts: Bezdarbnieku - sociālās palīdzības saņēmējiem pieejams integrēts aktivizācijas pasākumu risinājums (sadarbojoties NVA un sociālajiem dienestiem)			
			Izstrādāta aktīvas novecošanās stratēģija	x (2013)	1	Izpildīts: Izstrādāta Aktīvās novecošanās stratēģija (2016. gada 7. septembra MK rīkojums Nr. 507 (prot. Nr. 44 29.§).
			Darbības rezultāts: Sagatavoti priekšlikumi gados vecāku (50 gadi un vairāk) nodarbināto un bezdarbnieku konkurētspējas paaugstināšanai un sava potenciāla izmantošanai			
			Ieviesta aktīvas novecošanās stratēģija	x (2013)	x	Procesā: Pasākumu ieviešana Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.2. specifiskā atbalsta mērķa

							“Paildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību” ietvaros turpinās.
<i>Darbības rezultāts:</i> Balstoties uz Aktīvas novecošanas stratēģiju, izstrādāti un ieviesti jauni, un pilnveidoti esošie pasākumi gados vecāku (50 gadi un vairāk) nodarbināto un bezdarbnieku konkurētspējas paaugstināšanai un sava potenciāla izmantošanai							
Gados vecāko nodarbināto un NVA reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars NVA īstenotajos pasākumos			53% (2012)	60%	Daļēji izpildīts: Īpatsvara rādītājs: 41,7% ⁹ .		
<i>Darbības rezultāts:</i> Gados vecākie (50 gadi un vairāk) nodarbinātie un reģistrētie bezdarbnieki ir kļuvuši konkurētspējīgāki darba tirgū un pilnvērtīgāk izmanto savu potenciālu							
Izstrādāts ziņojums par nodarbinātības pasākumu jauniešiem pilnveidi			x (2013)	1	Izpildīts: Ikgadējais informatīvais ziņojums “Informatīvais ziņojums "Par Jauniešu garantijas īstenošanas progresu"” (MK 2016. gada 19.aprīļa prot. Nr.19, 33.§).		
Izstrādāts ziņojums par neaktīvo jauniešu iesaistīšanas jauniešu garantijas pasākumos pilnveidi			x (2013)	1	Izpildīts: Informācija iekļauta informatīvajā ziņojumā “Informatīvais ziņojums "Par Jauniešu garantijas īstenošanas progresu"” (MK 2016. gada 19.aprīļa prot. Nr.19, 33.§).		
Izstrādāts ziņojums par ADTP apmācību pasākumu			x (2013)	1	Izpildīts: Ikgadējais informatīvais ziņojums „Par		

⁹ Jāņem vērā, ka 2017.gada plānotais iesaistes īpatsvars tika noteikts, rēķinoties, ka mūžizglītības pasākumus nodarbinātām personām arī turpmāk īsteno NVA (kā tas bija laika posmā no 2010. gada jūlija līdz 2014. gada 31.decembrim). Kopš 2017.gada VIAA uzsāka 8.4.1. SAM projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” īstenošanu, tādējādi projekta mūžizglītības pasākumos iesaistītās nodarbinātās personas nav NVA klienti.

			īstenošanas rezultātiem un priekšlikumi izmaiņām			darba tirgus īstermiņa prognozēm un bezdarbnieku un darba meklētāju prioritārajiem apmācību virzieniem” (2008. gada 3.jūnija MK uzdevuma 5.punkts - prot. Nr.37 24.§).
			Uzturēts NVA mājas lapā pieejams web-rīks apmācību pakalpojumu sniedzēju novērtēšanai	1 (2013)	1	Izpildīts: Pieejams NVA Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmā – BURVIS
			Pilnveidoti pasākumi atbilstoši Ziņojumos par ADTP pasākumu īstenošanas rezultātiem iekļautajiem priekšlikumiem.	x (2013)	3	Izpildīts: Pilnveidoti ADTP pasākumi: 1. “Apmācība pie darba devēja”; 2. “Apmācība pēc darba devēja pieprasījuma”; 3. Reģionālās mobilitātes atbalsts, to piemērojot nokļūšanai uz apmācībām vai darba vietu; 4. Bezdarbnieku apmācību pasākumu īstenošanas nosacījumi.
			<i>Darbības rezultāts:</i> Pieejami savlaicīgi un kvalitatīvi dati par ADTP pasākumu rezultātiem un priekšlikumiem pilnveidojumiem			
			Jauniešu skaits, kas ir iesaistīti iniciatīvas „Jauniešu garantija” pasākumos	0 (2013)	216 418	Izpildīts: 218 959
			<i>Darbības rezultāts:</i> Jaunieši, kas nemācās un nestrādā, iniciatīvas „Jauniešu garantija” pasākumu ietvaros ir uzlabojuši savu izglītības līmeni, ieguvuši darba pieredzi vai pastāvīgu darbavietu			
			Jauniešu skaits	0 (2013)	10500 (kumul.)	Izpildīts: 2014.- 2017. gadā darbā iekārtojās 36 125 NVA

					reģistrētie jaunieši bezdarbnieki vecumā 15 - 24 gadi un 45 311 jaunieši vecumā 25-29 gadi.
<i>Darbības rezultāts:</i> Jaunieši – bezdarbnieki, kas pēc dalības “Jauniešu garantijas” pasākumā iesaistījušies izglītībā (apmācībā kvalifikācijas ieguvē) vai ir nodarbināti, tostarp pašnodarbināti					
Izstrādāts ziņojums atbalsta dažādošanai bezdarbniekiem ar samazinātu produktivitāti	x (2013)	1	Procesā: OECD zinātniskā pētījuma ietvaros izstrādāti priekšlikumi pilnveidojumiem, bet grozījumu tiesību aktos izstrāde ir procesā.		
<i>Darbības rezultāts:</i> Izstrādāti priekšlikumi atbalsta dažādošanai bezdarbniekiem ar samazinātu produktivitāti (t.sk. bezdarbniekiem ar invaliditāti atkarībā no funkcionālo traucējumu veida un smaguma)					
Ieviestas izmaiņas pasākumā "Pasākumi noteiktām personu grupām"	x (2013)	1	Daļēji izpildīts, izpilde turpinās: Grozījumu tiesību aktos izstrāde par pasākuma īstenošanas un finansēšanas nosacījumiem procesā.		
<i>Darbības rezultāts:</i> Ieviesti ADTP pasākumi, kas paredz atbalsta dažādošanu bezdarbniekiem ar samazinātu produktivitāti (t.sk. Bezdarbniekiem ar invaliditāti atkarībā no funkcionālo traucējumu vaida un smaguma)					
Izstrādāts ziņojums un priekšlikumi	x (2013)	1	Procesā, jo turpinās priekšlikumu izstrāde saskaņā ar OECD zinātniskā pētījuma rekomendācijām.		
<i>Darbības rezultāts:</i> Izvērtētas ieviestās izmaiņas ADTP pasākumos, kas paredz atbalsta dažādošanu bezdarbniekiem ar samazinātu produktivitāti (t.sk. Bezdarbniekiem ar invaliditāti atkarībā no funkcionālo traucējumu vaida un smaguma)					
Pakalpojumu skaits, kuros iesaistītas personas ar invaliditāti	13 051	17 000	Izpildīts: 2017. gadā NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos		

							piegalstās 18 942 personas ar invaliditāti.
<i>Darbības rezultāts:</i> Pieejamāki aktīvās darba tirgus politikas pasākumi atkarībā no invaliditātes grupām un veida							
Subsidētajās darba vietās nodarbināto personu ar invaliditāti skaits		497 (2012)		600		Izpildīts: Pasākumā iesaistīti 786 bezdarbnieki ar invaliditāti.	
<i>Darbības rezultāts:</i> Mērķtiecīgāka subsidēto darba vietu izveide personām ar invaliditāti							
Nodarbinātu personu ar garīga rakstura traucējumiem skaits		0		40		Daļēji izpildīts: NVA ieviests papildus atbalsts personām ar garīga rakstura traucējumiem, tomēr pieteikšanās atbalstam nav notikusi neesošā darba devēju pieprasījuma dēļ.	
<i>Darbības rezultāts:</i> Ieviests pasākums atbalstītā darba ieviešanai personām ar garīga rakstura traucējumiem							
Izstrādāts ziņojums un priekšlikumi		x (2013)		X		Izvērtējumu nav bijis iespējams izstrādāt neesošā pieprasījuma no darba devēju puses par pasākumu dēļ.	
<i>Darbības rezultāts:</i> Izvērtēts ieviestais pasākums atbalstītā darba nodrošināšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem							

4. Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību

4.1. Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību, veicinot nodarbinātības iespējas, tostarp augsta darba tirgus riska grupām

Pārskata periodā tika uzsākta ESF projekta “Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” īstenošana (skat. 4.1.1.sadaļu) un sociālo uzņēmumu reģistrācija atbilstoši Sociālā uzņēmuma likumam (skat. 4.1.2.sadaļu). ESF projekts “**Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai**” tiek īstenots līdz 2022.gadam (ieskaitot) un tā kopējais finansējums ir 14,9 miljoni eiro, kas paredzēts grantiem sociālajiem uzņēmējiem, sociālo uzņēmēju konsultācijām, sabiedrības informēšanai u.c. aktivitātēm.

Līdz Sociālā uzņēmuma likuma stāšanās spēkā brīdim 2018.gada 1.aprīlī ESF projekta “Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” īstenojamā pilotprojektā tika reģistrēti 98 sociālās uzņēmējdarbības veicēji, no kuriem 48 bija SIA (sabiedrība ar ierobežotu atbildību) un 50 bija NVO (biedrības vai nodibinājumi). No visiem 98 pilotprojektā iesaistītajiem 26% darbojās darba integrācijas jomā, 20% darbības joma bija iekļaujoša pilsoniskā sabiedrība un kultūras daudzveidība.

Kopš Sociālā uzņēmuma likuma stāšanās spēkā 2018.gada 1.aprīlī sociālā uzņēmuma statuss 2018.gadā tika piešķirts 27 uzņēmumiem. Sociālā uzņēmuma statusu piešķir LM saskaņā ar Sociālo uzņēmumu komisijas atzinumu. Sociālo uzņēmumu komisiju vada LM, bet komisijas sastāvā ir ministriju un ar sociālo uzņēmējdarbību saistīto nevalstisko organizāciju pārstāji. Lielākā daļa sociālo uzņēmumu ir saistīti ar darba integrāciju (37% uzņēmumu), kā arī izglītību, atbalsta sniegšanu trūcīgajiem un mazaizsargātajiem un dažādu sociālo pakalpojumu sniegšanu (katrā no jomām vidēji 15% sociālo uzņēmēju).

2018.gadā sociālās uzņēmējdarbības veicējiem un sociālā uzņēmuma statusu ieguvušajiem komersantiem bija iespējams iesniegt biznesa plānus finanšu attīstības institūcijā ALTUM sociālās idejas īstenošanai un pretendēt uz grantu līdz 200 tūkstošiem euro. 2018.gadā ALTUM tika saņemti 99 pieteikumi un tika noslēgts 31 līgums par kopējo summu 2,35 miljoni euro. Starp līgumus jau noslēgušajiem uzņēmumiem, seši bija sociālie uzņēmumi, kuru kopējais granta finansējums sasniedza 0,30 miljonus euro. No visiem apstiprinātajiem pieteikumiem ALTUM bija izmaksājis pieprasīto granta finansējumu 22 uzņēmumiem 1,03 miljonu euro vērtībā. 31 granta pieteikumu ALTUM bija noraidījis, vai pats pretendents bija atteicies no tā.

4.1.1. Īstenot sociālās uzņēmējdarbības izmēģinājumuprojektu

Pēc 2015.gada 11.augustā MK pieņemtajiem noteikumiem Nr.467 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū" 9.1.1.3. pasākuma "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" īstenošanas noteikumi" 2015.gada decembrī LM tika izveidota ESF projekta "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" vadības grupa. 2016.gada 4.janvārī LM noslēdza vienošanos ar sadarbības iestādi Centrālo finanšu un līgumu aģentūru par ES fonda projekta Nr. 9.1.1.3/15/I/001 īstenošanu, kam sekoja sadarbības līguma ar sadarbības partneri ALTUM noslēgšana (29.08.2016.) par ESF projekta “Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” īstenošanu.

2016. gadā izstrādātas divas NVO metodikas: (1) Sociālo uzņēmumu pazīmju, atlases kritēriju un to piemērošanas metodika; (2) Sociālo uzņēmumu atbalsta instrumentu un atbalsta sniegšanas metodika.

2017. gada 30. maijā MK noteikumi Nr.467 tika papildināti ar normām par finanšu atbalstu pasākuma “Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” dalībniekiem. 2017. gada jūlijā LM izveidoja sociālo uzņēmumu reģistra prototipu un sāka piešķirt pasākuma dalībnieka statusu komersantiem un nevalstiskajām organizācijām. Līdz 2017. gada beigām pasākuma dalībnieka statusu bija ieguvuši 49 pretendenti. 2017. gada decembrī ALTUM piešķir pirmo grantu 20 tūkstošu eiro apmērā pasākuma dalībniekam SIA “BlindArt”. Līdz ar to 2017.gadā bija veikti visi svarīgākie priekšdarbi Sociālā uzņēmuma likuma, kas stājas spēkā 2018.gada 1.aprīlī, ieviešanai.

4.1.2. Izstrādāt likumprojektu par sociālās uzņēmējdarbības tiesisko regulējumu

Sociālās uzņēmējdarbības normatīvā regulējuma izstrādei 2015.gada rudenī Saeimā Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas uzraudzībā tika izveidota darba grupa deputāta Eināra Cilinska vadībā. Saeimas darba grupā bija iesaistīti pārstāvji no Labklājības, Finanšu, Ekonomikas, Tieslietu ministrijām, Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas, sabiedriskās politikas centra PROVIDUS, Latvijas Samariešu apvienības, fonda atvērtai sabiedrībai DOTS, Latvijas Pašvaldību savienības, Sociālo inovāciju centra, Latvijas Pilsoniskās alianses un citām iestādēm un organizācijām. 2017.gada 12.oktobrī Saeima galīgajā lasījumā pieņēma Sociālā uzņēmuma likumu, kas stājas spēkā 2018.gada 1.aprīlī.

4.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.

Tabula Nr.7

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 4. Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
4.1.	Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību, veicinot nodarbinātības iespējas, tostarp augsta darba tīrības riska grupām	LM/NVA	Īstenots sociālās uzņēmējdarbības izmēģinājumu projekts	0 (2013)	1	Izpildīts: 2016. gadā izstrādātas sociālās uzņēmējdarbības metodikas, organizētas darbinieku apmācības, ieviests normatīvais regulējums.
4.1.1.	Īstenot sociālās uzņēmējdarbības izmēģinājumu projektu					

4.1.2.	Izstrādāt likumprojektu par sociālās uzņēmējdarbības tiesisko regulējumu.	LM/FM; VARAM; EM; NVA	Apstiprināts sociālo uzņēmējdarbību regulējošais ietvars.	x (2013)	1	Izpildīts: 2017. gada 12. oktobrī Saeima pieņēma Sociālā uzņēmuma likumu, kas stājās spēkā 2018. gada 1. aprīlī.
<i>Darbības rezultāts:</i> Veicināta sociālās uzņēmējdarbības attīstība Latvijā						

5. Palielināt reģionālās mobilitātes iespējas ekonomiskās aktivitātes veicināšanai

5.1. Sekmēt reģionālo mobilitāti ar mērķi veicināt ekonomisko mobilitāti ap ekonomiskajiem centriem

Pārskata periodā turpinājās pasākuma „Komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana” īstenošana un regulāra tā pilnveidošana. Laika posmā no 2015.gada līdz 2017. gada beigām reģionālās mobilitātes pasākumā tika iesaistītas 568 personas, no kurām pasākumu pabeidza 448 personas. Kopš pasākuma uzsākšanas brīža līdz 2017.gadam kopā iesaistītas 953 personas. Visvairāk iesaistīti: NVA Rēzeknes filiālē – 92, Kuldīgas – 49, Ludzas – 36, Balvu – 30, Liepājas – 29, Limbažu filiālē – 26 strādājošie. Pasākumā iesaistījās 293 sievietes (52 %) un 275 vīrieši (48 %).

2015.gadā dalību reģionālās mobilitātes pasākumā pabeidza 129 nodarbinātie un 52 nodarbinātie turpināja darba attiecības, 2016.gadā dalību pasākumā pabeidza 89 nodarbinātie un 44 nodarbinātie turpināja darba attiecības, 2017. gadā dalību pasākumā pabeidza 198 nodarbinātie un 39 nodarbinātie turpināja darba attiecības.

Līdz ar JG īstenošanas uzsākšanu 2014. gadā, tās ietvaros tika īstenots pasākums „Atbalsts jauniešu reģionālajai mobilitātei”, kurā nepieciešamības gadījumā iesaistīja jauniešus, kuri piedalījās pasākumā „Pirmā darba pieredze jaunietim” un „Atbalsts subsidēto darbavietu izveidei jauniešiem bezdarbniekiem” vai piedalās neformālajās izglītības programmās un profesionālajās tālākizglītības un profesionālajās pilnveides programmās. Pasākuma mērķis bija nodrošināt finanšu atlīdzību transporta izdevumu segšanai braucieniem no deklarētās dzīvesvietas uz darba vai apmācību vietu un atpakaļ un dzīvojamo telpu īres vai dienesta viesnīcas izdevumu kompensācijai jauniešiem bezdarbniekiem vecumā no 15-29 gadiem. Līdz 2017. gada 31. decembrim atbalstu jauniešu reģionālajai mobilitātei saņēma 2 987 jaunieši bezdarbnieki.

5.1.1. Atbilstoši izvērtējumam pilnveidot izmēģinājuma projektu „Darbs Latvijā” un uzsākt patstāvīgu pasākuma īstenošanu

Lai veicinātu bezdarbnieku piekļuvi apmācību vietām, 2015. gada maijā tika veikti grozījumi MK noteikumos Nr.75, paredzot atbalstu bezdarbnieku reģionālajai mobilitātei arī aktīvo nodarbinātības pasākumu ietvaros. Tas nozīmē, ka NVA klienti var pretendēt uz finanšu atlīdzību transporta izdevumu segšanai braucieniem no deklarētās dzīvesvietas uz apmācību vai prakses vietu un atpakaļ un dzīvojamās telpas īres vai dienesta viesnīcas izdevumu kompensāciju. 2018. gadā tika veikti grozījumi pasākuma īstenošanas nosacījumos, paredzot transporta un īres kompensācijas, arī uzsākot darbu Rīgā, kā arī samazināts atbalsta saņemšanai nepieciešamais attālums no dzīvesvietas līdz darba vai apmācību vietai no 20 uz 15 kilometriem, tādējādi veicinot bezdarbnieku aktīvāku dalību atbalsta pasākumā. Tika palielināta arī mobilitātes atbalsta pasākuma ietvaros pieejamā kopējā finanšu atlīdzība - ne vairāk kā 600 eiro apmērā (150 eiro mēnesī) par pirmajiem 4 darba tiesisko attiecību mēnešiem (iepriekš bija 400 eiro jeb 100 eiro mēnesī). Tomēr šis atbalsts tikai daļēji var risināt darbaspēka nokļūšanas problēmu uz vietām, kur ir darbs, jo mobilitātes iespējas joprojām apgrūtina nepietiekams atbilstošu īres mājokļu piedāvājums, sabiedriskā transporta un ceļu infrastruktūra.

OECD zinātniskā pētījuma rezultāti liecina, ka laikposmā no 2012. gada janvāra līdz 2017. gada janvārim 2 500 reģistrētie bezdarbnieki pārcēlās uz Rīgu, lai kļūtu nodarbināti. Vairums no NVA klientiem pārcēlās no Pierīgas (930), bet vidēji 400 personas pārcēlās no reģioniem. Rīga piesaistīja vairāk nekā 1000 bezdarbniekus (iebraukušo un izbraukušo bezdarbnieku skaita attiecības rezultāts). Pierīgā tika novērots augsts darbu atradušo bezdarbnieku skaits no Rīgas (800), bet mazāk nekā 200 personu ieradās no citiem reģioniem. Pierīgai nodarbināto iebraukušo un izbraukušo skaita attiecība bija tuvu 0 jeb neitrāla. Vidzemei, Zemgalei, Kurzemei un Latgalei skaita attiecība bija negatīva (no 200 līdz 300 personām), savukārt šajos novados iebraukušās personas visvairāk bija tieši no Rīgas (150-200 personu) un Pierīgas (90-170 personu), nevis citiem novadiem. Citos reģionos un novados iebraukušo skaits no Latgales gandrīz vienmēr bija zemākais. Papildus zemākajam aizbraukušo skaitam Latgalei bija arī zemākais iebraukušo skaits.

5.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

OECD zinātniskā pētījuma rezultāti liecina, ka reģionālās mobilitātes programmas ieviešanai ir bijusi pozitīva ietekme uz reģistrēto bezdarbnieku nodarbinātības uzsākšanu. Vislielākais darbā iekārtošanās koeficients mobilitātes griezumā (skaits, kas izriet, bezdarbniekam kļūstot par nodarbināto dalījuma ar kopējo bezdarbnieku skaitu reģionā) laikposmā no 2012. gada janvāra līdz 2017. gada janvārim novērots Rīgā un Pierīgā (attiecīgi 42 % un 41 %). Viszemākais koeficients bija Latgalē (34%), savukārt Kurzemē, lai arī par vienu procentpunktu bija augstāks darbā iekārtošanās koeficients salīdzinājumā ar Zemgali (40% un 39%), tomēr Kurzemē iebraukušo bezdarbnieku skaits, kas kļuva nodarbināti, bija ievērojami zemāks par Zemgalē reģistrēto.

Kā norādīts OECD zinātniskajā pētījumā bezdarbnieku spēja pieņemt attālāku darba piedāvājumu un kļūt mobiliem galvenokārt ir atkarīga no ģimenes stāvokļa, kā arī no tā, vai to rīcībā ir automašīna, un ne tikai no sabiedriskā transporta. Lauku reģionos piekļuve sabiedriskajam transportam ir ierobežota, kas kavē iedzīvotāju svārstmigrāciju un kopumā iedzīvotāju mobilitāti, t.sk. NVA atbalsta ietvaros. Būtiski reģionālo mobilitāti kavējoši faktori ir augstās mēneša īres maksas teritorijās ar augstākām nodarbinātības iespējām. Darbvietu atalgojums varētu piesaistīt darba meklētājus no citiem reģioniem, ja vien grūtības nesagādātu mājokļu īres maksa. Līdz ar to brīvās vakances aizpildīs tie, kuriem tuvumā jau ir mājoklis, vai arī tās turpināsies saglabāties vakantas. Finansiāli pieejamu mājokļu trūkums līdzās vājiem sabiedriskā transporta pakalpojumiem ierobežo to apjomu, kādā Rīga var ietekmēt apkārtējos reģionus un veicināt plašāku tautsaimniecības izaugsmi visā Latvijā. NVA mobilitātes programmas ietvaros no gandrīz 6000 iesaistīto klientu 98% finansiālo atbalstu izmantoja ceļa izmaksu segšanai, un tikai 2% dzīvošanas izmaksu segšanai. Vienlaikus OECD vērtējumā iepriekšējais finansiālais atbalsts (400 *euro* apjomā) mobilitātes programmas ietvaros ir pārāk zems, lai veicinātu bezdarbnieku ar pāriem vai ģimenēm pārcelšanos.

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 5. Palielināt reģionālās mobilitātes iespējas ekonomiskās aktivitātes veicināšanai						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
5.1.	Sekmēt reģionālo mobilitāti ar mērķi veicināt ekonomisko mobilitāti ap ekonomiskajiem centriem	LM/NVA	Iesaistīto skaits reģionālās mobilitātes programmā „Darbs Latvijā”	0 (2012)	1 600	Izpildīts: 953 personas (reģionālās mobilitātes pasākums nodarbinātām personām); 2987 personas JG_pasākuma „Mobilitātes veicināšana” ietvaros; 5 303 personas (atbalsta reģionālajai mobilitātei aktīvo nodarbinātības pasākumu ietvaros)
5.1.1.	Atbilstoši izvērtējumam pilnveidot izmēģinājuma projektu „Darbs Latvijā” un uzsākt patstāvīgu pasākuma īstenošanu		Bezdarbnieku īpatsvars, kas pēc dalības pasākumā “”Darbs Latvijā” turpina darba attiecības ar to pašu darba devēju	93% (2013)	%	Daļēji izpildīts: Dati šādā griezumā netiek apkopoti. Pasākums vērtēts un to rezultāti atspoguļoti OECD zinātniskā pētījuma ietvaros
Darbības rezultāts: Reģistrētajiem bezdarbniekiem sniegts atbalsts darba uzsākšanai tuvējos ekonomiskajos centros						

II rīcības virziens – līdzsvarots darba tirgus

6. Paplašināt informācijas pieejamību par darba tirgus aktualitātēm un uzlabot darba tirgus situācijas analīzes efektivitāti

6.1. Palielināt informācijas pieejamību par brīvajām darba vietām

NVA speciālisti, tostarp EURES (Eiropas Nodarbinātības dienestu tīkls) ietvaros pastāvīgi sniedz konsultācijas darba meklētājiem, t.sk. e-konsultācijas par darba tirgu, dzīves apstākļiem un nodarbinātības iespējām Latvijā. Regulāri aktualizēta informācija <http://www.nva.gov.lv/eures> tīmekļa vietnes sadaļā "Dzīvošana un darbs Latvijā".

2018.gadā CV un vakanču portālu (CVVP) apmeklēja 810 904 unikāli lietotāji, kas ir par 12% vairāk nekā 2017.gadā. E - pakalpojumu mērījumu rezultāti liecina, ka 2018. gada 1. pusgadā 6012 personas saņēma piemērotus vakanču piedāvājumus CVVP (2017. 1. pusgadā - 2094), publisko vakanču lapu skatījumi ~3 miljoni.

6.1.1. Informēt sabiedrību par iespējām reģistrēt brīvās darba vietas un informācijas pieejamību CV/Vakanču portālā

Līdz 2017.gadam sabiedrības informēšanai tika izmantots 2014.gadā izdots buklets "CV/Vakanču portāls". 2017.gadā izveidota e-informatīvā lapa ar CVVP lietošanas instrukciju darba devējiem un darba meklētājiem, kas ievietota NVA mājaslapā, NVA sociālo tīklu kontos, nosūtīta latviešu diasporu medijiem ārvalstīs. CVVP e-informatīvā lapa regulāri tiek aktualizēta, tā ir izdrukājama papīra formātā un tiek izplatīta NVA pasākumos darba devējiem, Vakanču gadatirgos, NVA pasākumos ārvalstīs u.c.

Latvijas medijiem, darba devēju organizācijām, nozaru asociācijām, latviešu diasporu portāliem ārvalstīs 2015.-2017.gadā nodrošinātas relīzes/paziņojumi par CVVP: "Valsts ir internetā"; "Darba meklētāja un darba devēja satikšanās vieta - NVA CV un vakanču portāls"; "Visās NVA filiālēs var saņemt konsultācijas par NVA pakalpojumiem tiešsaistē"; "NVA piedalījās kampaņā „Dienas bez rindām” un sniedza individuālas konsultācijas par e-pakalpojumiem"; "No 1.janvāra valsts un pašvaldības iestādēm un to uzņēmumiem vakances jāreģistrē NVA CV un vakanču portālā"; "NVA pilnveido pakalpojumus klientiem"; "NVA darba meklētājiem šobrīd piedāvā vairāk nekā 30 tūkstošus aktuālo brīvo darba vietu"; "NVA CV un vakanču portāls – darba devēju un darba meklētāju satikšanās vieta".

Informācijas par CV un vakanču portālu tika regulāri publicēta NVA sociālo tīklu kontos. Akcijās "E-prasmju nedēļa", "Digitālā nedēļa" un "Diena bez rindas" visās NVA filiālēs klientiem tika piedāvātas praktiskas konsultācijas CVVP lietošanā. NVA CVVP regulāri tika popularizēts NVA vadītāju un speciālistu intervijās un komentāros TV un radio. Saskaņā ar 2017.gadā NVA veikto klientu aptauju, CV un vakanču portāls bija vispieprasītākais NVA e-pakalpojums: kā biežāk izmantotos e-pakalpojumus respondenti minēja vakanču meklēšanu - 87% un CV izveidošanu un aktualizāciju - 27%.

6.2. Izvērtēt darba tirgus situāciju un ADTP pasākumu atbilstību darba tirgus situācijai

Pamatojoties uz 2008. gada 3.jūnija Ministra kabineta sēdē doto uzdevumu (prot. Nr.37 24.§ 5.punkts) par nepieciešamību LM īstenot regulāru darba tirgus monitoringu, sniedzot reizi gadā MK informāciju par situāciju darba tirgū un darba tirgus īstermiņa prognozēm, kā katru gadu, tā arī no 2015.-2017.gadam, ir izstrādāti ziņojumi par ADTP apmācību pasākumu īstenošanas rezultātiem un priekšlikumi izmaiņām, informāciju iekļaujot informatīvajos ziņojumos „Par darba tirgus īstermiņa prognozēm un bezdarbnieku un darba meklētāju prioritārajiem apmācību virzieniem”, kas sabiedrībai ir pieejami LM mājaslapā¹⁰. Atbilstoši informatīvo ziņojumu saturam un secinājumiem regulāri pilnveidoti arī aktīvās nodarbinātības pasākumi, ieskaitot to īstenošanas nosacījumus, gan attiecībā uz apmācību pasākumiem (piemēram, saskaņā ar 2014. gada 23. decembra MK noteikumiem Nr. 836 ESF projekta “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” ietvaros īstenotie pasākumi: “Apmācība pie darba devēja”, “Apmācība pēc darba devēja pieprasījuma”), gan attiecībā uz citiem atbalsta pasākumiem, piemēram, piemērojot reģionālās mobilitātes atbalstu nokļūšanai uz apmācībām vai darba vietu.

Līdztekus LM un NVA regulāri veiktajiem ADTP pasākumu ieviešanas un sasniegto rezultātu novērtējumiem politikas uzraudzības un novērtēšanas procesā, valsts budžeta plānošanas un uzraudzības plānošanā, ES fondu līdzfinansēto programmu un projektu ietvaros veiktajiem pasākumu ietekmes novērtējumiem, padziļināta darba tirgus situācijas izpēte un ADTP ietekmes novērtēšana tika veikta OECD zinātniskā pētījuma ietvaros (skat. 6.2.1.sadaļu).

Papildus informāciju par darba tirgus attīstības tendencēm rīcībpolitikas plānotajiem nodrošina NVA administrētā Darba tirgus prognozēšanas sistēma. Pārskata periodā ir uzsākta tās pilnveidošana ESF projekta “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” ietvaros. Projekta rezultātā tiks izveidota DTAPS, kurā būs pieejama informācija par īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa prognozēm (tai skaitā darba tirgus piedāvājumu) tautsaimniecības nozaru, profesiju un izglītības griezumā, kas lietotājam atvieglotu nākotnes vai turpmākās profesijas izvēli. Līdzīgi projekta ietvaros tiek pilnveidota darba tirgus īstermiņa prognozēšanas metodika, lai iegūtu pēc iespējas precīzākas prognozes par visām profesiju grupām un prognozes par pieprasītajām prasmēm, paplašinot prognožu pielietojamību apmācību un profesiju izvēlē, t.sk. LM Apmācību komisijai, pieņemot lēmumu par aktuālajām darba tirgus profesijām bezdarbnieku mācību ietvaros.

6.2.1. Apzināt un izpētīt būtiskākās darba tirgus problēmas, kuru risināšanai nepieciešama dziļāka izpēte

LM īstenotā projekta Nr.9.2.1.2./15/I/001 “Iekļaujoša darba tirgus un nabadzības risku pētījumi un monitorings” ietvaros OECD no 2017. gada jūnija līdz 2019. gada aprīlim īstenoja zinātnisku pētījumu par sociālās atstumtības riskam pakļauto bezdarbnieku iespējām iekļauties darba tirgū. OECD izvērtēja darba tirgus politikas ietekmi uz iekļaujoša darba tirgus attīstību Latvijā, padziļināti analizējot šādus jautājumus:

¹⁰ Pieejami šeit: <http://www.lm.gov.lv/iv/nozares-politika/darba-tirgus/darba-tirgus-prognozesana/darba-tirgus-istermina-prognozesana-latvija>

1) bezdarbnieku aktivizēšanas politika: (1) individuālais darbs ar klientu (t.sk. bezdarbnieku profilēšanas sistēma, bezdarbnieku grupēšana un IDMP); (2) aktīvās un pasīvās darba tirgus politikas sasaiste (t.sk. piemērota darba noteikšana un kritēriji, sankcijas statusa zaudēšanai, darba meklēšanas nosacījuma un pabalstu, ko saņem bezdarbnieki, sasaiste); (3) reģionālā mobilitāte – NVA pārklājums lokālā līmenī, attālās teritorijās dzīvojošo (grūtāk sasniedzamo) klientu aktivizēšana;

2) NVA īstenoto pasākumu efektivitāte: (1) pasākumu ietekmes izvērtēšana ar kontrfaktuālām metodēm (atbalstu saņēmušo un kontroles grupu salīdzināšana); (2) atsevišķu grupu darba tirgus iznākumi pēc dalības NVA pasākumos (t.sk. bezdarbnieki ar zemu izglītības līmeni, bezdarbnieki ar invaliditāti, jaunieši (15-29), pirmspensijas vecuma bezdarbnieki, bezdarbnieki lauku reģionos);

3) NVA pasākumos piešķiramā atbalsta pietiekamība (t.sk. stipendiju apmērs, algu subsīdijas, mobilitātes atbalsts un tā piešķiršanas nosacījumi);

4) rekomendācijas un priekšlikumi aktīvo nodarbinātības pasākumu pilnveidei.

Būtiskākie OECD zinātniskā pētījuma secinājumi, kas saistīti ar IN pamatnostādņās noteiktajiem mērķiem un rīcības virzieniem:

I iekļaujošs darba tirgus

- nopietns izaicinājums - **būtiska bezdarbnieku daļa ir bez darba ilgāk par 12 mēnešiem** (3,3% no darbaspēka 2017. gadā), tostarp tādi, kas zaudējuši cerības atrast darbu;
- kopš 2012. gada ieviestie jaunie aktīvās darba tirgus politikas pasākumi riska grupu bezdarbniekiem ir pozitīvi vērtējami, taču ir nepieciešami atbalsta pasākumi, kas būtu vēl mērķētāki;
- **NVA izmantotā bezdarbnieku profilēšanas metode jāpilnveido**, atsakoties no bezdarbnieku grupēšanas 39 grupās un vairāk fokusējoties uz specifiskām mērķa grupām;
- nepieciešams **paplašināt NVA pasākumu mērķgrupu loku**, t.sk. sniegt atbalstu arī personām, kuras vēl nav zaudējušas darbu, savukārt tiem, kam ir labas darba atrašanas iespējas, piedāvāt pakalpojumus tiešsaistē;
- **reģionālai atbalsta programmai** ir pozitīva ietekme uz nodarbinātības sekmēšanu. Atbalsta pilnveidošanas nolūkos būtu nepieciešama **programmas paplašināšana, programmas atbalsta apjoma palielināšana ģimenēm** (piemēram, ieviešot neliela aizdevumu programmu pārceļšanās vajadzībām);
- būtisks **mobilitāti kavējošs faktors ir mājokļu nepieejamība un augstās mājokļu īres cenas**;
- **reģionālās atšķirības Latvijā ir vienas no lielākajām OECD valstu vidū**. Kā parāda ilgtermiņa migrācijas tendences, gan Rīga un tās reģions, gan arī reģionālie centri ir pievilcīgi darba meklētājiem. **Latvijas jaunieši vairāk nekā ES jaunieši ir gatavi pārcelties uz citu reģionu darba dēļ**, vienlaikus gatavība braukāt uz darbu ir salīdzinoši zema salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem;
- subsidētās nodarbinātības **stingri mērķgrupu nosacījumi ir tās galvenais veiksmes faktors**, taču vienlaikus programmai ir netiešo efektu risks. Pastāv iespēja, ka personas iesaistās programmā, taču būtu atradušas darbu arī bez dalības tajā, kā arī risks, ka esošie darbinieki tiek aizvietoti ar programmas dalībniekiem. Turklāt **subsidētās nodarbinātības iesaistīto bezdarbnieku skaits ir mazs** (3% no

ilgstošajiem bezdarbniekiem, 6,6% no NVA reģistrētajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti);

- **administratīvās procedūras** un stingrie atbilstības nosacījumi var ietekmēt darba devēju vēlmi iesaistīties subsidētās nodarbinātības programmas īstenošanā. **Prasība nodrošināt kvalificētu darba vadītāju** katram dalībniekam ir atbalstāma, taču var radīt šķēršļus dažiem darba devējiem, piemēram, prasība, ka darba vadītāja pieredzei un kvalifikācijai jābūt saistītām ar subsidēto darba vietu, var radīt šķēršļus mazo darba devēju iesaistei programmā.

II Līdzsvarots darba tirgus

- NVA organizētajiem **apmācību pasākumiem ir pozitīva ietekme uz nodarbinātību** (pretēji sabiedrībā izplatītajam mītam, ka apmācības ir nevajadzīgas). Gan profesionālā apmācība, gan neformālā apmācība uzlabo darba atrašanas iespējas, gan pozitīvi ietekmē darba samaksas pieaugumu;
- **Latvijai apmācību pasākumi būtu jāpapildina ar citiem pasākumiem**, lai uzlabotu bezdarbnieku atgriešanu darba tirgū, piemēram, tie varētu būt īsi kursi vai semināri noteiktu prasmju pilnveidei, izvērstāks reģionālās mobilitātes atbalsts (kas sedz izmaksas nokļūšanai uz izglītības iestādi);
- apmācību jomā ieviestā **kuponu metode var veicināt pakalpojumu sniedzēju konkurenci**, sniedzot lielākas iespējas bezdarbniekam izvēlēties izglītības iestādi. Taču **pašreizējais kupona realizācijas termiņš - 14 dienas – ir ļoti īss**. Atsevišķām klientu grupām varētu būt nepieciešams papildus atbalsts izglītības iestādes izvēlē. Attālākos reģionos būtu nepieciešams veicināt **izglītības iestāžu konkurenci**, vienlaikus stiprinot reģionālas mobilitātes atbalstu apmācību dalībniekiem (jo tas paplašina izvēles iespējas);
- bieži vien tās ir sarežģītas situācijas, kur nepieciešama kompleksa pieeja, iesaistoties NVA, pašvaldības sociālajam dienestam. 2013. gadā īstenotais **NVA un pašvaldību sociālo dienestu sadarbības pilotprojekts** parādīja, ka ciešāka sadarbība sniedz labākus rezultātus. Tāpēc nepieciešams NVA izveidot regulāru un strukturētu ietvaru **sadarbībai ar pašvaldībām** darbam ar ļoti ilgi bez darba esošajiem bezdarbniekiem

III Nodarbinātību sekmējoša vide (nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība)

- **Latvijā ir strikti bezdarbnieka statusa un pabalsta zaudēšanas nosacījumi**, salīdzinot ar citām OECD valstīm;
- **GMI pabalsta apmērs un pārklājums salīdzinājumā ar OECD vidējiem rādītājiem ir zems**. 2017. gadā GMI pabalstu saņēma tikai 0,5% no iedzīvotājiem, kas vecāki par 15 gadiem, turklāt vairāk nekā to saņēma mazāk par sešiem mēnešiem. GMI pabalstu saņemšanu mājāsaimniecību ienākumi ir **būtiski zemāki** par vidējiem mājāsaimniecības ienākumiem (zemāki nekā lielākajā daļā OECD valstu). GMI saņēmēji veido 20% no NVA reģistrētajiem ilgstošajiem bezdarbniekiem;
- **Invaliditātes pensijas** saņēmēju skaits Latvijā kopš 2007. gada ir pieaudzis straujāk nekā jebkurā citā OECD Eiropas dalībvalstī. Augstais nodokļu slogs mazina invaliditātes pensijas saņēmēju motivāciju pieņemt darba piedāvājumu. Tikai ceturrtā daļa no invaliditātes pabalsta saņēmējiem bija nodarbināta 2017. gadā un vēl 9% bija reģistrējušies NVA kā bezdarbnieki.

6.3. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

Tabula Nr.9

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 6. Paplašināt informācijas pieejamību par darba tirgus aktualitātēm un uzlabot darba tirgus situācijas analīzes efektivitāti						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
6.1.	Palielināt informācijas pieejamību par brīvajām darba vietām	LM/NVA	Izveidota Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu u sistēma	0 (2013)	0	Daļēji izpildīts, izpilde turpinās: Īstenots Pētījums par Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējām
Darbības rezultāts: Izveidota vienota platforma un forums ekonomikas un darba tirgus attīstības tendenču monitoringam un prognozēšanai						
6.1.1.	Informēt sabiedrību par iespējām reģistrēt brīvās darba vietas un informācijas pieejamību CV/Vakanču portālā	LM/NVA	Informatīvie materiāli par CV/Vakanču portāla lietošanu un informācijas pieejamību	12 000 bukleti un informatīvā lapa (2012)	36 000	Izpildīts: Informatīvie materiāli pieejami elektroniskā un drukātā formā
			Reklāmas un sižeti/videok lipi pārraidīšanai Latvijas un ārvalstu medijos	x (2012)	vismaz 3	Izpildīts: CVVP reklāmas klipi darba devējiem un darba meklētājiem un video-instrukcijas tika izveidotas, rādītas pasākumos un ievietotas NVA informatīvajos resursos (mājaslapa, sociālie tīkli, t.sk. Youtube)

Darbības rezultāts:						
Veicināta informētība par CV/Vakanču portāla lietošanu un informācijas pieejamību, tajā skaitā ārvalstīs;						
Veikti motivācijas pasākumi, lai darba devēji brīvās darba vietas reģistrētu NVA datu bāzē, tajā skaitā publiskajā sektorā						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
6.2.	Izvērtēt darba tirgus situāciju un ADTP pasākumu atbilstību darba tirgus situācijai	LM/ NVA	Veikts pētījums par darba tirgus situāciju un īstenoto politiku	1 (2013)	1	Izpildīts: Īstenots OECD zinātniskais pētījums
6.2.1.	Apzināt un izpētīt būtiskākās darba tirgus problēmas, kuru risināšanai nepieciešama dziļāka izpēte					
Darbības rezultāts:						
Padziļināti izpētīta darba tirgus situācija un veiktas rekomendācijas situācijas uzlabošanai						

7. Pilnveidot sadarbības mehānismu labāku darba tirgus rezultātu nodrošināšanai

7.1. Pilnveidota sadarbība nodarbinātības veicināšanai institūciju starpā

Lai pilnveidotu un intensificētu sadarbību ar pašvaldību sociālajiem dienestiem ilgstošo bezdarbnieku atbalstam un motivēšanai atgriezties darba tirgū, NVA ietvaros tika izstrādāts abu institūciju sadarbības modelis. Attiecīgi 2013.gadā un 2014.gadā tika veikts padziļināts individuāls darbs ar 4 628 ilgstošajiem bezdarbniekiem, sadarbojoties NVA filiālēm un pašvaldību sociālajiem dienestiem. Izmēģinājumprojekta rezultātā no 1863 izlasē iekļautajiem ilgstošajiem bezdarbniekiem darbā iekārtojās 36% (678), savukārt no izlasē neiekļautajiem ilgstošajiem bezdarbniekiem (31 613) - 15% jeb 4896. Darbā neiekārtošanās gadījumos izvēlētajiem bezdarbniekiem bija pieaugusi motivācija, uzlabojusies vēlme socializēties.

Izmēģinājumprojekta ietvaros NVA filiāles pēc klienta bezdarba situācijas analīzes sadarbojās ar pašvaldības sociālo dienestu pakalpojumu sniegšanā klientiem: (1) noskaidroja pašvaldības paredzētās aktivitātes sistēmā BURVIS; (2) vienojās par iespējamo pašvaldības sociālo dienestu līdzdalību individuāla atbalsta sniegšanā klientiem; (3) veica IDMP aktivitāšu salāgošanu ar pašvaldības sociālā dienesta aktivitātēm; (4) pēc nepieciešamības organizēja trīspusējās tikšanās ar klientu un pašvaldības sociālo dienestu; (5) tikšanās laikā pārrunāto fiksēja elektroniskajā klienta uzskaites kartē sistēmā BURVIS.

Izstrādātais sadarbības modelis tika iekļauts NVA iekšējā regulējuma dokumentā, kas nosaka sadarbību ar pašvaldībām (skat. 10. tabulu).

Tabula Nr.10

NVA sadarbības ar pašvaldībām modelis

Izmantotās darba metodes	Preventīvie un aktīvie nodarbinātības pasākumi	Plānotās NVA aktivitātes	Sociālo dienestu aktivitātes	Rezultātu izvērtējums
- Bezdarba/darba vēstures analīze - Nodarbinātību kavējošo faktoru identificēšana - Intensīvāka un mērķētāka sadarbības, t.sk. aktivitāšu plānošana u.c.	- Individuālās un grupu konsultācijas - Dalība aktīvajos nodarbinātības pasākumos	- Individuālā gadījuma izvērtēšana - Individuālās un grupu konsultācijas - Dalība aktīvajos nodarbinātības pasākumos - Trīspusējā sadarbība - Atbalsta aktivitāšu plānošana, salāgošana u.c.	- Klientu vajadzību, materiālo un personisko resursu novērtēšana - Līdzdarbības pienākumu noteikšana - Darbs pašvaldības teritorijā - Darba un sociālo prasmju saglabāšanas, atjaunošanas un apgūšanas pasākumi - Informatīvie semināri ilgstošo pabalstu saņēmējiem u.c	- Statusa zaudēšanas iemeslu izvērtējums un analīze - Iegūto rezultātu monitorings - Turpmākās sadarbības pilnveidošana

7.1.1. Izvērtēt NVA un sociālo dienestu sadarbības modeļa izmēģinājuma projekta rezultātus un pilnveidot patstāvīgas sadarbības iespējas

Sadarbības ar pašvaldībām darbam ar ilgstošajiem bezdarbniekiem izmēģinājuma projekta izvērtējumā secināts, ka efektīvas darba metodes ir:

- Sadarbība ar sociālo dienestu aktivitāšu plānošanā, informācijas apmaiņā un rezultātu analīze, t.sk. labo praksi pārņemšana.
- „Aktivitāšu paketes” sagatavošana katram izvēlētajam ilgstošajam bezdarbniekam (noteiktas tikšanās ar speciālistiem un pasākumu plāns).
- Trīspusējas tikšanās ar darba devēju vai sociālā dienesta darbinieku un karjeras konsultantu kā starpnieku starp darba devēju un ilgstošo bezdarbnieku.

Pilnveidojot sadarbību ar pašvaldībām, ir noslēgti sadarbības līgumi ar 119 pašvaldībām. Ar 108 pašvaldībām noslēgtas **vienošanās par darbu ar kopīgajiem klientiem:**

- informācijas apmaiņa par paredzētajiem pasākumiem ilgstošajiem bezdarbniekiem;
- vienošanās par iespējamo līdzdalību individuālā atbalsta sniegšanā ilgstošajiem bezdarbniekiem, veicot IDMP aktivitāšu salāgošanu ar pašvaldības sociālā dienesta atbalsta aktivitātēm.

Ar 114 pašvaldībām noslēgtas vienošanās par informācijas saņemšanu no SOPA. Turpinās sadarbība ar pašvaldībām ilgstošo bezdarbnieku-sociālo dienestu klientu aktivizēšanas veicināšanai:

Aktīva klātienē un neklātienē informācijas apmaiņa:

- semināri, tikšanās informācijas apmaiņai par aktualitātēm;
- sociālo dienestu regulāra informēšana par aktuālajām vakancēm novados;
- regulāra informācijas apmaiņa par bezdarba situāciju attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

Individuālais darbs ar klientu:

- individuāla gadījuma izvērtējums - bezdarba/darba vēstures analīze, nodarbinātību kavējošo faktoru identificēšana, atbalsta aktivitāšu plānošana, salāgošana u.c. (NVA, sociālie dienesti);
- trīspusēja sadarbība aktivitāšu plānošanā (NVA, sociālais dienests, klients);
- rezultātu analīze un jaunu sadarbības formu meklējumi;
- intensīva sadarbība APSD īstenošanā un bezdarbnieku ar atkarībām iesaistei “Minesotas programmā”;
- izvērtējot pašvaldības atbalsta piešķiršanu, tiek izvērtēta klienta un NVA sadarbība.

Papildus sadarbībai ar pašvaldību sociālajiem dienestiem NVA e-pakalpojumi un informācijas sniegšana par NVA pakalpojumiem ir iekļauti arī Valsts un pašvaldību vienoto klientu apkalpošanas centru (turpmāk – VPVKAC) pakalpojumu grozā (ko reglamentē MK 2017. gada 4. jūlija noteikumi Nr. 401 “Noteikumi par valsts pārvaldes vienoto klientu apkalpošanas centru veidiem, sniegto pakalpojumu apjomu un pakalpojumu sniegšanas kārtību”). NVA regulāri piedalās VARAM organizētajās VPVKAC darbinieku apmācībās, kuru ietvaros tiek sniegta informācija par NVA aktualitātēm un NVA e-pakalpojumu lietošanas praktiskās nodarbības. Saskaņā ar VPVKAC atskaiti 2015. gadā VPVKAC par NVA pakalpojumiem tika informēti 38 klienti, 2016. – 99 klienti, 2017. – 128 klienti, 2018. – 286 klienti. Tāpat NVA IS BURVIS tiek saņemti dati no pašvaldību datu sistēmas SOPA.

Datos ir redzama informācija, ja klients ir slēdzis līdzdarbības līgumu ar sociālo dienestu un sociālā dienesta darbinieku uzdevumi klientiem.

7.1.2. Izvērtēt iespēju paplašināt NVA īstenoto ADTP pasākumu nodrošināšanu ar kuponu metodi

Kopš 2011. gada NVA tās klientiem piedāvā iespēju pilnveidot savas prasmes, izmantojot apmācību kuponu sistēmu. Šī metode tika ieviesta kā viens no strukturālās reformas pasākumiem saskaņā ar starptautisko aizdevēju rekomendācijām. Apmācību kupons tiek izsniegts reģistrēšanās secībā, pēc tam bezdarbnieks var izvēlēties sev piemērotāko apmācību veidu un izglītības iestādi. Izvēlēta izglītības iestāde ne vienmēr ir spējīga nokomplektēt mācību grupu, līdz ar to personas iesaiste konkrētajā apmācību programmā var aizkavēties. Tomēr, izmantojot apmācību kuponus, klienti daudz īsākā laika periodā iesaistās apmācībās, salīdzinot ar sistēmu pirms tam, kad NVA pati komplektēja mācību grupas. Pozitīvi vērtējams arī fakts, ka līdz ar kuponu metodes ieviešanu bezdarbniekiem ir plašākas iespējas izglītības iestāžu un programmu izvēlē. Papildus ir mazināts tā sauktais „cherry picking” efekts, kad izglītības iestāde izvēlas jau tāpat izglītotākos, nevis tos, kam mācības ir ļoti nozīmīgas turpmākai integrācijai darba tirgū. Metodei ir vēl citas priekšrocības: konkurence starp izglītības iestādēm, atvērtas izglītības iestāžu iesaistes iespējas (nav jāpiemēro laikietilpīgas iepirkumu procedūras), kopējais NVA klientu apmierinātības pieaugums, apmācību kvalitātes uzlabojums u.c. Latvijas kuponu sistēma kā Eiropas labā prakse ir izmantota arī starptautiski (Latvijas praksi apmācību kupona ieviešanā pārņēma Igaunija, tāpat sistēma tika izmantota kā paraugs Grieķijas un Ukrainas strukturālajās reformās).

Salīdzinot ar privāto izglītības iestāžu iesaisti ESF projektā „Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”, valsts izglītības iestādes ir pasīvas bezdarbnieku izglītošanā. Šādu situāciju var uzskatīt kā neizmanto tu pieaugušo izglītības veicināšanas iespēju un resursu, ņemot vērā pēdējos gados ieguldītās investīcijas profesionālo izglītības kompetenču centru (PIKC) materiāltehniskās bāzes uzlabošanā. Sabiedrībai novecojoties un pieaugot mūžizglītības lomai, arī valsts profesionālās izglītības iestādēm ir nepieciešams izglītības pakalpojumus mērķēt uz pieaugušo izglītojamajiem. Līdz ar to LM redzējumā klientu iesaistei valsts atbalsta pasākumos brīvās tirgus konkurencē arī valsts profesionālo izglītības iestādēm (PII) ir jāvērs aktīvāka mārketinga komunikācija pieaugušo izglītības jomā. Līdzīgi bezdarbnieku skaitam sarūkot, pieaugušo izglītībā Latvijā lielāka nozīme būs tieši mūžizglītībai nodarbinātām personām, jo prasmes ir regulāri jāaktualizē.

Kopš 2015. gada vidēji katru gadu no kopējā NVA klientu iesaistes skaita profesionālajā izglītībā iesaistās 30% ilgstošie bezdarbnieki, 11% bezdarbnieki ar invaliditāti, 28% bezdarbnieki vecumā virs 50 gadiem un 8% bezdarbnieki pirmspensijas vecumā. Saskaņā ar NVA datiem 2017. gadā neformālajā izglītībā ar kuponu metodi iesaistījās 16% (10 083 personas) no vidējā NVA reģistrēto klientu skaita, transportlīdzekļu un traktortehnikas apmācībās tie bija 6 % (3 689 personas), savukārt profesionālajā tālākizglītībā un pilnveidē īpatsvara rādītājs veidoja 10,1 % (6 218 personas). Savukārt 2017. gadā apmācībās ar kuponu metodi iesaistījās vidēji 32,3 % no reģistrētā NVA klientu skaita (19 900 personas).

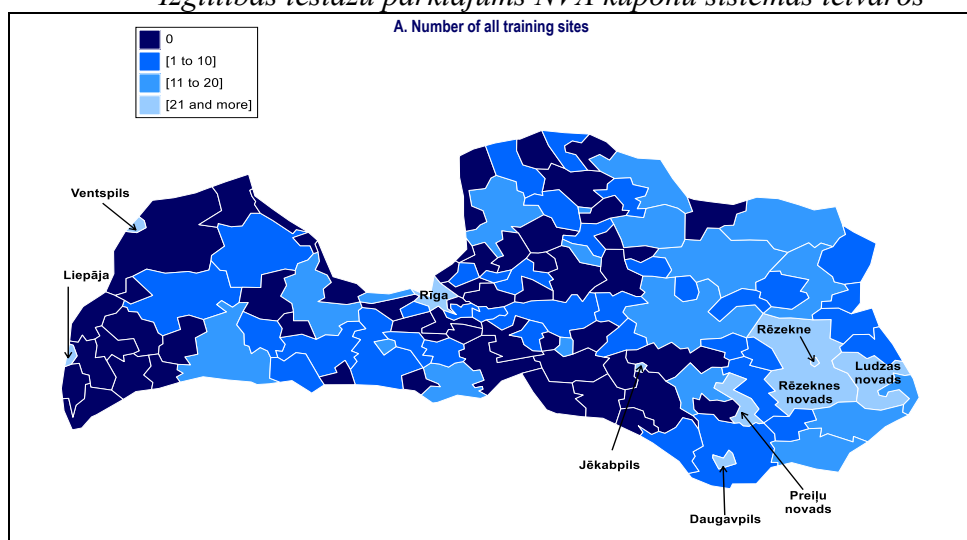
Latvijā aptuveni 77 % gadījumu bezdarbnieki un darba meklētāji izmanto NVA izsniegtos kuponus, lai uzsāktu mācības. OECD zinātniskajā pētījumā norādīts, ka kuponu sistēma var veicināt izglītības iestāžu konkurenci un programmu kvalitāti, ja nodarbinātības

dienestu darbinieki nav pavierši un neietekmē bezdarbnieku izvēles. Vienlaikus Latvijā OECD konstatē personu grupas, kas izmanto kuponus aktīvāk par citām, ko var skaidrot ar indivīda izglītības līmeni, t.sk. latviešu valodas prasmēm, dzimumu, vecumu u.c. OECD apmācību kupona iekļaušanas ietvaros aicina NVA vēl vairāk pievērsties tām bezdarbnieku grupām, kam izglītības pakalpojuma izvēle un kopējā informētība par kuponu sistēmu sagādā izaicinājumus valodas barjeras dēļ.

Kā vienu no galvenajiem šķēršļiem apmācību pieejamībā NVA klientiem OECD zinātniskajā pētījumā uzsver nevienmērīgo izglītības iestāžu ģeogrāfisko izplatību, kas nozīmē to, ka dažās pašvaldībās kupona saņēmējiem var būt grūti atrast tuvas mācību iespējas (skat. 11.attēlu). Līdz ar to nevienmērīgā izglītības iestāžu pārklājuma dēļ kuponu sistēma var arī neveicināt cerēto mācību kvalitāti un izglītības iestāžu konkurenci, jo izglītojamie visticamāk nesignalizēs par iespējamo neapmierinošo programmas saturu, neredzot citas alternatīvas izglītības iestāžu izvēlei.

Attēls nr.11

Izglītības iestāžu pārklājums NVA kuponu sistēmas ietvaros

Avots: OECD

OECD zinātniskajā pētījumā kā būtisks Latvijas situācijas analīzes un izpētes izaicinājums ir izcelts – **kā atrast veidus attiecībā uz privātajām izglītības iestādēm/mācību centriem, kas šķietami atbilst visiem uzņemšanas kritērijiem, taču kur apmācību rezultāti vai dalībnieku viedoklis nav pozitīvs.** OECD atzinīgi vērtē NVA centienus izstrādāt papildus kvalitātes kritērijus izglītības iestādēm, nodrošinot labākā pakalpojuma piedāvājumu bezdarbniekiem, kā rezultātā samazinātos NVA sadarbības partneru skaits.

OECD zinātniskā pētījuma rezultāti liecina, ka apmācību kupona izmantojamības koeficients visaugstākais saglabājas Latgalē, kas atklāj apmācību kuponu sistēmas trūkumu Rīgas pašvaldības teritorijā. Proti, Rīgā vakanču piedāvājums un līdz ar to arī nodarbinātības iespējas ir visaugstākās, tāpēc individuālā griezumā var mazināties pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides pieprasījums. Tomēr nav skaidru pierādījumu tam, vai Rīgas filiālēs izsniegtie apmācību kuponi netiek izmantoti ātrākas darba atrašanas dēļ (divu nedēļu laikā, kad kupons ir jārealizē).

7.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

Sarežģītās situācijas, kurās atrodas ilgstošie bezdarbnieki, nepieciešama holistiska pieeja un efektīva sadarbība starp NVA un pašvaldības sociālo dienestu. Tāpēc nepieciešams izveidot regulāru un strukturētu formātu sadarbībai starp NVA un pašvaldībām, sekojot pozitīvajiem rezultātiem, ko sniedza 2013. gada uz ilgstošiem bezdarbniekiem orientētais pilotprojekts.

Izaicinājumi, kas saistīti ar izglītības iestāžu nevienmērīgo ģeogrāfisko pārklājumu un apmācību nodrošināšanu ar kuponu metodi jārisina kompleksi, pilnveidojot mobilitātes atbalsta nosacījumus nokļūšanai uz mācību vietām vai dzīvošanai, jo īpaši attālākos apgabalos un lauku reģionos. Tāpat OECD vērtējumā Latvijai ir jāmazina “ieslēgšanas efekts” (“*lock-in effect*”), kad NVA klienti turpina atrasties NVA uzskaitē, jo nākas gaidīt uz iesaisti mācībās tieši grupu komplektācijas un izglītības pārklājuma dēļ. Līdzīgi bezdarbnieku ieslēgšanas efekts nemazinās situācijā, kad personai darba meklēšana nav prioritāte, jo tā fokusējas uz piemērotas izglītības iestādes atrašanu (kupona izmantošanu) vai uz mācībām, tādējādi neatgriežoties darba tirgū pēc iespējas ātrāk. OECD atzinīgi vērtē NVA sniegto iespēju tās klientiem izmantot apmācību kuponu pat tad, ja ir uzsāktas darba gaitas, tomēr tam ir nepieciešama arī darba devēja piekrišana. OECD redzējumā ieslēgšanas efektu varētu mazināt arī norma, kas ļautu NVA klientiem mācībās iesaistīties rīta pusē vai vakarā, tādējādi atvieglojot darba meklēšanu (ieskaitot tikšanos ar darba devējiem) dienas laikā, tomēr pastāv riski attiecībā uz kopējo bezdarbnieku motivāciju, pildot IDMP noteiktos uzdevumus.

Tabula Nr.11

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 7. Pilnveidot sadarbības mehānismu labāku darba tirgus rezultātu nodrošināšanai						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
7.1.	Pilnveidota sadarbība nodarbinātības veicināšanai institūciju starpā	LM/NVA	Izstrādāts modelis NVA filiāļu un pašvaldību sociālo dienestu sadarbībai	x (2013)	1	Izpildīts: Sadarbības modelis izstrādāts.
7.1.1.	Izvērtēt NVA un sociālo dienestu sadarbības modeļa izmēģinājuma projekta rezultātus un pilnveidot patstāvīgas sadarbības iespējas		Ieviests modelis NVA filiāļu un pašvaldību sociālo dienestu sadarbībai	x (2013)	1	Procesā: Izmēģinājumu-projekta īstenošanas rezultāti izvērtēti un sadarbība pilnveidota, bet tiek plānoti uzlabojumi intensīvākai individuālā gadījuma vadībai

						attiecībā uz ilgstošajiem bezdarbniekiem
<i>Darbības rezultāts:</i>						
Veicināta NVA filiāļu un pašvaldību sociālo dienestu sadarbība kopīgo klientu apzināšanai						
7.1.2.	Izvērtēt iespēju paplašināt NVA īstenoto ADTP pasākumu nodrošināšanu ar kuponu metodi	LM/NVA	Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars, kas saņēmuši NVA pakalpojumu s ar kuponu metodi	20% (2012)	30%	Izpildīts: Kuponu sistēmas darbība tiek regulāri vērtēta un šā brīža apjoms ir optimāls
<i>Darbības rezultāts:</i>						
Reģistrētajiem bezdarbniekiem ir iespēja izvēlēties izglītības iestādi, kurā apgūt profesionālās un neformālās izglītības programmas NVA pakalpojumu ietvaros						

8. Paaugstināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju, pilnveidojot darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes

8.1. Veicināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju darba tirgū ar apmācību palīdzību

Laika periodā no 2015. līdz 2017. gadam NVA reģistrētajiem bezdarbniekiem, t.sk. jauniešiem (no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot)) un darba meklētājiem, tika nodrošināta profesionālā tālākizglītība, profesionālā pilnveide, neformālās izglītības programmu apguve, kā arī transportlīdzekļu (t.sk. traktortehnikas) vadīšanas apmācības un KPP. Mācības tika finansētas ESF projekta “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” ietvaros.

Līdzās mācībām NVA klientiem pieejams atbalsts reģionālajai mobilitātei, bezdarbniekiem ar invaliditāti tiek nodrošināti to vajadzībām atbilstoši specifiskie pakalpojumi - surdotulka, ergoterapeita un specializēta transporta pakalpojumi, kā arī NVA klientu profesionālās un neformālās izglītības apguve tiek organizēta pēc darba devēja pieprasījuma.

LM un NVA prioritāte ir jau iepriekšējos gados uzsākto pilnveidojumu īstenošana apmācību pasākumos, jo īpaši kvalitātes kritēriju pastiprināšana izglītības iestādēm:

- 1) lai uzlabotu bezdarbnieku apmācību īstenošanas un programmu kvalitāti, tika stiprināta profesionālās apmācības, pārkvalifikācijas, kvalifikācijas paaugstināšanas un neformālās izglītības ieguves pasākumu īstenošanu (izglītības iestāžu) atbildība par pasākumu īstenošanas nosacījumu neievērošanu (finansiālas sankcijas) un negodīgas komercprakses īstenošanu;
- 2) no 2016. gada veiktās izmaiņas normatīvajā regulējumā paredz, ka ar būtiskiem apmācību īstenošanas nosacījumu pārkāpumiem izglītības iestāde var uz gadu tikt izslēgta no apmācību programmu īstenošanu saraksta;
- 3) ir ieviesti stingrāki izglītības iestāžu atlases kritēriji, kas saistīti ar pedagogu kvalifikāciju, programmu akreditācijas ilgumu un izglītības iestāžu pieejamību personām ar invaliditāti, kā arī paredzētas pilnvaras NVA svītrot izglītības iestādes piedāvājumu no izglītības piedāvājumu saraksta, ja divu gadu laikā norādītajā apmācību īstenošanas vietā netiek organizēta apmācība;
- 4) lai veicinātu iegūtās profesionālās izglītības izmantošanu praksē darba vietā un novērstu secīgu profesionālās izglītības programmu apguvi ilgā nepārtrauktā bezdarba periodā, tika veiktas izmaiņas MK noteikumos Nr.75, paredzot, ka bezdarbnieku var iesaistīt profesionālās izglītības programmu apgūvē, ja bezdarbnieks divu gadu periodā pēc profesionālās izglītības programmas pabeigšanas ir iekārtojies darbā un nostrādājis vismaz 2 mēnešus;
- 5) svarīgs aspekts pieaugušo izglītības procesā ir ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenču novērtēšanas nodrošināšana, kas tiek nodrošināta atbilstoši MK 2011.gada 22.februāra noteikumiem Nr.146 “Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci”. 2017.gadā jau 21 izglītības iestādei piešķirts deleģējums veikt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu. No 2014.gada līdz 2017.gadam profesionālo kompetenci novērtējušas 4193 personas. Vidēji gadā tiek veikti 1000 ieraksti Reģistrā par personām, kuras saņēmušas valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju apliecināšu dokumentu, kā arī sagatavoti un noslēgti vidēji 100 līgumi;

- 6) lai veicinātu profesionālās izglītības ieguves efektivitāti, kas izriet no novecojušām vai darba tirgū nepieprasītām profesionālām prasmēm, tiesiskajā regulējumā paredzētas **modulārās profesionālās izglītības programmas** bezdarbnieku apmācību ietvaros;
- 7) 2017. gadā tiesiskajā regulējumā tika veiktas izmaiņas, paredzot, ka NVA klientiem neformālās izglītības programmas valsts valodas apguvei atkārtoti var īstenot tikai tās izglītības iestādes, kurās VISC valsts valodas prasmju noslīguma pārbaudījumus pēdējā gada laikā sekmīgi nokārtojuši ne mazāk kā 60% izglītojamo. Šo izmaiņu pamatā ir kvalitātes kritēriju stiprināšana izglītības iestādēm;
- 8) lai nodrošinātu efektīvāku finanšu līdzekļu izlietojumu, īstenojot transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apmācības, tika veiktas izmaiņas, paredzot, ka transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apmācību programmas bezdarbnieku apmācību ietvaros ar kupona metodi atkārtoti varēs īstenot tikai tās izglītības iestādes, kurās pēc programmas apguves kvalifikācijas iegūšanas eksāmenu Ceļu satiksmes drošības direkcijā vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrā pēdējā gada laikā sekmīgi nokārtojuši ne mazāk kā 50% no pretendenta apmācīto personu skaita.

Modulārās profesionālās izglītības programmas Latvijā izstrādātas ESF projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” ietvaros, šo projektu īstenoja VIAA sadarbībā ar VISC, IKVD, LBAS, LDDK. Nozaru kvalifikāciju struktūras nosaka profesionālās izglītības saturisko ietvaru, kas, izmantojot modulāro pieeju, sniedz iespēju elastīgi veidot visa veida sākotnējās profesionālās izglītības, kā arī tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmas gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Paredzams, ka visu izglītības programmu un profesionālo kvalifikācijas pārbaudījumu saturs tiks pabeigts līdz 2021.gada beigām. Līdz ar to, lai būtu iespējams savlaicīgi reaģēt uz darba devēju un pieaugušo vajadzību prasmju piedāvājumu nozaru kvalifikāciju un modulāro izglītības līmeni, būtiska ir to sasaiste gan ar īstermiņa, gan vidējā termiņa prognozēšanu DTAPS ietvaros. Vienlaikus VISC ir paredzējis attīstīt e-NKS (Nozaru kvalifikāciju sistēmu), kas būtiski vienkāršos mūžizglītības programmu, programmu daļu un atsevišķu moduļu izmantošanu tālākizglītības un pilnveides programmās. Profesionālās kvalifikācijas novērtēšanas un piešķiršanas sistēma būs vienota visām NKS kvalifikācijām. Līdz ar to nepieciešama daudz ciešāka NVA, VIAA un VISC sadarbība ar mērķi pilnvērtīgāk informēt interesentus par iespējām apgūt darba tirgum vajadzīgas prasmes, kas atbilstu arī Nozaru kvalifikāciju struktūrām.

8.1.1. Izvērtēt izmēģinājuma projekta „Praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs” rezultātus un veikt nepieciešamās izmaiņas

Saskaņā ar 2007. gada 30.oktobra MK noteikumiem Nr.732 „Noteikumi par darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma apakšaktivitātes „Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība” pirmo un otro kārtu”, 2013. gada jūlijā tika uzsākts izmēģinājumsprojekts „Praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs” (turpmāk – Praktiskā apmācība), kas noslēdzās 2014. gada 31.maijā. LM Apmācību komisija 2013. gada 13.februāra sēdē nolēma atbalstīt praktiskās apmācības pie darba devēja prioritārajās nozarēs - apstrādes rūpniecībā (klasifikācija pēc NACE 2.red.: C10 – 33) un uz eksportu orientētās pakalpojumu nozarēs – transports un loģistika (klasifikācija pēc NACE 2.red.: H49 – 52),

tūrisms (klasifikācija pēc NACE 2.red.: I55, N79), informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (klasifikācija pēc NACE 2.red.: J61–62), visās profesijās, izņemot apmācības nekvalificētu vai mazkvalificētu darbu veikšanai (vienkāršo profesiju darbi atbilstoši Profesiju klasifikatora devītajai pamatgrupai).

Praktiskās apmācības nosacījumi paredzēja, ka darba devējs ir komersants (izņemot ārstniecības iestādi, kā arī izglītības iestādi, kuras pamatuzdevums ir izglītības programmu īstenošana), pašnodarbināta persona, biedrība vai nodibinājums (izņemot politisko partiju), kurš:

- 1) piedalās bezdarbnieku atlasē un nosaka apmācību vajadzības un minimālās izglītības un darba pieredzes prasības bezdarbniekiem;
- 2) apņemas apmācīt vismaz piecus bezdarbniekus, no kuriem vismaz diviem pēc apmācību pabeigšanas nodrošina darba vietu un apmācību laikā noslēgtā darba līguma pagarināšanu vismaz uz sešiem mēnešiem;
- 3) nodrošina bezdarbnieku praktisko apmācību vienu mēnesi, darba devējam un bezdarbniekam nodibinot darba tiesiskās attiecības.

Praktiskajā apmācībā bija iespējams arī piesaistīt ekspertus, kas ieguvuši atbilstošu izglītību vai ne mazāk kā divus gadus ilgu pieredzi profesijā, kurā veic bezdarbnieku praktisko apmācību. Ja netika piesaistīti iepriekš minētie eksperti, apmācību laikā darba devējam bija jānodrošina darba vadītājs, kam ir vismaz vidējā profesionālā izglītība un vismaz divu gadu pieredze attiecīgajā profesijā, kurā nodrošina bezdarbnieku praktisko apmācību.

Lai arī Praktiskajā apmācībā gandrīz pilnībā tika apgūta rezultatīvā rādītāja izpilde, tomēr sākotnēji izmēģinājumu projekta rezultatīvais rādītājs, tika noteikts krietni augstāks – 1000 iesaistīto bezdarbnieku, kas projekta laikā kopā ar ieplānoto finansējumu tika pakāpeniski samazināts.

Uz 2014. gada 30.jūniju saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem par Praktiskās apmācības īstenošanu kopumā tika izlietoti – 63 287 eiro jeb 4,4 % no sākotnēji ieplānotā finansējuma (sīkāk skat. 12.tabulu). Izmaksas par asistenta, surdotulka un ergoterapeita pakalpojumiem nebija, jo Praktiskajā apmācībā iesaistītajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti nebija nepieciešamība pēc šādiem pakalpojumiem.

Tabula Nr.12

Praktiskās apmācības prioritārajās nozarēs plānotais finansējums un tā faktiskais izlietojums uz 30.06.2014.

Nr. p.k.	Izmaksu Pozīcija	Plānotais finansējums (EUR)	Izlietotais finansējums 2013.gadā (EUR)	Izlietotais finansējums 30.06.2014. (EUR)	Izlietotais finansējums KOPĀ: (EUR)	Plānotā finansējuma izlietojums %
1.	Praktiskās apmācības izmaksas	284 570,00	24 170,31	24 289,31	48 459,62	17,0
2.	Izdevumu segšanai par obligāto veselības pārbaūžu veikšanu	28 460,00	728,69	514,67	1 243,36	4,4
3.	Dotācija bezdarbnieka darba algai	1 137 446,71	0,00	13 584,92	13 584,92	1,2
KOPĀ:		1 450 476,71	24 899,00	38 388,90	63 287,90	4,4

Avots: NVA

Praktiskajā apmācībā iesaistītajiem bezdarbniekiem kopumā bija augsts darbā iekārtošanās rādītājs, ko, iespējams, ietekmēja viens no pasākuma īstenošanas nosacījumiem

LMZin_200819_IN_pamatn

- dotācija bezdarbnieka darba algai 1135,30 eiro apmērā par katru bezdarbnieku darba devējam tiek izmaksāta tikai pēc 6 mēnešu bezdarbnieka nodarbināšanas.

Izvērtējot Praktiskās apmācības īstenošanas gaitu, saskaņā ar 2014. gada 23. decembra MK noteikumiem Nr. 836 ESF projektā “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” Praktiskā apmācība, sākot ar 2015. gada maiju, turpinājās kā viens no NVA īstenojamiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem „Apmācība pie darba devēja”, neizdalot prioritārās nozares, bet par jaunu izvērtējot pasākuma nosacījumus, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi pasākuma īstenošanā un bezdarbnieku iesaisti tajā. Tādējādi šobrīd pasākumā “**Apmācība pie darba devēja**” (turpmāk – **APDD**), kura mērķis ir darba devējam vajadzīgā darbinieka praktiskā sagatavošana, organizējot apmācību uzņēmuma darba vietā¹¹, ir paredzēta ikmēneša darba algas dotācija (proporcionāli dienu skaitam, kurās bezdarbnieks iesaistījies pasākumā):

- par pirmajiem 3 mēnešiem – 200 eiro apmērā;
- par pēdējiem 3 mēnešiem – 150 eiro apmērā;

Tāpat pasākuma ietvaros tiek piemērotas arī citas dotācijas - dotācija Praktiskajā apmācībā iesaistīto bezdarbnieku darba vadītājam 50 % apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra; dotācija izdevumu segšanai par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem līdz 100 eiro, dotācija darba vietas pielāgošanai bezdarbniekam ar invaliditāti 711 eiro apmērā un dotācija līdz 30 eiro bezdarbnieka obligātajām veselības pārbaudēm, kuras noteiktas normatīvajos aktos.

Praktiskā apmācība ietver profesionālās kompetences apgūšanu, kas atbilst pirmā, otrā vai trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālajai kompetencei. Praktisko apmācību neorganizē nekvalificētos un mazkvalificētos darbos. Pēc praktiskās apmācības pabeigšanas bezdarbniekam vismaz trīs mēnešus jāturpina darbs pie tā paša darba devēja.

Kopumā 2017. gadā APDD tika iesaistīti 313 bezdarbnieki (178 bezdarbnieki 2016. gadā, 121 bezdarbnieks - 2015. gadā). Visvairāk bezdarbnieku praktiskās apmācības ietvaros 2017. gadā sagatavoti sekojošās profesijās: pavārs – 22, telefonists – 20, projekta vadītāja asistents – 15, pārdevējs konsultants – 13, mazumtirdzniecības veikala pārdevējs – 12, zāgēšanas operators – 10, saiņošanas operators - 9. No uzsākušajiem 313 bezdarbniekiem apmācību pabeidza 117 bezdarbnieki, 103 turpina dalību pasākumā 2018. gadā. Savukārt 93 personas bija pārtraukušas dalību (81 - attaisnotu iemeslu dēļ, 12 – neattaisnotu).

Kopumā secināms, ka ADDP no gadu uz gadu kļūst aizvien pieprasītāks, tomēr līdzīgi kā bezdarbnieku apmācībā pēc darba devēja pieprasījuma nepieciešams turpināt iesāktos NVA informētības pasākumus tā atpazīstamības veicināšanā, tādējādi sekmējot ziņas nodošanu Latvijas uzņēmumiem par iespēju iegūt kvalificētu darbaspēku no pārkvalificēto bezdarbnieku vidus profesijās un nozarēs, kurās darbaspēka nepietiekamība ir vērojama visvairāk (piemēram, autopārvadājumu, ēdināšanas pakalpojumu jomā).

8.1.2. Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kvalifikāciju un kompetences atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām un indivīda interesēm

Pieaugušo izglītības nodrošināšanai tika veicināta nodarbināto personu profesionālās kompetences un kvalifikācijas pilnveide. 2017. gadā tika uzsākta 8.4.1. SAM projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” īstenošana. Tā ietvaros nodarbinātām personām vecumā no 25 gadiem pēc indivīda iniciatīvas tiek sniegts atbalsts profesionālās kvalifikācijas un kompetences pilnveidei, tajā skaitā, nodrošināti karjeras

¹¹ Plašāk: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=446&mid=53&txt=3981>

konsultanta pakalpojumi. Kopumā projekts aptvers vairāk nekā 38 000 personu, prioritāri sniedzot atbalstu sociālā riska grupu nodarbinātajiem.

Projekta ietvaros no 2017. gada organizētas jau trīs mācību kārtas (mācības vēl turpinās), sadarbībā ar vidēji 60 izglītības iestādēm piedāvājot vidēji vairāk nekā 300 dažādas izglītības programmas katrā mācību kārtā. Projekta informācija ir sniegta 13.tabulā.

Tabula Nr.13

VIAA īstenotais projekts "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide"

Īstenošanas periods: 2017. gada 1. janvāris – 2022. gada 31. decembris
Finansējums: Kopējais attiecināmais finansējums 25 353 413 EUR (ESF finansējums 21 550 401 EUR; Valsts budžeta līdzfinansējums 3 803 012 EUR)
Mērķis: Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci, lai laikus novērstu darbaspēka kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus pieprasījumam, veicinātu strādājošo konkurētspēju un darba produktivitātes pieaugumu
Mērķa grupa: Mācībām var pieteikties strādājoši un pašnodarbināti iedzīvotāji vecumā 25+. Nodarbinātajiem pieejamie izglītības pakalpojumi (ES fondi un valsts apmaksā 90%; persona – 10%):
Mācību programmas: - profesionālās tālākizglītības programmas - profesionālās pilnveides programmas - neformālās izglītības programmas Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšana (ja darba tirgum nepieciešamās prasmes ir jau iegūtas darba vidē vai citur, var iegūt kvalifikāciju, nokārtojot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu)

Avots: VIAA

2017. gada novembrī noslēdzās pirmā uzņemšanas kārta, kurā nodarbinātajām personām bija iespējams pieteikties mācībām atbilstoši tautsaimniecībai prioritāro nozaru vajadzībām. Mācībām pieteicās 5565 personas. 2018. gada 1.ceturksnī tika uzsākts pirmais mācību cikls nodarbinātajām personām, kopumā 193 izglītības programmu apguvē iesaistot 3695 personas. 2017. gadā tika uzsākta mācību piedāvājuma izveide otrajai uzņemšanas kārtai 12 nozarēs, uzsākot mācības 2018. gadā. Organizēta arī trešā uzņemšanas kārta, nodarbinātajām personām piedāvājot apgūt vispārējās prasmes (sīkāk. skat. 14. tabulā).

Trīs mācību kārtās kopumā aptvertas mācību vajadzības 12 tautsaimniecības nozarēs: būvniecība; kokrūpniecība; elektronisko un optisko iekārtu ražošana, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas; metālapstrāde, mašīnbūve un mašīnzinības; tekstilizstrādājumu, apģērbu, ādas un ādas izstrādājumu ražošana; pārtikas rūpniecība un lauksaimniecība; ēdināšanas pakalpojumi un tūrisms; drukas un mediju tehnoloģijas; transports un loģistika; enerģētika; ķīmiskā rūpniecība; kultūra (bibliotēkas).

Tabula Nr.14

Iesaiste "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide" projektā

Izglītības programmas veids	1.kārta (2017. g. 2.pusgads)	2.kārta (2018. g. 1.pusgads)	3.kārta (2018. g. 2.pusgads)	KOPĀ	
Neformālās izglītības programma	3424	3895	6195	13514	79%
Profesionālās pilnveides programma	99	472	1354	1925	11%
Profesionālās tālākizglītības programma	447	517	761	1725	10%

KOPĀ	3970	4884	8310	17164
Nodarbināto iesaiste mācībās (personu skaits)				
Sievietes 43%, vīrieši 58%				
Sadalījums pēc izglītības līmeņiem:				
Pabeigta prof. vidējā vai jebkura veida augstākā izglītība: 13576 personas				
Pabeigta vai nepabeigta pamatizglītība vai vispārējā vidējā izglītība: 7712 personas				
Sadalījums pēc vecuma grupām				
25 – 44 gadi: 11801 personas				
45 – 49 gadi: 1976 personas				
Virs 50 gadiem: 3387 personas.				
Pieprasītākās mācību programmas: C kategorijas autovadītāju apmācība; Datu analīze un pārskatu sagatavošana (MS Excel); Digitālais mārketing; AGILE un SCRUM projektu vadība; Elektrotehniķis (profesija).				
Līdz 2018. gadam mācības pabeiguši 10 600 nodarbinātie (mācības vēl turpinās).				

Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojumu izmantojuši 210 nodarbinātie. Populārākās iegūtās kvalifikācijas: Valsts policijas jaunākais inspektors, Bibliotekārs, Elektrotehniķis, Aprūpētājs.

No 8 859 mācības uzsākušajiem 1. un 2. mācību kārtā, tās veiksmīgi pabeidza 7 584 nodarbinātie. Mācības vēl turpināja 747, bet pārtrauca 528. Salīdzinājumā ar 1. un 2. kārtu, 3. kārtā ir mazinājusies iesaiste tālākizglītības programmās (par 2%) un neformālās izglītības programmās (par 9%), bet augusi iesaiste profesionālās pilnveides programmās (par 10%) – galvenokārt IKT nozarē (Digitālais mārketing, Projektu vadība Agile, Scrum).

VIAA sadarbības ar NVA rezultātā no 2017. gada oktobra līdz 2018. gada beigām karjeras konsultāciju saņēmis 321 nodarbinātais vecumā 25+.

Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojuma izmaksu kompensācijai pieteikušās 209 personas, atbalstu saņēmušas 175 personas. Turpinās sadarbība ar 82 pašvaldībām, kurās ir pieejams pieaugušo izglītības koordinators atbalsts.

Galvenie IZM secinājumi, balstoties uz līdzšinējo pieredzi projekta īstenošanā:

1. nepieciešams veicināt PIKC iesaisti pieaugušo izglītības īstenošanā. Trīs kārtās PIKC piedāvā tikai 9% no kopējā izglītības piedāvājuma;
2. nepieciešams veicināt izglītības iestāžu aktivitāti mācību vajadzību identificēšanā un tām atbilstoša izglītības satura radīšanā, sadarbojoties ar darba devējiem, izglītības iestāžu konventiem;
3. mācību piedāvājuma veidošanas gaitā, nosakot nozaru mācību vajadzības, ne visas NEP sniedza savu ieguldījumu vajadzīgajā kvalitātē un apmērā;
4. katrā mācību kārtā (līdz šim bijušas 3) ir novērots, ka izglītības iestādes nevar nosegt visas identificētās mācību vajadzības, proti, ir ļoti daudz (36) nozaru ekspertu noteiktas mācību vajadzības, par kurām izglītības iestādes nesniedz izglītības programmu piedāvājumu.

Dati par pieaugušo izglītībā iesaistīto personu īpatsvaru 25-64 gadu vecumā liecina, ka pēdējos gados ir novērojams neliels pieaugums: no 5,6% 2014. gadā līdz 7,5% 2017. gadā, kas ir mazāk, nekā vidējais ES rādītājs, kurš pārskata periodā nav ievērojami mainījies. 2016. gadā tika apstiprināts Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plāns 2016.-2020. gadam, kura mērķis ir izglītības pieejamības un kvalitātes nodrošināšana iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu vecuma, dzimuma, iepriekšējās izglītības, dzīves vietas, ienākumu līmeņa, etniskās piederības, funkcionāliem traucējumiem un citiem faktoriem. Šī plāna ieviešanas

koordinācijai un uzraudzībai tika izveidota starpnozaru konsultatīva institūcija Pieaugušo izglītības pārvaldības padome, kuras sastāvā ir pieaugušo izglītībā iesaistīto ministriju un citu organizāciju pārstāvji, kā arī sociālo un sadarbības partneru pārstāvji. 2017. gadā IZM izstrādāja Vadlīnijas pieaugušo neformālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas politikas ieviešanai. Lai motivētu profesionālās izglītības iestādes, darba devējus un iedzīvotājus vairāk iesaistīties pieaugušo izglītībā, sagatavoti priekšlikumi veicamajiem pasākumiem un izmaiņām normatīvajā regulējumā.

Papildus ir uzsākts darbs, lai stiprinātu PIKC metodisko darbu, tādējādi ir sadalītas metodiskās jomas atbilstoši PIKC īstenotajām izglītības programmām nozarēs. PIKC uzdevums ir būt vadošajam metodiskā darba īstenotājiem attiecīgajā nozarē/jomā, nodrošinot metodisko atbalstu gan savas, gan citu profesionālās izglītības iestāžu profesionālās un pieaugušo izglītības pedagogiem. ESF projekta SAM 8.5.3 “Profesionālās izglītības iestāžu efektīva pārvaldība un personāla kompetences pilnveide” ir izstrādāts metodiskais materiāls “Praktisks ceļvedis darbam ar pieaugušajiem profesionālās izglītības iestādēs, pieaugušo izglītības sekmēšanai tiek organizēti semināri andragoģijā. Vienlaikus IZM un VISC, pilnveidojot profesionālo skolu finansēšanas modeli, paredz iespēju iekļaut sākotnējās profesionālās izglītības grupās arī pieaugušos, kas vēl vairāk sekmētu gan nodarbināto, gan bezdarbnieku iesaisti profesionālajā tālākizglītībā.

8.1.3. Īstenot apmācības (t.sk. e-prasmes) un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk. iesaistot darba devējus

NVA organizētajā profesionālās tālākizglītības ieguvē uzsvars bija uz apstrādes rūpniecības, enerģētikas, būvniecības, transporta un uzglabāšanas, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, kā arī izmitināšanas un ēdināšanas izglītības programmām, ko atbilstoši darba tirgus pieprasījumam, darba tirgus prognozēm, kā arī nozaru attīstības tendencēm nosaka LM Apmācību komisija, tādējādi lēmumus par bezdarbnieku mācību vajadzībām pieņemot uz pierādījumiem balstītas analīzes pamata. OECD vērtējumā Apmācību komisija sekmē bezdarbnieku un darba meklētāju prasmju apguves atbilstību darba tirgus vajadzībām, nosakot piemērotākās izglītības programmas, kā arī nodrošinot ieinteresēto pušu pārstāvniecību un viedokli.

NVA klientu iesaiste profesionālajā tālākizglītībā un pilnveidē:

Laika periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam profesionālās pilnveides un tālākizglītības programmu apguvē iesaistījās, t.sk. JG ietvaros, 17 486 bezdarbnieki (skat. 15.tabulu). Vērojamas pozitīvas tendences saistībā ar darbā iekārtošanās rādītājiem pēc pārkvalifikācijas pasākumu pabeigšanas. Trīs gadu laikā darbā iekārtojas vidēji virs 40 % apmācībā iesaistīto bezdarbnieku, kas ir augsts rādītājs pat ES dalībvalstu vidū. Laika periodā no 2014. gada 1.jūlija līdz 2015. gada 30.jūnijam dalību profesionālās apmācības ietvaros pabeidza 3 326 bezdarbnieki, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2015.) izdevās iekārtoties 1 362 personām jeb 41 %. Laika periodā no 2015. gada 1.jūlija līdz 2016. gada 30.jūnijam dalību profesionālās apmācības ietvaros, t.sk. JG, pabeidza 6 104 bezdarbnieki, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2016.) izdevās iekārtoties 2 371 personām jeb 38,8 %. Laika periodā no 2016. gada 1.jūlija līdz 2017. gada 30.jūnijam dalību profesionālās apmācības ietvaros, t.sk. JG, pabeidza 5 302 bezdarbnieki, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2017.) izdevās iekārtoties 2 232 personām jeb 42,1%.

Profesionālajā izglītībā iesaistīto bezdarbnieku skaits

Apmācību pasākumi	Projekts “Jauniešu garantijas”	Projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”	Kopā	Atskaitīti no mācībām
2015				
Profesionālās apmācību programmas:	995	3477	4472	308
Profesionālā tālākizglītība	669	2090	2759	
Profesionālā pilnveide	326	1387	1713	
2016				
Profesionālās apmācību programmas:	1480	5 316	6796	467
Profesionālā tālākizglītība	1042	3183	4225	
Profesionālā pilnveide	438	2133	2571	
2017				
Profesionālās apmācību programmas:	1568	4650	6218	471
Profesionālā tālākizglītība	1101	2893	3994	
Profesionālā pilnveide	467	1757	2224	

Avots: NVA

Vidējās izmaksas no 2015.-2017.gadam profesionālās izglītības programmu apguvē bija 969 eiro (t.sk. apmācību maksa 719 eiro un stipendija 250 eiro), kur viena profesionālās tālākizglītības programmu apguvē iesaistītā faktiskās vidējās izmaksas veidoja 1 306 eiro, t.sk. apmācību maksa 945 eiro un stipendija 362 eiro. Savukārt profesionālās pilnveides programmu apguvē iesaistītā vidējās izmaksas veidoja 571 eiro, t.sk. apmācību maksa 453 eiro un stipendija 228 eiro. Pieaugušo profesionālā tālākizglītības un pilnveides izlietotais finansējums, kā arī iesaistes rādītāji dzimumu griezumā (bez JG) ir atspoguļoti 16.tabulā.

Tabula Nr.16

Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija vai kvalifikācijas paaugstināšana

Periods	Sievietes	Vīrieši	Kopā	Finansējums (EUR)*
2015. gads	1734	1053	2787	2 742 240
2016. gads	3416	1900	5316	5 115 961
2017. gads	3153	1497	4650	4 448 849

*Apmācības finansējums un pasākumos iesaistīto skaits. ESF projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”

Valsts profesionālās izglītības iestādes ir mazāk aktīvas bezdarbnieku pārkvalificēšanā, salīdzinot ar privātajiem mācību centriem un izglītības iestādēm, ko LM uzskata kā neizmantotu pieaugušo izglītības veicināšanas iespēju un resursu, ņemot vērā pēdējos gados ERAF un valsts ieguldītās investīcijas PIKC materiāltehniskās bāzes uzlabošanā¹² un to mācību vides piemērotību atbilstoši uzņēmumu prasībām. No 2014. līdz 2016. gadam LM sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju īstenoja divu kārtu

¹² Ieguldījumi PIKC tiek veikti ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda DP 8.1.3.SAM “Palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu” īstenoto projektu ietvaros

izmēģinājumu projektu „Profesionālās tālākizglītības programmu īstenošana bezdarbniekiem valsts vai pašvaldību dibinātās izglītības iestādēs”.

Izmēģinājumu projekta pirmajā kārtā¹³, kas sākotnēji paredzēja 200 bezdarbnieku pārkvalifikāciju, tālākizglītības programmu apguvē tika iesaistīti 164 bezdarbnieki, no kuriem mācības pabeidza 125 bezdarbnieki. Izmēģinājumu projekta otrajā kārtā¹⁴ kopumā tika iesaistīts 181 bezdarbnieks (arī no plānotā – 200, bezdarbnieku skaita). Sadarbība tika īstenota ar 14 izglītības iestādēm par 17 profesionālās tālākizglītības programmu īstenošanu.

Izmēģinājumu projektā konstatētais: (1) PIKC un profesionālās izglītības iestādes (PII) nespēja nodrošināt nepārtrauktu tālākizglītības programmu apguvi visa gada garumā (vasaras mēnešos); (2) Ierobežots pasniedzēju skaits un to noslogotība, kas neļauj skolām nodrošināt vienlaicīgu bezdarbnieku izglītības apguvi vairāk par divām vai trijām mācību grupām vienā profesionālās tālākizglītības programmā; (3) PIKC un PII nespēja elastīgi izmantot NVA segtās izmaksas par bezdarbnieku iesaisti tālākizglītībā, kas tiek iekļautas apmācību kupona vērtībā; (4) NVA filiāļu sarežģījumi ar bezdarbnieku mācību grupu komplektēšanu (secināms, ka mācību grupu komplektēšana ārpus apmācību kuponu sistēmas, speciāli novirzot bezdarbniekus uz PIKC un PII, neveicināja pilnvērtīgu bezdarbnieku iesaisti izmēģinājumu projektā); (5) apmācāmo nevēlēšanās dzīvot šķirti no savām ģimenēm, reti izmantojot mobilitātes atbalstu un izvēloties izglītības iestādes, kas ir tuvāk viņu dzīvesvietām (privātās izglītības iestādes apmācību kuponu sistēmas ietvaros) u.c.

Lai veicinātu valsts izglītības iestāžu iesaistīšanos bezdarbnieku apmācībā kuponu sistēmā, ir veiktas izmaiņas normatīvajā regulējumā, paredzot, ka LM Apmācību komisija apstiprina darba tirgū nepieciešamo modulāro profesionālo izglītības programmu iekļaušanu Apmācību jomu un profesiju sarakstā, kā arī paredzēta izglītības programmu apguves organizēšana darba dienās pēc plkst. 18.00 aktīvā nodarbinātības pasākuma “Bezdarbnieku apmācība pēc darba devēja pieprasījuma” ietvaros.

Papildus IZM plāno izstrādāt mehānismu un atbalsta pasākumus PIKC un valsts un pašvaldību dibināto profesionālās izglītības iestāžu motivēšanai iesaistīties pieaugušo izglītībā, ar mērķi atvieglot šo iestāžu dalību arī NVA organizēto bezdarbnieku tālākizglītības pasākumos. Plānotie uzdevumi tika iekļauti EM informatīvajā ziņojumā “Par Nodarbinātības padomes ietvaros identificēto pasākumu kopumu un to izpildes termiņiem” un 2017.gada 21. martā protokollēmumā (prot. Nr. 14 31.§)¹⁵. Sešos PIKC darbojas pieaugušo izglītības/mūžizglītības centri/nodaļas. Erasmus+ projekta “Nacionālie koordinatori Eiropas programmas īstenošanai pieaugušo izglītībā” ietvaros PIKC tiek rīkotas reģionālās diskusijas “Pieaugušo izglītība Latvijā”.

NVA klientu iesaiste neformālajā izglītībā:

Laika periodā no 2014. gada 1.jūlija līdz 2015. gada 30.jūnijam dalību neformālās izglītības apguvē (izņemot valsts valodas apmācību) pabeidza 7 792 bezdarbnieki un darba meklētāji, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2015.) izdevās iekārtoties 2 748 personām jeb 35,3 %. Savukārt valsts valodas apguvi minētajā laika perioda

¹³ Plašāka informācija par izmēģinājumu projekta 1.kārtas rezultātiem pieejama informatīvajā ziņojumā "Par izmēģinājumu projekta "Profesionālās tālākizglītības programmu īstenošana bezdarbniekiem valsts vai pašvaldību dibinātās izglītības iestādēs" īstenošanu", pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40351224>

¹⁴ Plašāka informācija par izmēģinājumu projekta 2.kārtas rezultātiem pieejama informatīvajā ziņojumā "Par izmēģinājumu projekta "Profesionālās tālākizglītības programmu īstenošana bezdarbniekiem valsts vai pašvaldību dibinātās izglītības iestādēs" 2.kārtas īstenošanu", pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40414666>

¹⁵ Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2016-05-12&dateTo=2017-05-12&text=Par+Nodarbin%C4%81t%C4%ABas+padomes+ietvaros+identific%C4%93to+pas%C4%81kumu+kopumu+&org=0&area=0&type=0>

pabeidza 2 772 NVA klienti, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2015.) izdevās iekārtoties 868 personām jeb 31,3 %.

Laika periodā no 2015. gada 1.jūlija līdz 2016. gada 30.jūnijam dalību neformālās izglītības apgūvē, t.sk. JG, izņemot valsts valodas apmācību, pabeidza 13 524 bezdarbnieki un darba meklētāji, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2016.) izdevās iekārtoties 4 287 personām jeb 31,7 %. Savukārt valsts valodas apguvi minētajā laika perioda pabeidza 2 849 NVA klienti, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2016.) izdevās iekārtoties 873 personām jeb 30,6 %.

Laika periodā no 2016. gada 1.jūlija līdz 2017. gada 30.jūnijam dalību neformālās izglītības apgūvē, t.sk. JG, izņemot valsts valodas apmācību, pabeidza 9 651 bezdarbnieki un darba meklētāji, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2017.) izdevās iekārtoties 3 602 personām jeb 37,3%. Savukārt valsts valodas apguvi minētajā laika perioda pabeidza 1 593 NVA klienti, no kuriem darbā pirmo 6 mēnešu laikā (periodā līdz 31.12.2017.) izdevās iekārtoties 540 personām jeb 33,9%.

Tabula Nr.17

Neformālajā izglītībā iesaistīto bezdarbnieku un darba meklētāju skaits

Apmācību pasākumi	Projekts “Jauniešu garantijas”	Projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”	Kopā
2015			
Neformālās izglītības ieguve:	905	12 366*	13271
Svešvalodas un datorzinību programmas	475	6689	7164
Valsts valodas apmācība	207	2986	3193
Transportlīdzekļu vadītāju apmācība	102	1412	1514
Traktortehnikas vadītāju apmācība	121	1279	1400
Atskaitīti no mācībām	474		
2016			
Neformālās izglītības ieguve:	2363	13786	16149
Svešvalodas un datorzinību programmas	1375	8805	10180
Valsts valodas apmācība	396	2206	2602
Valsts valodas apmācība bez starpniekvalodas	2	9	11
Transportlīdzekļu vadītāju apmācība	142	1574	1716
Traktortehnikas vadītāju apmācība	448	1192	1640
Atskaitīti no mācībām	609		
2017			
Neformālās izglītības ieguve:	2841	10931	13772
Svešvalodas un datorzinību programmas	1498	6405	7903
Valsts valodas apmācība	323	1817	2140
Valsts valodas apmācība bez starpniekvalodas	10	30	40
Transportlīdzekļu vadītāju apmācība	487	1369	1856
Traktortehnikas vadītāju apmācība	523	1310	1833
Atskaitīti no mācībām	686		
*2015.gadā NVA klientu iesaiste izglītībā tika organizēta arī no Valsts nodarbinātības speciālā budžeta un Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība Latvijā 2.kārta finansējuma			

Avots: NVA

Viena neformālās izglītības programmu apgūvē iesaistītā faktiskās vidējās izmaksas laika periodā no 2015. - 2017. gadam veidoja 522 eiro, t.sk. apmācību maksa 361 eiro un stipendija 161 eiro. Savukārt transportlīdzekļu/ traktortehnikas vadītāju apmācībā iesaistītā vidējās izmaksas veidoja 800 eiro, t.sk. apmācību maksa 694 eiro un stipendija 105 eiro. Neformālajā izglītībā (t.sk. transportlīdzekļu un traktortehnikas apmācībās) izlietotais finansējums (ESF projekta “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” ietvaros) ir atspoguļots 18. tabulā.

Tabula Nr.18

NVA klientu iesaiste neformālajā izglītībā un izlietotais finansējums (bez JG)

Periods	Sievietes	Vīrieši	Kopā	Finansējums (EUR)*
2015. gads	7 033	5 333	12 366	5 705 732
2016. gads	8038	5748	13786	7 552 540
2017. gads	6163	4768	10931	6 224 392

*Apmācības finansējums un pasākumos iesaistīto skaits. ESF projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”

2016. gada sākumā MK noteikumos Nr.75 un saistītajos ESF projekta īstenošanas noteikumos tika paredzēts, ka NVA neformālās izglītības pasākumā valsts valodas apguvei dažādos valsts valodas prasmes līmeņos bezdarbnieku un darba meklētāju var iesaistīt ne vairāk kā trīs reizes viena gada laikā, ja bezdarbnieks vai darba meklētājs šajā laikā nav iesaistīts citas neformālās izglītības programmas apgūvē. Tas nozīmē, ka programmas valsts valodas apguvei secīgi dažādos līmeņos var apgūt 3 reizes gadā, iepriekšējo 2 vietā. Ņemot vērā nepieciešamību veicināt bēgļu un personu ar alternatīvo statusu ātrāku un sekmīgāku iekļaušanos Latvijas darba tirgū, LM Apmācību komisija papildināja (26.07.2016.) neformālās izglītības sarakstu papildināja ar valodu apmācību programmām “Latviešu valoda bez starpniekvalodas” (A1 un A2; B1 un B2; C1 un C2 prasmju līmeņos – katrs līmenis 120 mācību stundu apjomā). Tādējādi sekmīgi pabeidzot latviešu valodas pamata līmeni bez starpniekvalodas, bēglim vai personai ar alternatīvo statusu ir iespējams NVA turpināt iesākt latviešu valodas apguvi nākamajos līmeņos, mācoties bez starpniekvalodas. Savukārt programmu noteikšana apakšlīmeņos sniedz iespēju kvalitatīvai un pakāpeniskai valodas apguvei pirms iesaistes katrā no nākamajiem kursu līmeņiem.

Kopš 2016.gada oktobra jaunajās mācību programmās „Latviešu valoda bez starpniekvalodas” vidējā un augstākajā valodas apguves līmenī var iesaistīties tie bezdarbnieki, kuri neatbilst bēgļu vai alternatīvajam statusam, bet kuriem nav angļu vai krievu valodas zināšanas, lai apgūtu latviešu valodu, izmantojot šīs starpniekvalodas. Īstenojot neformālās izglītības programmu „Latviešu valoda bez starpniekvalodas” bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kopš 2018.gada beigām apmācību kuponu metode netiek piemērota, un šo neformālās izglītības programmu īstenošanu nodrošina pakalpojumu sniedzējs, kas vienlaikus apmācāmajiem nodrošina arī latviešu valodas mentora bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu pakalpojumu. Šo pakalpojumu sniedzējus NVA izvēlas atbilstoši normatīvajiem aktiem par publiskajiem iepirkumiem. Plānots, ka izglītības iestāde nodrošinās gan latviešu valodu bez starpniekvalodas mācību klasē, gan darba vietā. Tas veicinās efektīvāku latviešu valodas apguvi, jo abos mācību posmos (gan klasē, gan darba vietā) mācību metodes un saturs tiks pielāgots katras personas individuālajām vajadzībām, mācīšanās ātrumam un iepriekšējai mācību pieredzei.

Viena no NVA prioritātēm ir sadarbība ar darba devējiem. Uzņēmēji ar NVA un ESF finansiālu atbalstu var apmācīt un iegūt sev nepieciešamos speciālistus no bezdarbnieku

vidus pasākuma “Bezdarbnieku apmācība pēc darba devēja pieprasījuma” ietvaros¹⁶. Ja kādam uzņēmumam vajadzīgs profesionāls speciālists, NVA pēc darba devēja pieprasījuma iesaista bezdarbnieku uzņēmumam nepieciešamajās profesijās jebkurā licencētā profesionālās pilnveides izglītības programmā, profesionālās tālākizglītības vai neformālās izglītības programmā. Apmācības laikā bezdarbniekam tiek maksāta stipendija – 5 eiro par vienu mācību dienu. Pēc apmācības pabeigšanas darba devējam jāpieņem bezdarbnieks darbā un attiecīgajā profesijā jānodarbina vismaz trīs mēnešus.

No 2015. līdz 2017. gadam Apmācības kopā organizētas pēc 39 uzņēmumu pieprasījuma (2015. gadā 6 uzņēmumi; 2016. gadā – 16; 2017. gadā – 17), profesionālās un neformālās izglītības mācības iesaistot 137 bezdarbniekus (2015. gadā iesaistīta 21 persona; 2016. gadā – 79; 2017. gadā – 37). Lai arī redzams, ka gadu no gada iesaistīto uzņēmumu skaits pasākumā palielinās, tomēr vēl joprojām ir nepieciešams popularizēt darba devēju vidū iespēju apmācīt NVA reģistrētos klientus.

Ar mērķi veicināt darba devēju iespējas plašākai NVA mērķauditorijas iesaistei apmācībās pasākuma ietvaros, tādējādi sekmējot aktīvāku darbaspēka resursu iesaisti apmācībās pēc tieša uzņēmumu pieprasījuma, 2018. gada nogalē tiesiskajā regulējumā tika veiktas izmaiņas, kas paredzēja, ka NVA pēc darba devēja pieprasījuma mācībās iesaista jebkuru bezdarbnieku vai darba meklētāju, nevērtējot tā atbilstību apmācību pasākumu mērķa grupas pazīmēm (piemēram, bezdarbnieka iepriekš iegūtā profesionālā kvalifikācija vai profesionālā pieredze nav pieprasīta darba tirgū vai tā neatbilst attiecīgajai profesijai noteiktajām prasībām un tāpēc nav iespējams atrast piemērotu darbu).

Dalība KPP pieejama katram klientam saskaņā ar izteikto vēlmi bez rindas. Klients var izmantot vairākus KPP pakalpojumus. 2015. gadā KPP (t.sk. informatīvās dienas) iesaistījās 84 863 personas (48 602 sievietes un 36 261 vīrieši); 2016. gadā 76 979 personas (45 369 sievietes un 31 610 vīrieši); 2017. gadā – 68 824 personas (41 814 sievietes un 27 010 vīrieši), 2018. gadā 53 794 personas (33 033 sievietes un 20 761 vīrieši).

NVA ir izstrādājusi un klientiem nodrošina divus e-apmācības moduļus ar mērķi veicināt bezdarbnieku, darba meklētāju un citu interesentu, t.sk. arī nodarbināto, konkurētspēju darba tirgū, sniedzot atbalstu konkurētspējas paaugstināšanai bez NVA klātienes apmeklējuma, elektroniskā vidē realizējot savas iespējas darba meklēšanas metožu apguvei un pilnveidei elastīgā formā:

- E-apmācības modulis “Mana nauda šodien un rīt. Finanšu pratība” ir izstrādāts ar mērķi veicināt Latvijas iedzīvotāju izpratni un atbildību par ģimenes budžeta veidošanu un personisko finanšu pārvaldīšanu, nodokļu nozīmi un to ietekmi uz sociālo garantiju saņemšanas iespējām. Šis pakalpojums tiek piedāvāts visiem NVA klientiem ar mērķi stiprināt katra klienta individuālo finanšu pratību. Kopš e-moduļa uzsākšanas brīža (līdz 2019. gada februārim), finanšu pratību mācījās 21 549 NVA reģistrētie bezdarbnieki un darba meklētāji;
- E-apmācības modulis “Motivācijas vēstules sagatavošana un sagatavošanās darba intervijai” ļauj attālināti saņemt atbalstu motivācijas vēstules saturiskajai un tehniskajai sagatavošanai, kā arī atbalstu sagatavoties darba intervijai. Kopā e-apmācības moduli “Motivācijas vēstules sagatavošana un sagatavošanās darba intervijai” 2018. gadā apguva 1 348 personas

Lai NVA klientiem piedāvātu vairāk koncentrētākus un vienlaikus saturiski apjomīgākus konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus, veicinot to pamatprasmju apguvi

¹⁶ Plašāk: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=433&mid=437&txt=2925&from=0>

atbilstoši saturiski līdzīgu tēmu blokiem vienā kursā, kas nepārkļūst ar izglītības tēmām citu pasākumu ietvaros, sākot ar 2019. gadu KPP būs pieejami 10 kursu (24, 32, 35, 40 vai 56 akadēmiskās stundas) un 2 e-pakalpojumu (5 un 8 akadēmiskās stundas) ietvaros, par ko LM Apmācību komisija lēma 2018.gadā. Papildus KPP saraksts papildināts ar kursu “Asistents-pavadonis personai ar invaliditāti (24)”, lai sniegtu iespēju NVA klientiem apgūt zināšanas, kas nepieciešamas personas ar garīga rakstura traucējumiem un bērnu ar funkcionāliem traucējumiem aprūpei. Vienlaikus LM sadarbībā ar NEP turpina pilnveidot KPP sarakstu, lai tajā iekļautu atsevišķu nozaru ievadkursus līdz 40 akad. stundām (piemēram, pamatzināšanas poligrāfijā, elektrotehnikā, kokapstrādē) ar mērķi iepazīstināt darba meklētājus ar nozares darba specifiku, tehnoloģijām, materiāliem, turpmākajām nodarbinātības iespējām, izmēģinot prasmes pie atsevišķām programmas satura iekārtām. Līdzīga satura kurss kopš 2017. gada tiek piedāvāts metālapstrādes nozarē (“Pamatzināšanas metālapstrādē”), tādējādi veicinot personu izpratni un zināšanas pirms lēmumu pieņemšanas par karjeras maiņu vai iesaisti kādā no profesionālās tālākizglītības programmām u.tml.

8.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

OECD zinātniskajā pētījumā secināts, ka Latvijā ir ļoti zema bezdarbnieku dalība ADTP pasākumos (otra zemākā OECD 22 Eiropas valstu vidū). Tikai 11 % no reģistrētajiem bezdarbniekiem piedalījās kādā ADTP pasākumā 2016. gadā, tas ir viens no zemākajiem īpatsvariem OECD Eiropas dalībvalstīs kopumā. Latvijas ADTP veltītie publiskie tēriņi (0,19 % no IKP) ir ievērojami zemāki par vidējo OECD rādītāju (0,53 % no IKP). OECD zinātniskā pētījuma rezultāti liecina, ka NVA profesionālās tālākizglītības un pilnveides programmām ir labvēlīga un statistiski nozīmīga ietekme uz bezdarbnieku (gan attiecībā uz pilsētās, gan laukos esošajiem) turpmāko nodarbinātību. Šī ietekme mainās atkarībā no personu raksturiezīmēm un atkarībā no tā, kā apmācības tiek apvienotas ar citiem ADTP pasākumiem. Mācībās iesaistīto bezdarbnieku darbiekārtosšanās rezultāti 12 mēnešu periodā bija par 7,6 % labāki, salīdzinot ar tiem NVA klientiem, kas mācībās neiesaistījās. Līdzīgi šī labvēlīgā ietekme saglabājas arī ilgtermiņā (mācībās iesaistīto personu nodarbinātības rādītāji 36 mēnešu periodā bija par 6,7 procentpunktiem augstāki, salīdzinot ar mācībās neiesaistītajiem). Turklāt īpaši liels profesionālās izglītības devums ir mazkvalificētām personām, jo īpaši attiecībā uz ienākumiem (18 mēnešus pēc profesionālo izglītības uzsākšanas mazkvalificētās personām, kuras atrada darbu, ikmēneša ienākumi palielinājās par 4,6 %). Neformālās izglītībai apguvei (valsts valodas apguve, datorzinības, transportlīdzekļu un traktortehnikas apmācības), salīdzinot ar profesionālās izglītības programmām, uz darbiekārtosšanās rezultātiem ir mazāka ietekme, lai arī mācību devums uz personas darbā iekārtošanos ir ātrāks un saglabājas vēl vairākus gadus pēc iesaistes mācībās.

Tabula Nr. 19

Pamatnostādņēs definētais politikas apakšmērķis:						
8. Paaugstināt bezdarbnieku un darba meklētāju konkurētspēju, pilnveidojot darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
8.1.	Veicināt bezdarbnieku un	LM/NVA	Ieviestas izmaiņas	x (2013)	1	Izpildīts:

	darba meklētāju konkurētspēju darba tirgū ar apmācību palīdzību		atbilstoši ziņojumā izstrādātajiem priekšlikumiem			Veikti grozījumi MK noteikumos Nr.75, paredzot ar apmācību pilnveidi saistītās izmaiņas
8.1.1.	Izvērtēt izmēģinājuma projekta „Praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs” rezultātus un veikt nepieciešamās izmaiņas					
<i>Darbības rezultāts:</i> Pilnveidots bezdarbnieku apmācību pasākums „Praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs”						
8.1.2.	Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kvalifikāciju un kompetences atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām un indivīda interesēm	IZM	Pieaugušo izglītībā iesaistīto personu īpatsvars 25-64 gadu vecumā (%) ¹⁷	6,5% (2013)	9,5%	Nav sasniegts: 7,5%
<i>Darbības rezultāts:</i> Reģistrētajiem bezdarbniekiem ir iespēja izvēlēties izglītības iestādi, kurā apgūt profesionālās un neformālās izglītības programmas NVA pakalpojumu ietvaros						
8.1.3.	Īstenot apmācības (t.sk. e-prasmes) un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk. iesaistot darba devējus	LM/NVA	Kvalifikāciju ieguvušie dalībnieki tūlīt pēc dalības apmācībās	6088 (2013)		Izpildīts: 14 850
<i>Darbības rezultāts:</i> Paaugstināta bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam						

¹⁷ Atbilstoši Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam noteiktajam rādītājam

9. Palielināt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējas reģistrētajiem bezdarbniekiem

9.1. Sekmēt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanu

Pasākumu komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai mērķis ir sniegt konsultatīvus un finanšu atbalsta pasākumus, kas palīdz bezdarbniekiem ar iepriekšēju sagatavotību un ievirzi komercdarbības veikšanā uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību un veiksmīgi darboties izvēlētajā jomā ne mazāk kā divus gadus. NVA programmas ietvaros nodrošina apmaksātas konsultācijas biznesa plāna sagatavošanā, kā arī dotāciju līdz 5000 euro veiksmīgāko biznesa plānu izstrādātājiem, konsultācijas biznesa plāna īstenošanas pirmajā pašnodarbinātības vai komercdarbības gadā un mēneša dotāciju pasākuma īstenošanas sākumposmā (pirmajos sešos mēnešos) - valstī noteiktās minimālās darba algas apmērā.

Pasākumi palīdz bezdarbniekiem ar iepriekšēju sagatavotību un ievirzi komercdarbības veikšanā uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību un veiksmīgi darboties izvēlētajā jomā ne mazāk kā divus gadus. Periodā no 2015. – 2017.gadam pasākumā ik gadu vidēji piedalījušies 177 bezdarbnieki (skat. 20. tabulu), no kuriem ik gadu 71 bezdarbnieks saņēma atbalstu dotācijas veidā komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai. Pasākumam ir būtiska pozitīva ietekme, jo tas ne vien risina bezdarba problēmu, bet arī veicina bezdarbnieku kļūšanu par potenciālajiem darba devējiem.

Tabula Nr.20

Pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai

Periods	Sievietes	Vīrieši	Kopā/ % (no b/d skaita)
2015. gads	127	30	157 (0,19%)
2016. gads	118	46	164 (0,2%)
2017. gads	146	65	211 (0,3%)

9.1.2. Pilnveidot un īstenot NVA pasākumus komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai atbilstoši veiktajam izvērtējumam

Atbilstoši OECD vērtējumam Latvijā kopumā pēdējos gados ir vērojams pašnodarbinātības pieaugums, un ievērojami vairāk uzņēmumu tiek izveidoti nekā slēgti, arī ārpus pilsētu teritorijām. Latvijas infrastruktūra piedāvā iespējas jaunuzņēmumiem visos reģionos, tostarp digitālo uzņēmumu formā. Tomēr ievērojami mazāk ir to bezdarbnieku, kas atbalsta programmas ietvaros uzsāk pašnodarbinātību, nekā tikai norāda vēlmi tajā iesaistīties. OECD ieskatā Latvijā gan nodarbināto, gan bezdarbnieku vidū ir neizmantots uzņēmēju potenciāls, tāpēc vēl plašāks uzņēmējdarbības kursu piedāvājums varētu palīdzēt mobilizēt potenciālos uzņēmējus, it īpaši attiecībā uz gados vecākajiem nodarbinātajiem. Labi izstrādāti pasākumi un to nosacījumi varētu palīdzēt turpināt attīstīt bezdarbnieku potenciālu komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanai. Tāpat trīs ceturtdaļas no programmā iesaistītajiem dalībniekiem ir sievietes. OECD vērtējumā jau šī brīža NVA atbalsts sniedz labas iespējas saņemt jaunuzņēmuma dotāciju dalībniekiem arī ar invaliditāti, ilgstošiem bezdarbniekiem un iedzīvotājiem reģionos ārpus Rīgas, kas liecina, ka programma ir iekļaujoša.

Nemot vērā, ka dotācijas apmērs pasākuma ietvaros ilglaicīgi saglabājās nemainīgs kopš pasākuma ieviešanas 2008.gadā (3 000 eiro), bija nepieciešams pārskatīt dotācijas apmēru un pielāgot to minimālajām investīcijām komercdarbībā, lai nodrošinātu tās ilgtspēju. Līdz ar to dotācijas apmērs komercdarbības uzsācējiem ar biznesa plāna īstenošanu saistīto pamatlīdzekļu iegādei un citiem izdevumiem, lai tie spētu nodrošināt uzņēmējdarbības ilgtspēju, ar 28.12.2018. grozījumiem MK noteikumos Nr.75 tika palielināts līdz 5000 eiro (viena biznesa plāna īstenošanai). Visbeidzot pasākumu pilnveides ietvaros ir plānots NVA informācijas sistēmā BURVIS iesniegt izstrādāto Biznesa plānu elektroniski.

9.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums.

Tabula Nr.21

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis:						
9. Palielināt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējas reģistrētajiem bezdarbniekiem						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
9.1.	Sekmēt pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanu	LM/NVA	Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars, kas iesaistīti NVA pasākumos komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai	0,3% (2012)	0,5%	Daļēji izpildīts: 0,3%
9.1.2.	Pilnveidot un īstenot NVA pasākumus komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai atbilstoši veiktajam izvērtējumam					
Darbības rezultāts:						
Sniegts atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai						

10. Veicināt darba vietu kvalitātes uzlabošanu

10.1. Īstenot pasākumus darba vietu kvalitātes uzlabošanās sekmēšanai

Darba vietu kvalitātes uzlabošanai laika posmā no 2015.-2018.gadam veikta virkne dažādu informatīvu un izglītojošu pasākumu gan darba devējiem, gan nodarbinātajiem, gan Valsts darba inspekcijas darbiniekiem par darba tiesību un darba aizsardzības jautājumiem. Piemēram, VDI ESF projekta “*Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana*” ietvaros (līdz 2018.gada beigām) notikušas 2340 konsultācijas darba devējiem un nodarbinātajiem, 59 semināri, 11 mācību ekskursijas darba devējiem uz labās prakses uzņēmumiem, 40 izglītojoši pasākumi profesionālo skolu jauniešiem, 29 apmācības VDI darbiniekiem u.c. pasākumi. Papildus no darba negadījumu speciālā budžeta līdzekļiem Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra “Darba drošības un vides veselības institūts” regulāri organizē izglītojošus seminārus darba devējiem un darba aizsardzības speciālistiem, sagatavo videopadomus, plakātus, bukletus un atgādnēs (pieejams: www.stradavesels.lv), tādējādi uzlabojot darba devēju un nodarbināto zināšanas par darba aizsardzības jautājumiem, ar mērķi uzlabot darba vietu drošību un kvalitāti, kā arī samazināt nelaimes gadījumus darbā un arodslimības.

10.1.1. Veikt padziļinātu izpēti par jauno nodarbinātības formu izplatību un ieviešanu darba tirgū

VDI ESF projekta “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” Nr. 7.3.1.0/16/I/001 ietvaros 2018.gadā ir uzsākts pētījums “Jaunās nodarbinātības formas un to piemērošana praksē”. Pētījuma mērķis ir izziņāt jauno nodarbinātības formu piemērošanu, uzlabot izpratni par piemērošanu praksē un, pamatojoties uz situācijas analīzi, sniegt priekšlikumus sekmīgākai jauno nodarbinātības formu izmantošanai. Pētījuma rezultātu publikācija plānota 2019.gada otrajā pusē. Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem tiks lemts par iespējamā izmēģinājumuprojekta īstenošanu.

10.1.2. Veikt padziļinātu izpēti par darba strīdu izšķiršanas pilnveidošanu

VDI ESF projekta “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” Nr. 7.3.1.0/16/I/001 ietvaros tika veikts pētījums „Darba strīdu efektīvākas risināšanas iespējas Latvijā”, kas noslēdzās 2019.gada 1.ceturksnī. Pētījuma rezultātu publikācija pieejama: <http://www.vdi.gov.lv/lv/projekti/esf/planosanas-periods-2014-2020/petijumi/>.

Nemot vērā, ka viena no projekta darbībām paredzēta izmēģinājumuprojekta īstenošana darba strīdu gadījumos, pamatojoties uz pētījuma priekšlikumiem, notiek diskusijas par iespējām izmēģinājumuprojekta praktiskai īstenošanai.

10.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

IN pamatnostādņu 10. rīcības virzienā noteiktie pasākumi ir tikai daļa no tiem, kas spēj veicināt visaptverošu kvalitatīvu darba vietu sekmēšanu nacionālā mērogā, jo kvalitatīvas darba vietas jēdziens ir jāskata daudz plašāk. Kvalitatīvas darba vietas jēdziens

ietver: darba tiesības, darba vides drošību un veselības aizsardzību darbā, sociālo aizsardzību (sociālās garantijas, pienācīgs atalgojums), un ar to saistīto nodarbināto produktivitāti un apmierinātību ar darbu un darba vidi, kā arī sociālo dialogu un iespējas iesaistīties dažādos mācību pasākumos karjeras izaugsmei. Nepietiekamas investīcijas (izpratnes/zināšanu/finanšu) kvalitatīvu darba vietu veidošanā, nenodrošinot drošus un veselībai nekaitīgus darba apstākļus, nepienācīga darba samaksa un sociālo garantiju nepilnīga nodrošināšana rada tādu darba tirgu, kuru nodarbinātie atstāj ātrāk un atstāj ar veselības traucējumiem, attiecīgi radot negatīvu ietekmi uz valsts sociālo budžetu un uzņēmējdarbības vidi.

Kā viens no darba vietu kvalitātes rādītājiem ir darba aizsardzības jautājumi, kurus raksturo nelaimes gadījumu darbā un arodslimību skaits. Diemžēl Latvija joprojām ir viena no valstīm ar augstāko letālo nelaimes gadījumu darba vietās skaitu (2015.gads Eiropas Savienībā – 1,81, Latvijā- 3,32 gadījumi uz 100 000 nodarbināto). Turklāt, arī atbilstoši pētījuma “Darba apstākļi un riski Latvijā 2017.-2018.” provizoriskajiem rezultātiem (pētījums vēl nav publicēts), tikai 41,9% uzņēmumu ir pilnībā veikts darba vides risku novērtējums, 9% daļēji, bet 43% uzņēmumu tāds nav veikts vispār, kas ir diezgan zems rādītājs attiecībā uz darba aizsardzības prasību nodrošināšanu uzņēmumā. Neapzināti darba vides riski un savlaicīgi neveikti pasākumi risku novēršanai un samazināšanai rada nelaimes gadījumus darbā un ilgstošā laika periodā nodarbinātajiem attīstās veselības traucējumi, kas var rezultēties ar arodslimību. Ir jāturpina darbs pie preventīvās kultūras veicināšanas darba vietās, jāveic pasākumi drošu darba vietu nodrošināšanai un radīšanai, veselības veicināšanai un uzlabošanai, kā arī izpratnes maiņai par savas veselības kā vērtības apzināšanos.

Arī kompetentām un mūsdienīgām darba tirgus institūcijām ir būtiska loma kvalitatīvu un ilgtspējīgu darba vietu izveidošanā un uzturēšanā. NVA sniedz atbalstu piemērota darba atrašanai atbilstoši katra individuālajām fiziskajām un garīgajām spējām un kvalifikācijai, savukārt VDI veic darba vietu uzraudzību darba tiesību un darba aizsardzības jomā, nodrošinot arī preventīvās kultūras paaugstināšanos, kā arī, padziļināti analizē riska uzņēmumus, veicot pasākumus neregistrētās nodarbinātības mazināšanai, tāpēc būtiska atbildīgo institūciju kapacitātes stiprināšana. Arī citas institūcijas, jo īpaši VSAA un PMLP iesaistās darba tirgus institūciju pienākumu pildīšanā, jo īpaši pieaugot ES mobilo un trešo valstu darbinieku lomai Latvijas darba tirgū.

Tabula Nr. 22

Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis: 10. Veicināt darba vietu kvalitātes uzlabošanu						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
10.1.	Īstenot pasākumus darba vietu kvalitātes uzlabošanās sekmēšanai	LM/NVA	Pētījums par jauno nodarbinātības formu (elastīgo) izplatību un ieviešanu darba tirgū	0	0	Izpildīts: Turpinās pētījuma izstrāde. Pētījuma rezultāti plānoti 2019.gada 2.pusē

10.1.1.	Veikt padziļinātu izpēti par jauno nodarbinātības formu izplatību un ieviešanu darba tirgū		Pētījums izmēģinājumu projekts par elastīgo darba formu piemērošanu praksē	0	0	Procesā: Pēc pētījuma pilnīgas izstrādes, ņemot vērā pētījuma rezultātus, tiks vērtēta izmēģinājumu projekta īstenošanas iespējamība
10.1.2.	Veikt padziļinātu izpēti par darba strīdu izšķiršanas pilnveidošanu		Pētījums par darba strīdu izšķiršanas pilnveidošanu	0	0	Izpildīts: Pētījuma izstrādes process noslēdzies 2019.gada 1.ceturksnī
<i>Darbības rezultāts:</i> Veicināta darba attiecību jomas monitoringa attīstība						

III rīcības virziens – nodarbinātību iekļaujoša vide

11. Iekļaujošai nodarbinātībai draudzīgākas darbaspēka nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība

11.1. Pilnveidot nodokļu un pabalstu sistēmu, īpaši vēršot uzmanību uz mazo algu saņēmēju situācijas uzlabošanu

2014.gadā LM izstrādāja, un MK pieņēma koncepciju “Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu” (atbalstīta ar MK 2014.gada 30.oktobra rīkojumu Nr.619 „Par koncepciju „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu”). Koncepcijas virsmērķis ir uz solidaritātes principiem balstīta nabadzības un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, nosakot metodoloģiski pamatotu un sociālekonomiskajai situācijai atbilstošu minimālā ienākuma līmeni, kas kalpotu par atskaites punktu sociālās drošības sistēmas jomu ietvaros noteikto atbalsta pasākumu pilnveidošanai. Lai nodrošinātu Koncepcijas pakāpenisku īstenošanu, LM gan 2017.gadā, gan 2018.gadā, aktualizējot nepieciešamo informāciju, iesniedza Valsts kancelejā politikas plānošanas dokumenta projektu „Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai”, kas paredzēja stiprināt atbalstu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem, paredzot tādos pasākumus kā - valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra un minimālo valsts pensiju aprēķina bāzes pārskatīšana, trūcīgas un maznodrošinātas personas ienākumu līmeņa un garantētā minimālā ienākuma līmeņa pārskatīšana, nosakot tos kontekstā ar mājsaимniecību rīcībā esošo ienākumu mediānu vienam ekvivalentajam patērētājam. Tomēr valsts ikgadējā budžeta sagatavošanas procesā plāna projektos ietvertu pasākumu īstenošanai finansējums netika rasts. Tā vietā ik gadu tikuši īstenoti vairāki citi uz iedzīvotājiem ar augstu nabadzības risku vērsti pasākumi, kā, piemēram, no 2018.gada tika ieviesta piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par divu un vairāk bērnu no viena līdz 20 gadu vecuma sasniegšanai audzināšanu, palielināta minimālā darba alga u.c. pasākumi.

Atbilstoši deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību izvirzītajām prioritātēm, t.sk. pasākumiem, kas nodrošina minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanu, arī 2019.gadā LM iesniedza Valsts kancelejā aktualizēto plāna projektu izskatīšanai MK sēdē. Tas ir mērķēts, lai sniegtu solidāru atbalstu no valsts un pašvaldību puses tieši nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumu palielināšanai, tādējādi mazinot sociālo atstumtību un nabadzības risku. Plāns 2019.gada 13.augustā ir apstiprināts MK.

11.1.2. Izstrādāt priekšlikumu diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu

2016.gada 5.janvārī tika pieņemti MK noteikumi Nr.1 “*Noteikumi par neapliekamā*

minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai”, kuri noteica, ka no 2016.gada 1.janvāra tiek aprēķināts un piemērots **gada diferencētais neapliekamais minimums**. Maksimālais gada neapliekamais minimums 2016.gadā bija 1 200 euro gadā un 2017.gadā – 1 380 euro. Kā arī tika piemērots minimālais mēneša neapliekamais minimums – 2016.gadā 75 euro mēnesī, ienākumiem virs 1 000 euro mēnesī un 2017.gadā 60 euro mēnesī, ienākumiem virs 1 100 euro mēnesī.

Atbilstoši likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12.panta 1.¹ daļai, kas stājās spēkā, sākot ar 2018.gada 1.janvāri, maksātāja gada diferencēto neapliekamo minimumu aprēķina saskaņā ar formulu, ko nosaka MK 2017.gada 14.novembra noteikumi Nr.676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” (turpmāk – noteikumi). Formulā tiek ņemti vērā maksātāja gada apliekamie ienākumi, kā arī vairāki lielumi (maksimālais gada neapliekamais minimums; gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu; gada apliekamā ienākuma apmērs, virs kura nepiemēro gada diferencēto neapliekamo minimumu), kurus nosaka noteikumi.

MK 2017.gada 24.maija rīkojuma Nr.245 “Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēm 2018.-2021. gadam” (turpmāk - Nodokļu politikas pamatnostādnes) V. sadaļas “Rīcības virzieni un uzdevumi” 1.1.2. apakšpunkts nosaka būtiski paaugstināt ar IIN neapliekamo diferencēto minimumu (atsakoties no neapliekamā minimuma atmaksas nākamajā gadā, to piemērojot pilnā apmērā tekošajā gadā).

Līdz ar to, sākot no 2018.gada 1.janvāra, no likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” tika izslēgts termins “minimālais mēneša neapliekamais minimums”, kuru līdz šim visiem maksātājiem piemēroja taksācijas gada laikā. Tādējādi, lai maksātājiem būtu iespēja jau taksācijas gada laikā izmantot gada diferencētajam neapliekamajam minimumam pēc iespējas tuvinātu neapliekamā minimuma apmēru, ar 2018.gada 1.janvāri, tiek piemērots nevis minimālais mēneša neapliekamais minimums, bet gan Valsts ieņēmumu dienesta prognozētais mēneša neapliekamais minimums¹⁸.

Diferencētais neapliekamais minimums ir atkarīgs no personas apliekamo ienākumu kopsummas.

Sākot ar 2018.gada 1.janvāri, ar IIN neapliekamā diferencētā minimuma apmērs ir šāds:

- 0 – 200 euro mēnesī 2018.gadā (200 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem no 440 līdz 1 000 euro mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 000 euro mēnesī – tas sasniedz 0);
- 0 – 230 euro mēnesī 2019. gadā (230 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem no 440 līdz 1 100 euro mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 100 euro mēnesī – tas sasniedz 0);
- 0 – 250 euro mēnesī 2020. gadā (250 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem no 440 līdz 1 200 euro mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 200 euro mēnesī – tas sasniedz 0).

Gada diferencētais neapliekamais minimums tiek aprēķināts un piemērots rezumējošā kārtībā, maksātājam iesniedzot taksācijas gada ienākumu deklarāciju.

¹⁸ attiecīgās izmaiņas ir veiktas saskaņā ar 2017.gada 28.jūlija likumu “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli””, kas stājās spēkā ar 2018.gada 1.janvāri

Pamatojoties uz likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 19.panta 1.¹ daļā noteikto, gada diferencēto neapliekamo minimumu nodokļa maksātājam piemēro reizi gadā, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, jo tikai taksācijas gada beigās ir iespējams noteikt nodokļa maksātāja gada kopējos apliekamos ienākumus, kuri ietekmē gada diferencētā neapliekamā minimuma apmēru. Savukārt taksācijas gada laikā maksātājiem ienākuma gūšanas vietā, kur iesniegta algas nodokļa grāmatiņa (Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā izdarīta atzīme), ja persona nav pensijas saņēmējs, tiek piemērots Valsts ieņēmumu dienesta prognozētais mēneša neapliekamais minimums.

Viens no Nodokļu politikas pamatnostādņu uzdevumiem bija paaugstināt arī IIN atvieglojuma apmēru par apgādībā esošu personu līdz 250 *euro* mēnesī.

Tādējādi noteikumi nosaka, ka likuma “*Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*” 13.panta pirmās daļas 1.punktā minētais IIN atvieglojums par apgādībā esošu personu 2018.gadā ir 200 *euro* mēnesī (2016.g. un 2017.g. – 175 *euro*), 2019.gadā – 230 *euro* mēnesī, savukārt, 2020.gadā – 250 *euro* mēnesī.

Sākot, ar 2018.gada 1.janvāri, ir ieviesta progresīvā IIN likme¹⁹:

- gada ienākumam līdz 20 004 *euro* – 20 %;
- gada ienākuma daļai, kas pārsniedz 20 004,00 *euro*, bet nepārsniedz 55 000 *euro* – 23 %;
- gada ienākuma daļai, kas pārsniedz 55 000,00 *euro* – 31,4 %.

Algota darba ienākumam, VSAA izmaksātajam pārejošas darba nespējas pabalstam, pensijai un noslēgtajam mūža pensijas apdrošināšanas līgumam (ar uzkrāto fondētās pensijas kapitālu atbilstoši Valsts fondēto pensiju likumam) taksācijas gada laikā tiek piemērotas sekojošas algas nodokļa likmes:

- mēneša ienākumam līdz 1 667 *euro* – 20 %;
- mēneša ienākuma daļai, kas pārsniedz 1 667 *euro* – 23 %.

Savukārt, IIN likmi 31,4% apmērā nepiemēro algotā darba ienākumiem taksācijas gada laikā. Ienākuma izmaksātājs, no visiem ienākumiem, kas pārsniedz 1 667 *euro* mēnesī ietur IIN 23% apmērā, bet ja šie ienākumi pārsniedz 55 000 *euro* taksācijas gadā (piemēram, taksācijas gada ienākumi ir 65 000 *euro*), IIN no taksācijas gada ienākuma tiek aprēķināts un maksāts rezumējošā kārtībā. Par taksācijas gada laikā gūto ienākumu samaksātajā IIN tiek ieskaitīta arī solidaritātes nodokļa daļa, kāda normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pārskaitīta kā ieņēmumi no IIN uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales kontu Valsts kasē. Šī solidaritātes nodokļa daļa būtībā būs vienāda ar to IIN apmēru, kāds maksātājam būtu jāpiemaksā, piemērojot IIN likmi 31,4% apmērā. Tādējādi faktiski, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju rezumējošā kārtībā, maksātājam neradīsies nepieciešamība veikt IIN piemaksu.

11.2. Rīcības virziena izvirzītā rezultatīvā rādītāja novērtējums

Salīdzinājumā ar citām OECD valstīm 2016.gada ietvaros nodokļu slogs Latvijā ir bijis pārlietu augsts tieši zemiem ienākumiem. Piemēram, nodokļu slogs sasniedza 40 % no darbaspēka izmaksām personai, kas saņēma minimālo algu. Šāds rādītāja līmenis OECD vērtējumā ir pārāk augsts. OECD kā labās prakses piemēru min situāciju Igaunijā, kur nodokļu sloga samazināšana īpaši zemi atalgotiem darba ņēmējiem mazina ilgstošā

¹⁹ attiecīgās izmaiņas ir veiktas saskaņā ar 2017.gada 28.jūlija likumu “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli””, kas stājās spēkā ar 2018.gada 1.janvāri

bezdarba līmeni.

LM vērtējumā viens no darba vietu kvalitāti raksturojošajiem faktoriem ir darba samaksa, līdz ar to noteiktos sektoros un profesijās tieši minimālā alga ir tā, kas var ietekmēt darba vietu kvalitātes izaugsmi. Vienlaikus būtiski, lai minimālā darba alga tiktu noteikta pamatoti un pārdomāti, ņemot vērā arī ietekmi uz reģioniem ar zemāku ekonomisko aktivitāti. Bažas rada situācija, ka 2017.gadā 31,3% sociāli apdrošināto personu valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts bija zem minimālās algas, kas daļēji saistīts ar dažādiem nodokļu maksāšanas režīmiem, kam nākotnē būs nelabvēlīga ietekme uz personu sociālo aizsargātību, gan ar ēnu ekonomiku.

Latvijā joprojām saglabājas relatīvi augsti strādājošie nabadzības riska rādītāji. Lai gan strādājošo nabadzības risks Latvijā ir zemāks nekā vidēji ES, tomēr atsevišķām vecuma grupām un mājsaimniecību veidiem nabadzības risks pārsniedz ES vidējos rādītājus. Strādājošiem vecumā no 55 līdz 64 gadiem nabadzības risks pārskata periodā Latvijā sasniedza 9,3% (ES28 – 6,5%), vientuļo strādājošo personu mājsaimniecībās nabadzības risks sasniedza 16,2%, kamēr ES28 – 13,5%. Būtiski augstāks nabadzības risks ir mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti – 44,1% (ES28- 37,3%).

Tabula Nr. 23

<i>Pamatnostādnēs definētais politikas apakšmērķis:</i> 11. Iekļaujošai nodarbinātībai draudzīgākas darbaspēka nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība						
Nr.	Uzdevumi un galvenie pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas	Rezultatīvais rādītājs	2012. gadā noteiktais rezultāts/ bāzes vērtība	Plānotais rezultāts 2017. gada beigās	Izpilde 2017. gada beigās
11.1.	Pilnveidot nodokļu un pabalstu sistēmu, īpaši vēršot uzmanību uz mazo algu saņēmēju situācijas uzlabošanai	LM/FM	Izstrādāts un iesniegts MK konceptuāls ziņojums.	x (2013)	1	Izpildīts: MK 2017.gada 24.maija rīkojums Nr.245 “Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņē m 2018.-2021. gadam”. Konceptcija “Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu”. Plāna projekts par minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanu.
11.1.2.	Izstrādāt priekšlikumu diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu.	FM/LM				
<i>Darbības rezultāts:</i> Iekļaujošai nodarbinātībai draudzīgākas darbaspēka nodokļu un pabalstu sistēmas attīstība						

Kopsavilkums un secinājumi

1. Virzoties uz 2020. gadā noteikto iekļaujošas nodarbinātības mērķu izpildi, IN pamatnostādņēs izvirzītie rezultātīvie rādītāji, kā arī politikas un darbības rezultāti līdz 2017.gadam ir sasniegti vai daļēji sasniegti, tādējādi sekmējot iedzīvotāju iekļaušanos nodarbinātībā un padarot Latvijas darba tirgu iekļaujošāku, jo īpaši attiecībā uz sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju bezdarba mazināšanu un aktīvās darba tirgus politikas pasākumu mērķētāku īstenošanu.

Tabula Nr.24

Politikas un darbības rezultāti

Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Bāzes vērtība	2017. gads	2017.g. izpilde	2018.g. izpilde	2020. gads
Palielinājies nodarbinātības līmenis valstī	Nodarbinātības līmenis (vecuma grupā 20–64 gadi, %)	69,7% (2013)	70,5%	74,8%	76,8%	73%
Palielinājies nodarbinātības līmenis vecuma grupā 55-64 gadi	Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā ²⁰ (55-64 gadi, %)	54,8% (2013)	Palielinās	62,3%	65,4%	Palielinās
Samazinājies ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars	Ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem	5,8% (2013)	4,5%	3,3%	3,1%	2,5%
Samazinājies ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars	Ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars no visiem bezdarbniekiem ²¹	48,6 (2013)	30%	28,7%	25,1%	15%
Samazinājušās darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem	Darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem (%) ²²	14,9% (2012)*	Samazinās	15,3%	15,2%	Samazinās
Pieaug strādājošo reālās darba samaksas dinamika	Strādājošo reālās darba samaksas dinamika, % pret iepriekšējo gadu ²³	100% (2012)	106%	107%	109,9%	108%
Samazinājies strādājošo nabadzības risks	Nabadzības riska indekss strādājošajiem vecuma grupā no 18 līdz 64 gadiem ²⁴	9,6 (2010)	6,5	8,1%	Nav datu ²⁵	5

* 2012.gada bāzes vērtība precizēta, ņemot vērā Eurostat statistiku uz 14.05.2019.

2. Nodarbinātības līmeņa pieaugumu sekmēja ekonomiskās un darba tirgus situācijas uzlabošanās kopumā, tai skaitā samērā labvēlīga situācija eksporta tirgos, augošs mājāsaimniecību patēriņš, ES fondu līdzekļu pieejamība infrastruktūras, sociālajā un cilvēkresursu jomās, aktivitātes pieaugums atsevišķās nozarēs (piem., būvniecībā), kas

²⁰ CSB, NBG02. Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības līmenis, darba meklētāju īpatsvars (%)

²¹ Eurostat, Long-term unemployment (12 months or more) as a percentage of the total unemployment (15-74), 2014. gada 1.ceturksnis

²² EUROSTAT, Gender pay gap in unadjusted form - %

²³ Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020. gadam rādītājs

²⁴ Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020. gadam rādītājs

²⁵ CSP ikgadējie dati IN pamatnostādņu vidusposma izvērtējuma brīdī nebija publicēti

rezultātā veicināja jaunu darbavietu veidošanos, bezdarba mazināšanos, ienākumu pieaugumu mājsaimniecībās.

3. Salīdzinājumā ar Igaunijas, Lietuvas un Skandināvijas valstu nodarbinātības līmeni, Latvijā tas ir zemāks, tas savukārt nozīmē, ka vēl ir potenciāls piesaistīt darba tirgum ekonomiski neaktīvos iedzīvotājus, jo īpaši personas ar invaliditāti un veselības problēmām, pirms-pensijas vecuma iedzīvotājus, ilgstoši bez darba esošos, personas ar zemu prasmju un motivācijas līmeni, jauniešus, kas nestrādā un nemācās, personas, kuras neiekļaujas darba tirgū aprūpes pienākumu dēļ, personas, kuras strādā nepilnu laiku, jo nevar atrast pilnas slodzes nodarbinātību, personas, kuras zaudējušas cerības atrast darbu u.c.

4. Lai arī nodarbinātības līmenis būtiski ir pieaudzis vecuma grupā 55-64 gadi, aktīvā novecošanās ir viena no jomām, kas līdz ar sabiedrības novecošanos kļūst arvien aktuālāka. Nodarbinātības jomā gados vecākos iedzīvotājus Latvijā raksturo samērā augsta līdzdalība darba tirgū, bet galvenie izaicinājumi ir bezdarbs un īpaši ilgstošais bezdarbs, zemāka mobilitāte gan attiecībā uz darbavietas maiņu, gan atgriešanos darba tirgū, stereotipi no darba devēju puses, izglītības un veselības aspekti, kā arī aprūpes pienākumi. Lai uzlabotu aktīvās novecošanās situāciju kopumā, veicinātu pēc iespējas ilgāku līdzdalību darba tirgū un mazinātu bezdarba iestāšanās riskus, būtiskākie darbības virzieni ir veselības pieejamības, pieaugušo iedzīvotāju prasmju pilnveides, nabadzības risku mazināšanas un kvalitatīvu darba vietu nodrošināšana.

5. Lai arī samazinājās ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā un bezdarbnieku kopskaitā, IN pamatnostādņēs noteiktais ilgstošo bezdarbnieku īpatsvara samazināšanas mērķis pamatnostādņu īstenošanas periodā visticamāk netiks sasniegts. Ilgstošo bezdarbnieku motivēšanai un sekmīgai iekļaušanai darba tirgū pilnveidojama sadarbība starp NVA un sociālajiem dienestiem, lai praktizētu individuālo gadījumu vadības pieeju, koordinētā un maksimāli efektīvā veidā sniegtu valsts un pašvaldību atbalstu, motivējot bezdarbniekus efektīvāk pildīt individuālajā darba meklēšanas plānā noteiktos uzdevumus un pienākumus savas sociālās un bezdarba situācijas risināšanai.

6. Strādājošo reālās darba samaksas dinamika pēdējos gados ir bijusi pozitīva un 2017.gadā sasniegtais politikas rezultāts pret bāzes vērtību ir izpildījies, tomēr darba samaksas atšķirības 2017.gadā starp sievietēm un vīriešiem pret bāzes vērtību nav mazinājušās, kas nozīmē, ka joprojām nepieciešami uzlabojumi, lai mazinātu atšķirības darba tirgū.

7. Latvijā joprojām saglabājas būtiski izaicinājumi attiecībā uz darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu, kas veicinātu nodarbinātību sekmējošas vides veidošanos. Turpmāka nodokļu sloga samazināšana mazo algu saņēmējiem un regulāra un produktivitātes izaugsmei samērīga darba samaksas paaugstināšana stimulētu pāreju oficiālā nodarbinātībā, kā arī iedzīvotājiem ar zemu ienākumu līmeni mazinātu strādājošo nabadzības risku.

8. ADTP pasākumiem Latvijā tiek atvēlēts salīdzinoši mazs finansējums salīdzinājumā ar citām OECD valstīm, arī izdevumi bezdarbnieku pabalstiem salīdzinājumā ar citām OECD valstīm Latvijai ir vieni no zemākajiem, pretēji sabiedrībā pastāvošajam viedoklim/stereotipiem par samērā lielo izmaksāto pabalstu apjomu bezdarbniekiem. Latvijā ir ļoti zema bezdarbnieku dalība ADTP pasākumos (otra zemākā OECD 22 Eiropas valstu vidū). Ierobežotie finanšu resursi un kapacitāte neļauj pilnvērtīgi īstenot visas nepieciešamās darbības iekļaujošāka darba tirgus veidošanai.

9. Būtiska loma darba tirgus potenciāla pilnīgākai izmantošanai ir aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem, ko īsteno NVA, kas vienlaikus gan aktivizē bez darba palikušos un ekonomiski aktīvos, gan sniedz iespējas papildināt prasmes un zināšanas un reģionālās mobilitātes iespējas, tādējādi uzlabojot darba tirgus iznākumus un produktivitāti tautsaimniecībā kopumā. Vienlaikus atsevišķas grupas, piemēram, personas ar invaliditāti un pirms-pensijas vecumā esošas personas, kā arī jaunieši, kas nemācās un nestrādā, saskaras ar paaugstinātu ilgstošā bezdarba risku, līdz ar to šo grupu atbalstam jāīsteno vēl mērķētāki pasākumi.

10. Kopumā NVA organizētiem ADTP pasākumiem ir pozitīva ietekme gan attiecībā uz darba atrašanas iespējām, gan darba samaksas pieaugumu, tomēr nepieciešama ADTP pasākumu pilnveidošana, vairāk diferencējot atbalstu dažādu mērķa grupu vajadzībām, kā arī veicinot lielāku darba devēju ieinteresētību dalībai ADTP pasākumos.

11. Darba tirgus dalībnieku zināšanas un prasmes ir būtisks priekšnosacījums produktivitātes pieaugumam tautsaimniecībā, ietverot arī darba metožu un tehnoloģiskus uzlabojumus Latvijas uzņēmumos. Pašreiz Latvijā darba tirgus dalībnieku iesaiste dažādos pieaugušo izglītības pasākumos ir vērtējama kā nepietiekama. Iedzīvotāju iesaisti pieaugušo izglītībā vēl vairāk varētu veicināt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenču novērtēšanas nodrošināšana un modulāro izglītības programmu izmantošanas iespējas, kuru piedāvājums tiktu veidots sasaistē ar darba tirgus prognozēšanu, tomēr būtiska ir iedzīvotāju informētība par valsts atbalstu un iespējām šāda pakalpojuma nodrošināšanā. Vienlaikus IZM un VISC, pilnveidojot profesionālo skolu finansēšanas modeli, paredz iespēju iekļaut sākotnējās profesionālās izglītības grupās arī pieaugušos, kas vēl vairāk sekmētu gan nodarbināto, gan bezdarbnieku iesaisti profesionālajā tālākizglītībā.

12. Salīdzinot ekonomiskās aktivitātes līmeni pēc iegūtā izglītības līmeņa, vērojama sakarība – jo augstāks izglītības līmenis, jo augstāks aktivitātes līmenis, jo īsāks bezdarba ilgums, kā arī labāki darba tirgus iznākumi algas un nodarbinātības noturības izteiksmē. Tāpēc ir svarīgi turpināt pieaugušo iesaisti tālākizglītībā un darba tirgum nepieciešamo profesionālo, pamatkompetenču un darba tirgum nepieciešamo prasmju apguvē, gan nodarbināto, gan bez darba esošo mērķa grupām, tai skaitā, attīstot digitālās prasmes, tādējādi veicinot profesionālo un digitālo mobilitāti. Tāpat nepieciešams turpināt intensificēt atbalstu tiem, kam ir zemākās prasmes un lielāks ilgstošā bezdarba risks, jo īpaši ņemot vērā automatizācijas un robotizācijas, kā arī sabiedrības novecošanās tendences un nepieciešamību darba tirgū būt pēc iespējas ilgāk.

13. Augstas atsevišķu iedzīvotāju grupu finanšu saistības zemas finanšu pratības dēļ rada šķēršļus efektīvākai ēnu ekonomikas mazināšanai, motivācijai iesaistīties darba tirgū, kā arī produktivitātes palielināšanai. NVA jāturpina īstenot preventīvus un izglītojošus pasākumus bez darba esošo personu finanšu pratības uzlabošanai, kā arī jautājumos par mājsaimniecības budžeta plānošanu, iespēju robežās sniedzot padziļinātāku konsultatīvu atbalstu parādsaistību risināšanas jautājumos.

14. OECD valstu pieredze rāda, ka efektīvi un savlaicīgi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi sekmē darba meklētāju prasmju pilnveidi un darba pieredzes iegūšanu, kas ir īpaši būtiski ilgstoši ārpus darba tirgus esošajiem. Paaugstināta kvalifikācija, pilnveidotas prasmes un iemaņas, kā arī adekvāti atbalsta pasākumi kopā ar pieejamu objektīvu informāciju par darba tirgus tendencēm un pieejamajām vakancēm sekmē piekļuvi cienīgam darbam.

15. Sekmīgai bezdarbnieku integrēšanai darba tirgū un strādājošo prasmju pilnveidei noteicošā ir izglītības iestāžu spēja un ieinteresētība pilnveidot izglītības piedāvājumu un veidot/atjaunināt kvalitatīvas izglītības programmas. NVA bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību ietvaros nepieciešams turpināt papildus kvalitātes kritēriju izstādi izglītības iestādēm, fokusējoties uz kvalitatīvu infrastruktūru un mācību rezultātiem kā pamata kritērijiem, kā arī risinot izglītības pakalpojumu sniedzēju ģeogrāfisko pieejamību, t.sk., sekmējot PIKC iesaisti pieaugušo izglītības īstenošanā.

16. Karjeras konsultācijas ir nozīmīgs pasākums NVA klientu turpmākajai integrācijai darba tirgū. Iedzīvotāju sekmīgai informētībai par jaunākajām darba tirgus tendencēm, t.sk. attiecībā uz īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu informāciju, piemērotas profesijas izvēli, karjeras maiņu un atbilstošu vakanču piedāvājumu (kā rezultātā darba devējiem tiktu sekmēta tiem nepieciešamā darbaspēka sagatavošana), nepieciešams arī turpmāk stiprināt karjeras konsultantu kapacitāti, nodrošinot karjeras konsultantu apmācības darba tirgus prognožu izmantošanai un informācijas novadīšanai NVA mērķa grupām.

17. Ņemot vērā būtiskās darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma reģionālās atšķirības, ir svarīgi, lai būtu pieejama informācija par darba vietām visā valstī. NVA CV un vakanču portāls ir pašreiz plašākā vakanču datu bāze, kurā tiek reģistrētas arī valsts pārvaldes vakances.

18. Reģionālo mobilitāti būtisks ierobežojošs faktors ir mājokļu pieejamība un augstās mājokļu īres cenas teritorijās ar augstākām nodarbinātības iespējām.

19. Lai arī pēdējos gados vērojams personu ar invaliditāti nodarbinātības pieaugums, tomēr šo personu līdzdalību darba tirgū vēl arvien kavē praktisko prasmju trūkums, lai uzsāktu darba attiecības, darba pieredzes trūkums, kā arī darba devēju un sabiedrības aizspriedumi. Tas nozīmē, ka vēl joprojām ir aktīvi jāstrādā pie tā, lai personas ar invaliditāti, t.sk. personas ar garīga rakstura traucējumiem, varētu sevi brīvi realizēt darba tirgū atbilstoši savām iespējām un vajadzībām, neatkarīgi no funkcionālā traucējuma veida, iegūstot darbam nepieciešamās prasmes un iemaņas un veicinot savu finansiālo neatkarību.

20. Dažādi uz nodarbinātības veicināšanu vērstie pasākumi (subsīdētās darba vietas, algotie pagaidu sabiedriskie darbi) visaugstākā bezdarba riska grupām veicina darba iemaņu attīstību un tālāku integrāciju darba tirgū, tomēr lai iedzīvotāji darba tirgū iekļautos ilgtspējīgi, nepieciešams pilnveidot subsīdiju shēmas un to nosacījumus.

21. Darba vietu kvalitāte Latvijā nav iespējama bez pietiekamām investīcijām (izpratnes/zināšanu/finanšu) drošas, motivējošas un veselīgas darba vides veidošanā (darba tiesības, darba vides drošība un veselības aizsardzība darbā), pienācīgas darba samaksas un sociālo garantiju nodrošināšanas. Attiecīgi ir jāturpina darbs pie preventīvās kultūras veicināšanas darba vietās, jāveic pasākumi drošas darba vides nodrošināšanai, veselības veicināšanai un uzlabošanai darba vietās, kā arī izpratnes maiņai par savas veselības kā vērtības apzināšanos visa darba mūža garumā.

22. Svarīgs priekšnosacījums iekļaujošam darba tirgum ir darba tirgus dalībnieku iesaiste sociālās apdrošināšanas sistēmā un speciālo nodokļu režīmu un ēnu ekonomikas radīto nelabvēlīgo priekšnosacījumu ietekmes mazināšana attiecībā uz atsevišķu iedzīvotāju grupu sociālo nenodrošinātību.

23. Būtiska loma iekļaujoša darba tirgus, kvalitatīvu un ilgtspējīgu darba vietu veidošanā ir mūsdienīgām darba tirgus institūcijām. Nodarbinātības valsts aģentūra sniedz indivīdam

atbalstu ātrākai viņa fiziskajām un garīgajām spējām, kvalifikācijai piemērota darba atrašanai, savukārt Valsts darba inspekcija veic darba vietu uzraudzību darba tiesību un darba aizsardzības jomā, nodrošinot arī preventīvās kultūras paaugstināšanos, kā arī, padziļināti analizējot riska uzņēmumus, veic pasākumus neregistrētās nodarbinātības mazināšanai. Būtiski ir stiprināt NVA un VDI, kā arī citu iesaistīto institūciju (piem., VSAA u.c.) spējas darba tirgus institūciju pienākumu pildīšanā, modernizējot to infrastruktūru, pilnveidojot darba metodes un sadarbības mehānismus, attīstot jaunus pakalpojumus.